Opinie, uwagi i komentarze do projektu programu
Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027
wraz z odniesieniem

L.p.	Autor	Zapis w projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027, do którego zgłaszane są uwagi	część programu (rozdział/podrozdział)/ strona/	Sugerowana zmiana (konkretna propozycja nowego brzmienia zapisu), opinia, uwaga, komentarz	Uzasadnienie	Odniesienie
1.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Tomasz Wontor, Wiceprezes Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze			Jaki wpływ na harmonogram programowania FEWL 21-27 mają kwestie rozmów Komisja Europejska – Władza centralna – Rząd?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Projekt programu FEWL 21-27 zgodnie z art. 21 Rozporządzenia ogólnego 2021/1060 powinien być złożony nie później niż w terminie trzech miesięcy od dnia przedłożenia Komisji Europejskiej umowy partnerstwa. Wobec tego wszelkie terminy związane z przygotowaniem programu regionalnego uzależnione są od daty przekazania do KE przez Państwo Członkowskie ww. dokumentu.
2.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Tomasz Wontor, Wiceprezes Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze			Czy w alokacji planowanej na poszczególne cele są już uwzględnione instrumenty zwrotne?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. W ramach planowanej alokacji na poszczególne cele szczegółowe zaplanowano również wsparcie w ramach instrumentów zwrotnych. Jednakże od prowadzonej analizy ex-ante instrumentów uzależnione jest, które działania, typy projektów w ramach poszczególnych celów finansowane będą poprzez takie instrumenty i jaka część środków zostanie przeznaczona na wsparcie zwrotne. KE oczekuje, aby większość przedsięwzięć realizowana była poprzez instrumenty zwrotne. Jednakże nie każdy obszar wsparcia cechuje się takimi możliwościami, co zostało opisane i uzasadnione w FEWL 21-27.
3.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Tomasz Wontor, Wiceprezes Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze			Czy w ramach interwencji dedykowanej ZITom przewiduje się działania finansowane przez instrumenty zwrotne?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Nie przewiduje się, aby interwencja dedykowana Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym była finansowana poprzez instrumenty zwrotne.
4.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra		CP 1 CS (ii)	Co kryje się pod terminem sztuczna inteligencja (typ projektu CP 1 CS (ii))?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu.

	Robert Gromadzki, przedsiębiorstwo TRAG					W rozumieniu wsparcia w ramach CP1 CS(ii), sztuczna inteligencja to nowoczesne rozwiązania z zakresu teleinfomatyki. Realizacji tego typu projektu w praktyce wdrożeniowej może mieć miejsce, między innymi w administracji (np. wczesne ostrzeganie przed klęskami żywiołowymi), ochronie zdrowia (zastosowanie sztucznej inteligencji do analizy dużych ilości danych dotyczących zdrowia i rozpoznawania wzorców, co może prowadzić do ulepszenia diagnostyki indywidualnej lub wykorzystania IS we wdrażaniu telemedycyny), czy działaniach na rzecz cyberbezpieczeństwa.
5.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Robert Gromadzki, przedsiębiorstwo TRAG		CP 2 CS (v)	Czy w ramach interwencji CP 2 CS (v) dotyczącej sieci wodociągowych beneficjentami mogą być również przedsiębiorcy?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. W ramach interwencji CP 2 i celu szczegółowego (v) przewiduje się realizację kompleksowych projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, wsparcie systemów oczyszczania ścieków poza KPOŚK oraz budowę i modernizację infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia w uzasadnionych adaptacją do zmian klimatu przypadkach - projekty dla aglomeracji 2-10 tys. RLM oraz na terenach poza aglomeracjami. Projekty kierowane są przede wszystkim do jednostek samorządu terytorialnego. Katalog beneficjentów zawarty w projekcie programu obejmuje m.in. przedsiębiorstwa i należy przez nie rozumieć podmioty, które realizują przedsięwzięcia z zakresu zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków.
6.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Robert Gromadzki, przedsiębiorstwo TRAG		CP 2 CS (ii)	Czy przewiduje się ograniczenia przy wsparciu banków energii?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Ograniczenia dotyczące banków/magazynów energii zostały zdefiniowane w zapisach programu. Budowa lub rozbudowa magazynów energii elektrycznej jest możliwa na poziomie regionalnym wyłącznie jako element kompleksowego projektu polegającego na budowie i rozbudowie odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej. Magazyny energii mogą działać wyłącznie na potrzeby danego źródła OZE. Tworzenie i rozbudowa magazynów energii elektrycznej, jako samodzielna inwestycja, przewidziane jest do realizacji na poziomie programu krajowego.
7.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra		CP 1 CS (iii)	Czy przewiduje się wsparcie dla venture capital?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu.

	Robert Gromadzki, przedsiębiorstwo TRAG					W ramach projektowanego FEWL 21-27 nie przewiduje się wsparcia dla wejść kapitałowych. Z uwagi na zapisy Linii demarkacyjnej - podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 (dokument uzupełniający i doprecyzowujący zapisy Umowy Partnerstwa (UP) w zakresie podziału interwencji w poszczególnych Celach Polityki wskazanej w UP, pomiędzy programy krajowe i regionalne), wejścia kapitałowe w ramach programu regionalnego będą mogły być realizowane wyłącznie, jako kontynuacja wsparcia z okresu 2014-2020. W RPO-L2020 nie realizowano tego rodzaju przedsięwzięć. Wobec tego w FEWL 21-27 nie zaplanowano realizacji takiego instrumentu finansowego.
8.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Robert Gromadzki, przedsiębiorstwo TRAG		CP 1 i CP 2	Czy ZITy będą mogły się ubiegać o środki w ramach CP 1 i CP 2?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Obecnie prowadzone są prace nad wymiarem terytorialnym interwencji FEWL 21-27. Nie wyklucza się realizacji interwencji za pośrednictwem ZIT w przedmiotowych celach. Dodatkowo należy mieć na uwadze, że projekty powinny również wynikać ze strategii terytorialnych poszczególnych ZIT.
9.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Patryk Lewicki przedsiębiorstwo Contact Szkolenia & Sprzątanie		CP 1 CS (iii)	W przypadku młodych firm, jakie możliwości finansowania przewiduje się w programie? Jakie działania innowacyjne (zaawansowanie innowacji) będą mogły zostać sfinansowane poprzez wsparcie dotacyjne?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. W ramach FEWL 21-27 przewiduje się kilka rodzajów wsparcia dla młodych firm. Przede wszystkim jest to wsparcie dotyczące podniesienia konkurencyjności MŚP, poprzez instrumenty zwrotne. Planowane jest również wsparcie dla nowo powstałych przedsiębiorstw poprzez usługi inkubacyjne, usługi dotyczące prowadzenia działalności na wczesnym etapie rozwoju, doradztwo dla MŚP. Planowana jest również kontynuacja bonów na innowacje dla przedsiębiorstw.
10.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Jarosław Nieradka, Wiceprzewodniczący Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej		CP 2 CS (ii)	Problemem podmiotów wytwarzających energię elektryczną z OZE jest brak efektywnych sieci energetycznych. Problem z przekazywaniem wytworzonej przez OZE energii poprzez sieci energetyczne będzie się pogłębiał. Jak zostanie rozwiązany ten problem na poziomie programu FEWL 21-27?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej - podział interwencji w poszczególnych Celach Polityki wskazanej w UP, pomiędzy programy krajowe i regionalne, na poziomie regionalnym nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć w obszarze budowy lub przebudowy sieci umożliwiających odbiór energii z OZE. Tego rodzaju działania będą dostępne z poziomu krajowego - Wsparcie dla Operatora

						Systemu Przesyłowego (OSP) lub Operatorów Systemów Dystrybucyjnych (OSD). Natomiast w FEWL 21-27 możliwa będzie realizacja projektów: Budowa i rozbudowa odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej wraz z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE **oraz przyłączeniem do sieci**. Przyłączenie do sieci będzie komponentem w przedsięwzięciu.
11.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Jarosław Nieradka, Wiceprzewodniczący Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej			Czy prywatne firmy świadczące szkolenia mogą liczyć na wsparcie w ramach programu?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Firmy świadczące usługi szkoleniowe mogą uzyskać wsparcie w ramach FEWL 21-27. Możliwości dostępnych w ramach programu jest wiele. Przede wszystkim może ono dotyczyć zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstwa, np. poprzez inwestycje rozwojowe. Możliwe jest również wdrożenie dostępnych technologii TIK w przedsiębiorstwach: wsparcie technologii cyfrowych. Ponadto firma oferująca szkolenia może uczestniczyć jako realizator usług szkoleniowych aktywizujących osoby bez zatrudnienia lub oferujących nabycie różnych kompetencji zawodowych, umiejętności w ramach wsparcia skierowanego na dostosowanie pracowników i przedsiębiorstw do zmian.
12.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Jarosław Nieradka, Wiceprzewodniczący Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej			Czy planuje się aktualizację listy inteligentnych specjalizacji?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. W ramach FEWL 21-27 nie wskazuje się na konkretne specjalizacje, niemniej jednak interwencja w obszarze CP1 musi być skorelowana z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami (RIS). Podstawowym dokumentem dotyczącym RIS jest Program Rozwoju Innowacji (PRI). Aktualnie trwają zaawansowane prace związane z aktualizacją tego dokumentu. W toku tych prac prowadzony jest przegląd specjalizacji, który ma na celu doprecyzowanie branż kluczowych poszczególnych RIS.
13.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Jarosław Nieradka, Wiceprzewodniczący Organizacji Pracodawców Ziemi Lubuskiej			Czy przewiduje się demarkację wsparcia zwrotnego określonego w programie regionalnym z ofertą BGK?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Uwaga dotyczy etapu wdrażania programu. Demarkacja w tym zakresie będzie realizowana na kilku poziomach: linii demarkacyjnej pomiędzy programami krajowymi i regionalnymi, demarkacja programów z Krajowym Planem Odbudowy oraz

						demarkacja z pozostałą ofertą BGK finansowaną ze środków budżetu państwa. Szczegóły wsparcia, rozgraniczenie z ofertą BGK oraz sam system realizacji wsparcia zwrotnego, będą przedmiotem odrębnych prac. Niemniej jednak należy wskazać, iż IZ dąży do zapewnienia demarkacji pomiędzy ofertą własną instrumentów zwrotnych, a pozostałymi ofertami rynku.
14.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Uczestnik spotkania			Jak rozumiane jest reużycie środków w programie?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Reużycie środków finansowych w programie to inaczej ponowne wykorzystanie zwróconych przez np. pożyczkobiorcę środków finansowych. Zgodnie z art. 62 rozporządzenia ogólnego nr 2021/1060 środki mogą zostać ponownie wykorzystywane w ramach tych samych lub innych instrumentów finansowych na dalsze inwestycje na rzecz ostatecznych odbiorców.
15.	Konsultacje 14 października 2021 r. Zielona Góra Uczestnik spotkania			Jaka jest perspektywa dla dużych firm w programie?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Co do zasady przedmiotem interwencji Unii Europejskiej w ramach Polityki Spójności są przede wszystkim mikro oraz małe i średnie przedsiębiorstwa. W FEWL 21-27 dopuszcza się udział przedsiębiorstw dużych w roli partnerów innych przedsiębiorstw z obszaru MŚP, gdzie beneficjentem wsparcia jest przedsiębiorstwo z grupy MŚP.
16.	Konsultacje 15 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Stanisław Owczarek, Dyrektor Zachodniej Izby Przemysłowo – Handlowej			Jak rozwiązano kwestię współpracy z kuratorium oświaty w zakresie szkolnictwa zawodowego?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Projektowane wsparcie w obszarze edukacji zawodowej w FEWL 21-27 kierowane będzie do organu prowadzącego daną szkołę zawodową i będzie musiało być zgodne z podstawą programową. Na etapie planowania zasad wdrożeniowych dla przedmiotowej interwencji nie wyklucza się współpracy z kuratorium oświaty.
17.	Konsultacje 15 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Stanisław Owczarek, Dyrektor Zachodniej Izby Przemysłowo – Handlowej		CP 4 CS (a)	Rynek pracy – wsparcie w zakresie uczenia się przez całe życie skierowane jest głownie do osób 50+. Obserwując dotychczasowe działania w tym zakresie, większa część oferty powinna być skierowana do osób młodych, młodych pracowników. Brakuje wsparcia absolwentów szkół, w tym szkół wyższych, których		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Zgodnie z założeniami określonymi dla celów szczegółowych EFS+, w ramach CS (a) wspierane powinny być osoby niepracujące w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy a do tej grupy należą osoby 50+. Ponadto w tym celu wspierane będą osoby młode, jako osobna grupa docelowa. Szeroka

				kwalifikacje nie są dostosowane do potrzeb pracodawców.		grupa osób pracujących wspierana będzie w ramach CS (d). Z uwagi na zapisy Linii demarkacyjnej - Podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 (dokument uzupełniający i doprecyzowujący zapisy Umowy Partnerstwa (UP) w zakresie podziału interwencji w poszczególnych Celach Polityki wskazanej w UP, pomiędzy programy krajowe i regionalne interwencja w obszarze szkolnictwa wyższego będzie realizowana z poziomu krajowego ze środków programu Fundusze Europejskie na Rozwój Społeczny 2021-2027.
18.	Konsultacje 15 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Stanisław Owczarek, Dyrektor Zachodniej Izby Przemysłowo – Handlowej			W programie brak jest interwencji w zakresie gospodarczego wykorzystania Odry i Warty.		**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga powiązana z pozycją 22. Transport śródlądowy w ramach CP3 Biorąc pod uwagę niewielką alokację CP3 (obejmującego inwestycje w infrastrukturę transportową) w stosunku do potrzeb w obszarze transportu, nie wszystkie typy interwencji będą mogły być wspierane w ramach FEWL 21-27. W związku z tym inwestycje dotyczące dróg śródlądowych w tym celu nie będą wspierane ze środków programu (zapisy programu w tym zakresie zostaną zmienione). Transport śródlądowy w ramach CP4 oraz CP5 – aspekt turystyczny Inwestycje dotyczące wykorzystania turystycznego wód śródlądowych mogą stanowić przedmiot interwencji w ramach CP4 oraz CP5, przy czym w ramach CP5 wspierane są działania wyłącznie wynikające ze strategii terytorialnych, w tym ZIT. Transport śródlądowy w ramach CP1 – aspekt gospodarczy Inwestycje przedsiębiorstw wspierane poprzez instrumenty finansowe może również dotyczyć aspektów gospodarczego wykorzystywania dróg śródlądowych (działania na rzecz rozwoju i poprawy konkurencyjności MŚP).
19.	Konsultacje 15 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Grzegorz Lewandowski, Wyższa Szkoła Biznesu			Obecnie zaobserwować można problem w możliwościach przekwalifikowania, zmianie zawodu osób młodych, co jest ważne w zmieniającej się sytuacji gospodarczej i zapotrzebowaniu na pracowników. Jak te potrzeby będą uwzględnione w programie?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Działania związane z dostosowywaniem umiejętności i kwalifikacji do zmieniających się warunków na rynku dostępne będą w Celu Szczegółowym (d) EFS+ *wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia.*

20.	Konsultacje 15 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Grzegorz Lewandowski, Wyższa Szkoła Biznesu			Większe wsparcie potrzebne jest w zakresie możliwości uczenia się zdalnego. Brakuje infrastruktury – szybkiego Internetu, sprzętu pomocnego w uczeniu się on-line.		**Uwaga częściowo uwzględniona** Zgodnie z Linią demarkacyjną - Podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 (dokument uzupełniający i doprecyzowujący zapisy Umowy Partnerstwa (UP) interwencja z zakresu Celu Polityki 3 Cel Szczegółowy (i) - Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych, w zakresie przedsięwzięć dotyczących infrastruktury szybkiego Internetu będą realizowane z poziomu krajowego. Natomiast uzupełnienie infrastruktury umożliwiające naukę zdalną oraz naukę przez Internet może być elementem projektów z obszaru infrastruktury społecznej (edukacyjnej) - Priorytet 4 (EFRR) oraz projektów miękkich z obszaru edukacji - Priorytet 5 (EFS+).
21.	Konsultacje 15 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Bank Spółdzielczy w Gorzowie Wlkp.			Jaka będzie rola banków spółdzielczych w dystrybucji środków zwrotnych?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. Interwencja w zakresie instrumentów zwrotnych będzie realizowana podobnie jak w RPO-L2020, między innymi poprzez wybranych w drodze postępowań publicznych, pośredników finansowych. Bank Spółdzielczy może pełnić rolę pośrednika finansowego dla środków pochodzących z instrumentów zwrotnych FEWL 21-27, gdy przystąpi do udziału w postępowaniu na wybór pośrednika, spełniając określone w zamówieniu przetargowym warunki.
22.	Konsultacje 15 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Stowarzyszenie Wodniaków Przystań Gorzów			Jaka będzie oferta dotycząca wykorzystania turystycznego wód śródlądowych? Czy oferta będzie skierowana również do portów Gorzowskich?		**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga powiązana z pozycją 18. Transport śródlądowy w ramach CP3 Biorąc pod uwagę niewielką alokację CP3 (obejmującego inwestycje w infrastrukturę transportową) w stosunku do potrzeb w obszarze transportu, nie wszystkie typy interwencji będą mogły być wspierane w ramach FEWL 21-27. W związku z tym inwestycje dotyczące dróg śródlądowych w tym celu nie będą wspierane ze środków programu (zapisy programu w tym zakresie zostaną zmienione). Transport śródlądowy w ramach CP4 oraz CP5 – aspekt turystyczny Inwestycje dotyczące wykorzystania turystycznego wód śródlądowych mogą stanowić przedmiot interwencji w ramach CP4 oraz CP5, przy czym w ramach CP5 wspierane są działania wyłącznie wynikające ze strategii terytorialnych, w tym ZIT. Transport śródlądowy w ramach CP1 – aspekt gospodarczy

						Inwestycje przedsiębiorstw wspierane poprzez instrumenty finansowe może również dotyczyć aspektów gospodarczego wykorzystywania dróg śródlądowych (działania na rzecz rozwoju i poprawy konkurencyjności MŚP).
23.	Konsultacje 20 października 2021 r. Zielona Góra Józef Radzion, Starosta Żarski			Powiaty są pomijane w projekcie FEWL 21-27. Konieczne jest wsparcie szkolnictwa zawodowego, kontynuacji działań w zakresie cyfryzacji zasobów geodezyjnych. Ponadto w dalszym ciągu konieczne jest wsparcie w zakresie termomodernizacji, a także prowadzenie działań w zakresie wsparcia ochrony zdrowia szczebla powiatowego.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Zakres wsparcia określony w FEWL 21-27 przewiduje możliwość realizacji przedsięwzięć związanych ze szkolnictwem zawodowym w ramach Priorytetu 5, Celu Szczegółowego (f) w typie projektów: *specjalista na rynku pracy*. W dalszym ciągu możliwe będą do realizacji działania dotyczące zasobów geodezyjnych w ramach Priorytetu 1, Cel Szczegółowy (ii). Wsparcie infrastruktury zdrowotnej również zostało zaplanowane w projekcie Programu. Jednak ten typ interwencji będzie realizowany w ograniczonym zakresie, zgodnie z określonymi ramami strategicznymi. Aktualnie trwają uzgodnienia z Komisją Europejską dotyczące szczegółowych rozwiązań w tym obszarze. W programie JST (w tym powiaty) – są beneficjentami największych środków w ramach FEWL 21-27.
24.	Konsultacje 20 października 2021 r. Zielona Góra Dariusz Edward Jaworski, Burmistrz Witnicy			Dlaczego proporcje pomiędzy alokacją interwencji w obszary miejskie i wiejskie w ramach CP 5 są zachwiane? Co jest tego powodem? Konieczna jest zmiana w tym zakresie.		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Projektowany program FEWL 2021-2027, znacznie szerzej niż dotychczasowe programy regionalne, kładzie nacisk na terytorialny wymiar realizacji wsparcia. W kontekście alokacji Celu Polityki 5 należy zwrócić uwagę na fakt, iż w ramach CS(i) przewidzianych jest szereg różnych inwestycji, w tym: wsparcie ZIT (aktualnie na poziomie SRWL wskazuje się 4 takie partnerstwa) skupiające największe miasta regionu wraz z ich obszarami funkcjonalnymi (również obszarami wiejskimi). Dodatkowo w ramach CS (i) wspierane będą działania rewitalizacyjne oraz projekty o skali regionalnej – wszystkie mogą objąć obszary wiejskie (lub na nie oddziaływać). Natomiast interwencja zaplanowana w ramach CS (ii) jest skierowana wyłącznie do projektów z obszarów wiejskich. Należy mieć na uwadze, że wsparcie w tym Celu Polityki, czyli w Priorytecie 6. odnosi się tylko do projektów wynikających z tzw. strategii terytorialnych. Obszary wiejskie wspierane będą także w pozostałych Priorytetach FEWL 21-27. Planowane jest także wyodrębnienie osobnego priorytetu dla instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność, który przeznczony jest głownie na wsparcie obszarów wiejskich.

25.	Konsultacje 20 października 2021 r. Zielona Góra Jerzy Fabiś, Burmistrz Kargowej			Proszę o uszczegółowienie informacji na temat pożyczek i dotacji. Komu dedykowane są poszczególne formy finansowania?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu. W treści FEWL 21-27 zostaną uzupełnione informacje dotyczące wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Informacja ta będzie przygotowana w oparciu o trwające analizy dotyczące możliwości i potencjału wsparcia zwrotnego poszczególnych obszarów interwencji oraz potencjalnych odbiorców wsparcia. Co do zasady wsparcie zwrotne ukierunkowane będzie na przedsięwzięcia generujące przychody, wykazujące rentowność, o stosunkowo niskim ryzyku inwestycyjnym i małym potencjalne innowacyjnym. Rozwinięcie tych ustaleń będzie zawarte w dokumentach wdrożeniowych.
26.	Konsultacje 20 października 2021 r. Zielona Góra Jerzy Fabiś, Burmistrz Kargowej			Należy zwiększyć kwotę środków przeznaczoną na wsparcie interwencji w zakresie gospodarki wodnej. Identyfikujemy duże potrzeby w tym zakresie.		**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga nieprecyzyjna. Wnioskodawca nie doprecyzował, jakiej części programu uwaga dotyczy. FEWL 21-27 w dwóch obszarach CP2 podejmuje kwestie związane z gospodarką wodną: CS (iv) w kontekście zmian klimatu oraz CS (v). Wnoszący uwagę nie wskazał ponadto, jakie potrzeby (wielkość i zakres) miałyby zostać zaspokojone dzięki dodatkowym środkom. Aktualna propozycja w zakresie podziału środków, dla obu tych aspektów gospodarki wodnej, jest w opinii IZ optymalna.
27.	Konsultacje 20 października 2021 r. Zielona Góra Joanna Pyrgiel, Biuro Projektów i Współpracy Zagranicznej, Urząd Miejski w Słubicach			W projekcie FEWL 21-27 brakuje informacji na temat łączenia projektów transgranicznych, możliwości wsparcia, szczegółowych informacji na temat projektów transgranicznych, planowanych do realizacji na terenach granicznych		**Uwaga uwzględniona** W ramach trwających prac nad programem regionalnym kwestia ujęcia transgranicznego położenia regionu w dokumencie jest analizowana. W czerwcu br. odbyło się spotkanie z instytucją zarządzającą EFRR w Brandenburgii, natomiast w lipcu br. odbyło się podobne spotkanie z instytucją zarządzającą EFS+ (z udziałem przedstawicieli Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr”). Biorąc powyższe pod uwagę już w październiku br. zostały wprowadzone zapisy dot. możliwości realizacji projektów o charakterze transgranicznym w projekcie FEWL 21-27, w części dotyczącej EFS+: • *Cel Szczegółowy (d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia* – rynek pracy – współpraca przedsiębiorstw.

						• *Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami* – edukacja dzieci i młodzieży (w tym zawodowa). • *Cel Szczegółowy (k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej* – usługi społeczne, wsparcie seniorów. Trwają analizy dotyczące innych obszarów wsparcia EFS+ pod kątem możliwości wdrażania projektów zawierających element współpracy transgranicznej. W przypadku EFRR realizacja projektów z elementami współpracy transgranicznej analizowana jest w następujących obszarach wsparcia: Cel polityki 1, Priorytet 1, Nowoczesna gospodarka: • *Cel Szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii*, szczególnie w zakresie rozwoju publicznej infrastruktury organizacji badawczych, wsparcia działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi (projekty kompleksowe, w tym infrastruktura B+R, prace B+R, uzyskanie i ochrona własności intelektualnej, komponent wdrożeniowy, kompetencje). • *Cel Szczegółowy (iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne*, szczególnie w zakresie działań związanych z promocjągospodarki regionalnej, w tym wsparcie internacjonalizacji MŚP oraz promocji eksportu (wydarzenia gospodarcze inne niż realizowane na poziomie krajowym oraz inne niż Polskie Mosty Technologiczne).

						• *Cel Szczegółowy (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości* – działania na rzecz rozwoju lubuskich inteligentnych specjalizacji. Cel polityki 2., Priorytet 2. Zielone Lubuskie *Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego,* szczególnie w obszarze rozwijania systemów ratownictwa (zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych) - projekty m.in. Ochotniczej Straży Pożarnej oraz WOPR. Trwają dalsze analizy dotyczące innych obszarów wsparcia EFS+ pod kątem możliwości wdrażania projektów zawierających element współpracy transgranicznej. Zapisy FEWL 21-27 zostaną uzupełnione w powyższym zakresie. Transgraniczność działań w ramach FEWL 21-27 jest ważną częścią realizacji Polityki Spójności na lata 2021-2027. Planuje się realizację komponentu transgranicznego poprzez współpracę beneficjentów w poszczególnych obszarach realizacji programu, wymianę doświadczeń, realizację projektów komplementarnych do inicjatywy Interreg oraz zarządzanych przez instytucje niemieckie. Na poziomie Programu zapisy w części dotyczącej przedsięwzięć międzynarodowych i międzyregionalnych, będą miały charakter ogólny, nie przesądzający o konkretnych przedsięwzięciach. Szczegóły dotyczące realizacji projektów z komponentem transgranicznym zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych.
28.	Konsultacje 20 października 2021 r. Zielona Góra Piotr Kuliniak, Burmistrz Łęknicy			Z czego wynika zaplanowana kwota środków przeznaczona na aktywizację osób bezrobotnych?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Podział alokacji FEWL 21-27 uwzględnia wielkość alokacji na cały program oraz doświadczenia poprzednich perspektyw finansowych, w podobnych lub analogicznych obszarach wsparcia. Wartość zrealizowanych wskaźników, wydatkowanych środków, czy trendy wynikające ze statystyki publicznej w obrębie rynku pracy, jak również zakres możliwego do realizacji wsparcia w programie stanowiły podstawy do oszacowania alokacji.
29.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna	Uzupełnienie listy głównych typów projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 o zapis:	Diagnozy dokumentów strategicznych (SRWL, proj. Strategii rozwoju ponadlokalnego MOF GW, i	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu**

	Krzysztof Karwatowicz Urząd Gminy Santok		s. 67	• Budowa, przebudowa, remont oraz wyposażenie obiektów szkół podstawowych na terenach charakteryzujących się stałym wzrostem liczby ludności.	in.) wskazują, że przemiany demograficzne mają różnorodny i wielowektorowy charakter – w sytuacji, gdy jednym obszarom grozi depopulacja, na innych występuje dodatni przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji. Tym samym zasadne jest dokonanie interwencji na obszarach charakteryzujących się wzrostem ludności celem zapewnienia spójnej siatki szkół w całym regionie, a także celem efektywnego wykorzystania wydatkowanych środków.	Zgodnie z założeniami przyjętymi na poziomie FEWL 21-27, przewidziano możliwość realizacji inwestycji w infrastrukturę edukacyjną, w tym na poziomie szkoły podstawowej, nie ma zatem potrzeby dodawania i uszczegółowiania typów projektów na poziomie programu. Doszczegółowienie może mieć miejsce na poziomie dokumentów wdrożeniowych. Należy ponadto mieć na uwadze, iż działania na rzecz infrastruktury edukacyjnej powinny być zintegrowane z działaniami wspieranymi ze środków EFS+ skierowanymi do młodzieży szkolnej oraz muszą realizować cele wskazane dla EFS+. Dodatkowo interwencja w infrastrukturę edukacyjną będzie musiała wynikać z analizy potrzeb.
30.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Karwatowicz Urząd Gminy Santok	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług (...)	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna s. 71	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Budowa, przebudowa, remont oraz wyposażenie obiektów infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług (...)	Doprecyzowanie zapisów w zakresie typów projektów przewidzianych do realizacji.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga powiązana z uwagami w pozycjach: 50, 83, 99, 108, 117, 211 Przyjęte zapisy mają charakter otwarty i nie ma potrzeby tak dużego uszczegóławiania ich na poziomie Programu. Jednocześnie w związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów związanych z formami wsparcia. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury placówek reintegracyjnych, służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego).*
31.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Karwatowicz Urząd Gminy Santok	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej (...)	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna s. 71	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Budowa, przebudowa, remont oraz wyposażenie domów pomocy społecznej (...)	Doprecyzowanie zapisów w zakresie typów projektów przewidzianych do realizacji.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga powiązana z pozycjami 51, 118, 182, 215. Przyjęte zapisy mają charakter otwarty i nie ma potrzeby tak dużego uszczegóławiania ich na poziomie Programu. Jednocześnie w związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów związanych z formami wsparcia. Nowy zapis będzie zawierał dwa typy projektów: *- Rozwój infrastruktury służącej opiece paliatywnej i hospicyjnej (ze względu na horyzontalną zasadę*

						deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi); *- Rozwój infrastruktury służącej przekształcaniu się instytucji całodobowych w zasób mieszkaniowy (w tym mieszkania wspomagane, z poszanowaniem wszystkich zasad dotyczących podmiotowości i niezależnego życia) lub w podmioty świadczące usługi wsparcia w środowisku.*
32.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Karwatowicz Urząd Gminy Santok	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Rozwój infrastruktury kultury.	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna s. 76	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Rozwój infrastruktury kultury i turystyki.	Uzupełnienie głównych typów projektów planowanych do realizacji adekwatnie do określenia Celu szczegółowego (vi)	**Uwaga uwzględniona** Główne typy projektów zostaną rozszerzone zgodnie z uwagą. W konsekwencji uzupełniony zostanie również katalog głównych typów beneficjentów.
33.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Karwatowicz Urząd Gminy Santok	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym, • Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna s. 77	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym, • Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT). • jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, realizujące projekty o zasięgu regionalnym.	Uzupełnienie listy o beneficjentów o jednostki samorządu terytorialnego niższego szczebla niż regionalny, które mogą realizować projekty istotne dla realizacji SRWL, przykładowo samorząd regionalny angażuje się we współpracę z innymi województwami i w działania marketingowe dot. MDW E-70, ale realizacja projektów infrastrukturalnych dot. wykorzystania turystycznego szlaku realizowana będzie ewentualnie przez zainteresowane gminy, a nie przez podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym.	**Uwaga uwzględniona** Nawiązując do powyższej uwagi uzupełniono główne typy beneficjentów dla realizacji interwencji celu szczegółowego (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych: - jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia - jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, - pozostałe jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.
34.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Sylwia Łaźniewska Burmistrz Dobiegniewa			Pani Burmistrz wyraziła nadzieję, że w ramach koncentracji tematycznych, w których aplikować będą ZITy możliwy będzie udział także inne partnerstwa. Czy gminy zagrożone marginalizacją mogłyby zostać włączone do innych działań w ramach edukacji?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Zasady wdrażania interwencji skierowanej na realizację projektów przez ZIT i inne partnerstwa nie zostały jeszcze określone. Trwają prace nad systemem realizacji wymiaru terytorialnego FEWL 21-27. Oferta FEWL 21-27 pozwala korzystać gminom zagrożonym marginalizacją z całej interwencji w obszarze edukacji. Brak jest w programie ograniczeń związanych z dostępem JST do finansowania przedsięwzięć z zakresu edukacji EFRR oraz EFS+, JST są beneficjentami tych działań.

35.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Bogusław Kierus Starosta Strzelecko - Drezdenecki			Jako przedstawiciel Związku Powiatów Lubuskich Starosta zadeklarował chęć uczestnictwa w partnerstwach, wykorzystując doświadczenie w zakresie zasobów geodezyjnych.		**Uwaga uwzględniona** W ramach CP 1 CS (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych możliwa jest realizacja projektów z zakresu rozwoju infrastruktury danych przestrzennych - projekty z zakresu cyfryzacji powiatowego i wojewódzkiego zasobu geodezji, które mogą być również realizowane w partnerstwie jednostek samorządu terytorialnego (jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz inne podmioty spoza sektora finansów publicznych).
36.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Ryszard Stanulewicz Burmistrz Torzymia			Prośba o zdiagnozowanie dróg pod kątem obwodnic i skoncentrowanie alokacji na ich budowie, co wpłynie na poprawę komunikacji drogowej.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Podstawą do realizacji interwencji w zakresie transportu, w tym transportu drogowego jest przygotowanie regionalnego planu rozwoju transportu, który będzie dokumentem o charakterze strategiczno-wdrożeniowym dla tego rodzaju interwencji w programie FEWL 21-27. Obecnie trwają zaawansowane prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z prognozą rozwoju do roku 2030. RPRT obejmuje szeroko zagadnienia związane z transportem, w tym również kwestie obwodnic miejscowości. Załącznikiem do dokumentu powinna być lista zadań inwestycyjnych odpowiadająca zdiagnozowanym problemom.
37.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Mateusz Karkoszka Urząd Miejski Strzelce Krajeńskie			Czy istnieje możliwość publikowania Harmonogramu naboru wniosków w trybie konkursowym wcześniej niż w listopadzie roku poprzedzającego konkursy? Dzięki temu samorządy miałyby więcej czasu na przygotowania.		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie wpływa na treść programu i dotyczy etapu wdrożeniowego. W perspektywie finansowej 2014-2020 Instytucja Zarządzająca publikowała Harmonogram naboru wniosków na kolejny rok do końca listopada, w związku z tym, iż taki wymóg wynikał z Ustawy *z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020* („ustawy wdrożeniowej”). W perspektywie finansowej 2021-2027, zgodnie z zapisami projektu *ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027*, planowana jest zmiana w tym zakresie. Harmonogram powinien zostać przyjęty przez IZ oraz opublikowany na stronie internetowej instytucji, nie później niż sześć miesięcy od zatwierdzenia programu przez Komisję Europejską. Harmonogram powinien dotyczyć naborów, których ogłoszenie planowane jest w ciągu 12 miesięcy od dnia zamieszczenia harmonogramu

						oraz może dotyczyć naborów, których ogłoszenie planowane jest po upływie 12 miesięcy od dnia zamieszczenia harmonogramu. Aktualizacja Harmonogramu powinna następować nie rzadziej niż na koniec każdego kwartału. Terminy przyjmowania i aktualizacji Harmonogramu będą uzależnione od ostatecznych zapisów przyjętej *ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027*, z projektu dokumentu wynika jednak, że zmienia się podejście Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej do terminów dot. przyjmowania i aktualizacji Harmonogramu.
38.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Tomasz Sobierajczyk			Czy samorząd przewiduje wsparcie działań oddolnych w zakresie turystyki i różnych form transportu (kolej, drogi, lotnictwo, transport wodny)?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Prace nad wymiarem terytorialnym, w tym wspieraniem oddolnych inicjatyw lokalnych nadal są przedmiotem dyskusji. Jednocześnie należy wskazać, iż FEWL 21-27 przewiduje wsparcie działań w zakresie turystyki wprost w ramach CP4, CS (vi), oraz pośrednio (konieczność ujęcia w strategii terytorialnej) w ramach CP5. Bardziej oddolny charakter zdecydowanie będą miały inicjatywy realizowane w ramach CP5, gdyż to ten cel w całości dedykowany jest wymiarowi terytorialnemu. Podobnie transport przewidziano do wsparcia w różnych obszarach FEWL 21-27. Po pierwsze w CP2, CS (viii), jako transport miejski (zarówno zbiorowy, jak i pieszy i rowerowy), w kontekście zmniejszania presji na środowisko i tutaj większe znaczenie mają działania oddolne). Po drugie, w ramach CP3, jako element transportu regionalnego. W przypadku CP3 podstawą do realizacji interwencji w zakresie transportu, jest przygotowanie regionalnego planu rozwoju transportu, który będzie dokumentem o charakterze strategiczno-wdrożeniowym dla tego rodzaju interwencji w programie FEWL 21-27. Obecnie trwają zaawansowane prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z prognozą rozwoju do roku 2030. RPRT obejmuje szeroko zagadnienia związane z transportem, w tym również kwestie obwodnic miejscowości. Załącznikiem do dokumentu powinna być lista zadań inwestycyjnych odpowiadająca zdiagnozowanym problemom.
39.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Iwona Olek Z-ca Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp.			Pani Prezydent poinformowała, że opracowano projekt budowy portu multimodalnego, który zostanie zgłoszony do umieszczenia w Planie Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** FEWL 21-27 przewiduje możliwość realizacji przedsięwzięć w obszarze transportu multimodalnego w ramach FEWL 21-27 zarówno w CP2 (transport multimodalny), jak i w ramach

						programu FEWL 21-27 przewiduje się wsparcie inwestycji w zakresie transportu multimodalnego w ramach CP2 (transport intermodalny – konieczność ujęcia w Regionalnym Programie Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego – w załączniku do dokumentu listą przedsięwzięć), jednakże należy wskazać, iż zgodnie z aktualną linią demarkacyjną, inwestycje w tym zakresie realizowane na obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich kwalifikują się do finansowania w ramach programów krajowych.
40.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Agnieszka Rozwoda Lubuski Urząd Wojewódzki			Zgłaszająca uwagę wyraziła opinię, że środki przeznaczone na utrzymanie Lotniska w Babimoście są zbyt duże. Czy nie można skoncentrować środków na wsparcie transportu kolejowego (np. w ramach rozwinięcia połączenia z Warszawą), który byłby bardziej ekologiczny i ekonomiczny?		**Uwaga nieuwzględniona** W ramach FEWL 21-27 przewiduje się w obszarze infrastruktury lotniskowej wyłącznie działania na rzecz bezpieczeństwa i ochrony środowiska. Jednocześnie w programie przewiduje się działania z zakresu transportu kolejowego – przede wszystkim: zakup taboru kolejowego do przewozów o charakterze regionalnym oraz budowa i modernizacja dworców, szczególnie pod kątem ich dostosowania do zasad dostępności dla osób o ograniczonej mobilności, zapewnienia podróżnym odpowiednich środków bezpieczeństwa i komfortu oraz zapewnienia dostępu do infrastruktury towarzyszącej. Wspieranie połączeń ponadregionalnych, linii kolejowych (których właścicielem nie jest samorząd) jest zaplanowane w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027.
41.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Małgorzata Musiałowska Wójt Gminy Bledzew			Czy planowanie wydatkowania środków w ramach gospodarki wodno – ściekowej poprzedzone jest rozeznaniem potrzeb, czy wynika z wymogów unijnych? W gminie Bledzew są duże potrzeby w tym zakresie, w związku z tym czy wystarczy środków dla wszystkich chętnych?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Pomimo dużych nakładów przeznaczanych na gospodarkę ściekową w Polsce w dalszym ciągu część aglomeracji nie spełnia wymogów wynikających z Dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych, tzw. „dyrektywy ściekowej”. Równocześnie w dokumencie pn. Sprawozdanie krajowe - Polska, zawierającym wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021 – 2027, KE stoi na stanowisku ograniczenia wsparcia jedynie do aglomeracji powyżej 10 tys., jako tych które w sposób maksymalny mogą przyczynić się do spełnienia przez Polskę wymogów dyrektywy ściekowej. W projekcie FEWL 21-27 zaplanowano interwencję dla mniejszych aglomeracji uwzględniając ich potrzeby. Kwestia ta będzie podlegała negocjacjom z KE. Ponadto dla identyfikacji potrzeb w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK), którego aktualnie przeprowadzana jest VI aktualizacja i badane są potrzeby inwestycyjne gmin w tym zakresie. Wsparciem objęte zostaną jedynie

						te projekty, których realizacja przyczyni się do wypełnienia przez daną aglomerację wymogów dyrektywy 91/271/EWG.
42.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Katarzyna Muzyka – Jacheć Czepczyński Family Foundation			Przedstawicielka fundacji poinformowała, że realizują dwa projekty dla przedszkoli i klas 1-3. Wszystkie warsztaty odbywają się z wykorzystaniem książek na podstawie których przeprowadzane są spotkania edukacyjne dla wielu osób.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** W nowej perspektywie również zaplanowano wsparcie dla przedszkoli i klas 1-3 w ramach Celu szczegółowego „f" *wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.* Interwencja możliwa do wdrażania w typie *Mądry przedszkolak* i *Kompetentny i odkrywczy uczeń*.
43.	Konsultacje 21 października 2021 r. Gorzów Wlkp. Daniel Olejniczak LOWES w Gorzowie Wlkp.			Zaapelował o wsparcie dla organizacji pożytku publicznego, które działają na terenie gmin i powiatów.		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** W ramach Celu Szczegółowego. „l" w Priorytecie 5. planowane jest wsparcie dedykowane organizacjom pozarządowym. Ponadto w przypadku większości celów szczegółowych organizacje pozarządowe wskazane są jako Beneficjenci działań. Zakres i forma wsparcia będą uzależnione od wyników negocjacji zapisów Programu z Komisją Europejską.
44.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Patryk Maruszak Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Gorzowie Wlkp	Rozwijanie systemów ratownictwa (zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych). Projekty Ochotniczej Straży Pożarnej oraz projekty jednostek innych niż zakres PSP np. WOPR.	Priorytet 2. Zielone lubuskie Cel szczegółowy (iv)/Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027/str. 45	Rozwijanie systemów ratownictwa (zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych). Projekty **Państwowej Straży Pożarnej** i Ochotniczych Straży Pożarnych oraz projekty **jednostek innych niż zakres jednostek ochrony przeciwpożarowej** np. WOPR.	Krajowy system ratowniczo-gaśniczy jest integralną częścią organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmuje działania mające na celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. System skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz inne służby, inspekcje, straże, instytucje i podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych. Organizatorem systemu są organy Państwowej Straży Pożarnej, których jednostki stanowią trzon systemu w zakresie ratownictwa specjalistycznego. Mają również za zadanie kreowanie polityki regionalnej w zakresie bezpieczeństwa.	**Uwaga uwzględniona** Zapisy CS (iv) zostaną uzupełnione z uwzględnieniem propozycji przedstawionej w uwadze.
45.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Ochotnicza Straż Pożarna (również jednostki OSP funkcjonujące poza KSRG); •	Priorytet 2. Zielone lubuskie	•**Państwowa Straż Pożarna** •**Ochotnicze Straże Pożarne**	Krajowy system ratowniczo-gaśniczy jest integralną częścią organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego	**Uwaga uwzględniona**

	Patryk Maruszak Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Gorzowie Wlkp	Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP; • Jednostki samorządu terytorialnego (JST) odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia; • Wody Polskie; • Podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa wodnego, na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw wewnętrznych, w tym Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Lubuskiego.	Cel szczegółowy (iv)/Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe/str. 45 i 46	• Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP; •Państwowe Jednostki Budżetowe odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami •Jednostki samorządu terytorialnego (JST) odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami, ich związki, stowarzyszenia i porozumienia; • Wody Polskie; • Podmioty uprawnione do wykonywania ratownictwa wodnego, na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw wewnętrznych, w tym Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Lubuskiego.	państwa, obejmuje działania mające na celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. System skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz inne służby, inspekcje, straże, instytucje i podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych. Organizatorem systemu są organy Państwowej Straży Pożarnej, których jednostki stanowią trzon systemu w zakresie ratownictwa specjalistycznego. Współpraca jednostek ochrony przeciwpożarowej z jednostkami samorządu terytorialnego umożliwi skuteczne kreowanie polityki regionalnej w zakresie bezpieczeństwa jako działania polegające na dotychczasowej współpracy.	Zapisy CS (iv) zostaną uzupełnione.
46.	Konsultacje 27 października 2021 Świebodzin Tomasz Sielicki Burmistrz Świebodzina			Czy istnieje szansa na zwiększenie środków przeznaczonych na realizację zadań związanych z infrastrukturą edukacyjną? Chodzi o proporcje pomiędzy zadaniami twardymi a miękkimi – potrzeba więcej środków na te twarde, infrastrukturalne.		**Uwaga nieuwzględniona** Zadania z zakresu infrastruktury edukacyjnej będą zintegrowane z działaniami wspieranymi w ramach EFS+. W ramach poprawy dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, kluczowe w opinii KE, jest wsparcie środkami EFS+. Ze środków EFRR wspierana będzie, zgodnie ze zdiagnozowanymi regionalnie potrzebami, uzupełniająco infrastruktura edukacyjna. Wsparcie obszaru związanego z infrastrukturą edukacyjną realizowane ze środków EFRR powinno odbywać się w ścisłej korelacji ze wsparciem EFS+, tak aby możliwie najsilniej wzmocnić efekt synergii planowanej interwencji w ramach EFS+. Podział alokacji, szczególnie w ramach EFRR, jest mocno zdeterminowany przez tzw. poziomy koncentracji finansowej. Są to minimalne wartości alokacji dedykowanej do konkretnego obszaru. W pierwszej kolejności limity te są zdefiniowane na poziomie rozporządzenia ogólnego KE dla perspektywy finansowej 2021-2027, a następnie doszczegółowienie w Umowie Partnerstwa. Zgodnie z postanowieniami w tym zakresie, blisko połowa środków EFRR FEWL 21-27 musi zostać zarezerwowana na działania w ramach CP1 (wsparcie przedsiębiorczości, innowacji, badań i rozwoju) oraz CP2 (wsparcie efektywności energetycznej, gospodarki o obiegu zamkniętym, gospodarki wodnej i odpadowej, działań związanym z klimatem).

						Dodatkowo w ramach FEWL 21-27 przewidziano do realizacji CP5, który nie ma swojego odpowiednika w dotychczasowych programach regionalnych, który w całości jest dedykowany wymiarowi terytorialnemu i w całości jest finansowany ze środków EFRR.
47.	Konsultacje 27 października 2021 Świebodzin Anna Januszkiewicz Urząd Miasta Krosno Odrzańskie			Prośba o przybliżenie zagadnienia związanego z instrumentami terytorialnymi. Czy wszystkie instrumenty traktowane będą na równi? Czy partnerstwa będą mogły być zawierane na potrzeby realizacji konkretnego projektu, czy będą musiały być kontynuowane do końca trwania Programu?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Wymiar terytorialny w ramach programu będzie realizowany w oparciu o różne instrumenty terytorialne (w tym ZIT miast wojewódzkich, ZIT miast średnich, porozumień międzygminnych, programów rewitalizacji i innych strategii terytorialnych). Ideą realizacji wsparcia w wymiarze terytorialnym jest budowanie silnych i trwałych powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami. IZ nie ma wpływu na jakość porozumień i ich trwałość. Niemniej przygotowanie wspólnej strategii terytorialnej, która będzie stanowiła podstawę wparcia dla danego porozumienia/partnerstwa powinno być oparte na gruntownej diagnozie i analizie. Dlatego też zakłada się, że zawiązywane partnerstwa nie będą miały charakteru jednorazowego. Poszczególne instrumenty terytorialne (IT) są kierowane do różnych terytoriów, cechujących się różnym potencjałem, potrzebami i zdolnością do realizacji celów programu.
48.	Konsultacje 27 października 2021 Świebodzin Tomasz Sielicki Burmistrz Świebodzina			Czy w zakresie środków przeznaczonych na transport publiczny planowane jest różnicowanie na JST, które mają już częściowo zorganizowany transport i te, które dopiero planują go organizować? Czy będą jakieś preferencje dla jednostek mających zapóźnienia w tym obszarze?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** FEWL 21-27 przewiduje wsparcie transportu publicznego zbiorowego w ramach Celu Polityki 2 (mobilność miejska). Wsparcie kierowane jest do wszystkich beneficjentów, którzy spełnią konkretne wymagania formalno-prawne dotyczące organizowania transportu zbiorowego.
49.	Konsultacje 27 października 2021 Świebodzin Krzysztof Neryng Wójt Gminy Szczaniec			Czy tendencja do tworzenia porozumień i partnerstw w ramach instrumentów terytorialnych wynika z kierunku wyznaczonego przez KE, czy jest preferencją wskazaną przez wytyczne krajowe? Burmistrz wyraził nadzieję, że środki będą dostępne również dla tych jednostek, które nie zawiążą partnerstw. Jak będzie wyglądał podział środków na budowę infrastruktury drogowej, co będzie brane pod uwagę przy tym podziale?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Komisja Europejska silniej niż dotychczas wspiera realizację wymiaru terytorialnego (po pierwsze dedykując osobny cel polityki wyłącznie instrumentom terytorialnym, po drugie oczekując od IZ wskazania zakresu realizacji wymiaru terytorialnego w pozostałych celach polityki). Wymiar terytorialny w ramach programu będzie realizowany w oparciu o instrumenty terytorialne wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (w tym ZIT miast wojewódzkich, ZIT miast średnich, porozumień międzygminnych,

						programów rewitalizacji i innych strategii terytorialnych). Ideą realizacji wsparcia w wymiarze terytorialnym jest budowanie silnych i trwałych powiązań funkcjonalnych pomiędzy partnerami. Bezpośrednie lub pośrednie wsparcie instrumentów terytorialnych, to wycinek wsparcia FEWL 21-27, nie konsumuje wszystkich środków programu i nie jest przewidywane we wszystkich obszarach. Dlatego też jest planowane wsparcie również dla gmin poza partnerstwami. Podstawą do realizacji interwencji w zakresie transportu, w tym infrastruktury drogowej, jest przygotowanie programu transportowego, który jest dokumentem o charakterze strategiczno-wdrożeniowym dla tego rodzaju interwencji w programie FEWL 21-27. Obecnie trwają zaawansowane prace nad opracowaniem Regionalnego Programu Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z prognozą rozwoju do roku 2030. Zadania realizowane w tym obszarze muszą być zgodne z zapisami RPRT. Szczegóły dotyczące kryteriów wyboru i oceny projektów będą stanowiły przedmiot prac na etapie wdrażania programu.
50.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Jakub Piosik Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze	Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy, placówek wsparcia dziennego, placówek reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, związanych ze wsparciem pieczy zastępczej, rodzinnej (rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka) i instytucjonalnej (placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny), noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.	Priorytet IV Infrastruktura Społeczna (s.71)	Budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy, placówek wsparcia dziennego, placówek reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, związanych ze wsparciem pieczy zastępczej, rodzinnej (rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka) i instytucjonalnej (placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny), noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.	Zasadne jest wprowadzenie możliwości budowy nowej infrastruktury społecznej, powiązanej z procesem integracji społecznej, gdyż jest to działanie z punktu ekonomicznego zdecydowanie tańsze. Obecne realia rynku budowlanego pokazują, iż modernizacja zdegradowanych budynków, będących często pod ochroną konserwatorską jest ekonomicznie nieopłacalna z uwagi na wysokie koszty inwestycyjne.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga powiązana z pozycjami: 30, 83, 99, 108, 117, 211. Przyjęte zapisy mają charakter otwarty i nie ma potrzeby tak dużego uszczegóławiania ich na poziomie Programu. Jednocześnie w związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów związanych z formami wsparcia. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury placówek reintegracyjnych, służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych,*

						rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)
51.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Jakub Piosik Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze	Rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych przez inne podmioty zapewniających całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzącym opiekę długoterminową, paliatywną i hospicyjną; ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi.	Priorytet IV Infrastruktura Społeczna (s.71)	Budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych przez inne podmioty zapewniających całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzącym opiekę długoterminową, paliatywną i hospicyjną; ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi.	Zasadne jest wprowadzenie możliwości budowy, infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek, prowadzonych przez inne podmioty(…) itp., gdyż jest to działanie z punktu ekonomicznego zdecydowanie tańsze. Obecne realia rynku budowlanego pokazują, iż modernizacja zdegradowanych budynków, będących często pod ochroną konserwatorską jest ekonomicznie nieopłacalna z uwagi na wysokie koszty inwestycyjne.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga powiązana z pozycjami 31, 118, 182, 215. Przyjęte zapisy mają charakter otwarty i nie ma potrzeby tak dużego uszczegóławiania ich na poziomie Programu. Jednocześnie w związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów związanych z formami wsparcia. Nowy zapis będzie zawierał dwa typy projektów: *- Rozwój infrastruktury służącej opiece paliatywnej i hospicyjnej (ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi);* *- Rozwój infrastruktury służącej przekształcaniu się instytucji całodobowych w zasób mieszkaniowy (w tym mieszkania wspomagane, z poszanowaniem wszystkich zasad dotyczących podmiotowości i niezależnego życia) lub w podmioty świadczące usługi wsparcia w środowisku.*
52.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Łukasz Marcinkiewicz, Inneko Sp z o.o. Robert Paluch, Celowy Związek Gmin CZG-12. Tadeusz Pietrucki, Celowy Związek Gmin CZG-12. Jacek Połomka, Zakład Zagospodarowania Odpadów Sp. z o.o. z siedzibą w Marszowie	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami – wsparcie dla instalacji poniżej 8 mln PLN kosztów kwalifikowalnych. • Systemy selektywnego zbierania odpadów komunalnych uwzględniające rozwiązania dotyczące zapobiegania powstawaniu odpadów lub ponowne użycie (PSZOK) – PSZOK obsługujący poniżej 20 tys. mieszkańców oraz inwestycja poniżej 2 mln PLN kosztów kwalifikowalnych (warunki traktujemy łącznie). • Rozwijanie recyklingu odpadów (projekty w kierunku gospodarki zasobooszczędnej) – projekty nie mające charakteru badawczo-rozwojowego,	Rozdział Priorytet 2. Zielone lubuskie /podrozdział Cel Szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej /strona 52	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami – wsparcie dla instalacji **poniżej 12 mln PLN kosztów kwalifikowalnych.*** • Systemy selektywnego zbierania odpadów komunalnych uwzględniające rozwiązania dotyczące zapobiegania powstawaniu odpadów lub ponowne użycie (PSZOK) – PSZOK obsługujący poniżej 20 tys. mieszkańców oraz inwestycja poniżej 2 mln PLN kosztów kwalifikowalnych (warunki traktujemy łącznie). • Rozwijanie **instalacji przygotowania do recyklingu i recyklingu odpadów (projekty w kierunku gospodarki zasobooszczędnej)** – projekty niemające charakteru badawczo-rozwojowego, dotyczące modernizacji i wdrażania technologii, **wsparcie poniżej 12 mln PLN kosztów kwalifikowalnych.***	Proponujemy dodanie: - zapobieganie powstawaniu odpadów, - przygotowanie do ponownego użycia, **- wyselekcjonowanie odpadów do recyklingu,** - recykling, - inne metody odzysku (w tym energii), - unieszkodliwianie.* Wskazanym jest, aby przedsięwzięcia dotyczące gospodarki odpadami koncentrowały się nie tylko na eliminacji powstawania odpadów u źródła, wspieraniu ponownego wykorzystania, promowaniu projektów dotyczących rozbudowy infrastruktury selektywnego zbierania odpadów i przygotowania do ponownego użycia, w tym recyklingu, ale także na instalacjach	**Uwaga częściowo uwzględniona** Maksymalna wartość projektów z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi została określona w oparciu o zapisy Linii demarkacyjnej określającej podział interwencji krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027). Przedsięwzięcia o kosztach kwalifikowalnych powyżej 8 mln PLN mogą uzyskać wsparcie w ramach programu krajowego - Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS). Aktualnie trwa analiza w zakresie przedefiniowania typów projektów, tak aby konsumowały one szersze zakresy wsparcia (w tym połączenie typów projektów), natomiast ich uszczegółowienie nastąpiłoby na poziomie dokumentów wdrożeniowych. W zależności od wyniku prac w przedmiotowym zakresie uwaga zostanie uwzględniona w programie lub przekazana do prac nad dokumentami wdrożeniowymi.

		dotyczące wdrażania technologii, wsparcie poniżej 8 mln PLN kosztów kwalifikowalnych. • Edukacja w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym - Wsparcie projektów o zasięgu niewykraczającym poza jedno województwo, w tym jako element większego projektu. • Rekultywacja, w tym remediacja, terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą – projekty jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenach nie należących do Skarbu Państwa.		• Edukacja w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym - Wsparcie projektów o zasięgu niewykraczającym poza jedno województwo, w tym jako element większego projektu. • Rekultywacja, w tym remediacja, terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą – projekty jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenach nienależących do Skarbu Państwa.	doczyszczających odpady selektywnie zbierane. Dlatego określenie głównych typów projektów planowanych do realizacji w latach 2021-2027 z pominięciem instalacji doczyszczających odpady pochodzące z selektywnej zbiórki, może spowodować, że w dążeniu do GOZ jeden z jej elementów nie będzie skuteczny. Niezbędna jest zatem budowa nowych, zaawansowanych technologicznie (zastosowanie separatorów optycznych czy np. sztucznej inteligencji w postaci robotów) instalacji dedykowanych przetwarzaniu odpadów selektywnie zbieranych tzw. Centrów Recyklingu oraz modernizacja istniejących instalacji MBP. Bez zapewnienia odpowiednich jakościowo instalacji do wyselekcjonowania odpadów do recyklingu, bez automatyzacji, osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu nie będzie możliwe.	
53.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Łukasz Marcinkiewicz, Inneko Sp z o.o. Robert Paluch, Celowy Związek Gmin CZG-12. Tadeusz Pietrucki, Celowy Związek Gmin CZG-12. Jacek Połomka, Zakład Zagospodarowania Odpadów Sp. z o.o. z siedzibą w Marszowie	• Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki odpadami innymi niż komunalne (przemysłowe, azbest).	Rozdział Priorytet 2. Zielone lubuskie /podrozdział Cel Szczegółowy (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej /strona 52		Kolejnym istotnym elementem wypełniania programu krajowego tj. „Programu oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009-2032” jest zapewnienie składowisk odpadów zawierających azbest. W województwie lubuskim posiadamy tylko jedną lokalizację takiego składowiska, a jego pojemność już się kończy. Mamy nadzieje, że program pod nazwą „Kompleksowe projekty z zakresu gospodarki odpadami innymi niż komunalne (przemysłowe, azbest)” zabezpieczy również ten aspekt tj. zakup gruntów i budowę kolejnych kwater. Brak składowiska w naszym województwie skutkować będzie koniecznością jego transportu na dalsze odległości, a co za tym idzie wzrostem kosztu jego kompleksowego zagospodarowania.	**Uwaga nieuwzględniona** W ramach interwencji EFRR nie ma możliwości realizacji inwestycji w zakresie budowy składowisk odpadów (dotyczy to wszystkich kategorii odpadów, w tym niebezpiecznych).
54.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp.	Główne typy beneficjentów: (…) Instytucje Otoczenia Biznesu prowadzące działalność B+R	Priorytet 1, cel szczegółowy (i), str. 17	Główne typy beneficjentów: (…) Instytucje Otoczenia Biznesu	Przedkładamy postulat zastosowania szerokiego katalogu Beneficjentów poprzez włączenie „instytucji okołobiznesowych”. Instytucje okołobiznesowe cechuje szeroki zakres działalności i duża elastyczność w kontekście zmieniających się warunków rynkowych. Istotne jest zatem	**Uwaga uwzględniona** Instytucje Otoczenia Biznesu (IOB), jako element wypełniający lukę między mechanizmami rynkowymi a działaniami administracji publicznej, stanowią infrastrukturę przyspieszającą procesy rozwojowe oraz stanowią realizację wyznaczonych strategii przez przedsiębiorstwa.

					uwzględnienie ich potencjału oraz doświadczenia w różnego typu inicjatywach i przedsięwzięciach. Niezbędne jest zatem zapewnienie im możliwości udziału w różnego typu projektach w roli Beneficjenta.	Specyfika działania IOB polega na świadczeniu szeroko rozumianych usług wsparcia dla przedsiębiorstw z sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) opartych w pierwszej kolejności na doradztwie. Zakres wsparcia zależy od rodzaju klientów, do których jest skierowana oferta IOB oraz przyjętej przez IOB specjalizacji. Należy jednak pamiętać, że środki EFRR nie wspierają bezpośrednio działalności IOB. W celu szczegółowym i mogą być partnerem przedsiębiorstw w realizacji projektów badawczo-rozwojowych, natomiast w celu szczegółowym (iii) rozwój instytucji z otoczenia biznesu powinien się odbywać poprzez mechanizmy popytowe, tj. poprzez usługi świadczone na rzecz MŚP (w tym Celu szczegółowym - IOB zostały wskazane w katalogu Beneficjentów).
55.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Główne typy Beneficjentów: (…)	Priorytet 1, cel szczegółowy (ii), str. 23 Priorytet 5, cel szczegółowy (f), (g), (h) - str. 91, str. 95, str. 98 Priorytet 4, cel szczegółowy (ii), str. 68	Główne typy Beneficjentów: (…) dodać • Instytucje Otoczenia Biznesu	Uzasadnienie – j.w.	**Uwaga częściowo uwzględniona:** **Uwaga uwzględniona** Priorytet 1, cel szczegółowy (ii) *Odniesienie, jak dla uwagi 54*. **Uwaga nieuwzględniona** Priorytet 5, cel szczegółowy (f) Wsparcie w ramach kształcenia od przedszkolnego po zawodowe będzie skierowane do organów prowadzących kształcenie. Podmioty, mieszczące się w def. IOB mogłyby być ujęte jako beneficjenci, jedynie w roli potencjalnego partnera – możliwość doprecyzowania na poziomie dokumentów wdrożeniowych. **Uwaga nieuwzględniona** Priorytet 5, cel szczegółowy (g) Wsparcie w ramach kształcenia ustawicznego i podnoszenie kompetencji będzie skierowane do organów prowadzących kształcenie zawodowe. Podmioty, mieszczące się w def. IOB mogłyby być ujęte jako beneficjenci, jedynie w roli potencjalnego partnera – możliwość doprecyzowania na poziomie dokumentów wdrożeniowych. IOB w tym CS mogą uczestniczyć np. w systemie podnoszenia kwalifikacji (usługi rozwojowe). Wsparcie nie ma charakteru bezpośredniego – jest realizowane w systemie popytowym – brak konieczności zmiany treści programu.

						Uwaga nieuwzględniona Priorytet 5, cel szczegółowy (h) Wsparcie w ramach CS będzie skierowane do podmiotów i organizacji, które realizują zadania w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz osób biernych, a także usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Podmioty, mieszczące się w def. IOB mogłyby być ujęte jako beneficjenci, jedynie w roli potencjalnego partnera, np. w zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej – możliwość doprecyzowania na poziomie dokumentów wdrożeniowych. **Uwaga nieuwzględniona** Priorytet 4, cel szczegółowy (ii) Wsparcie w ramach kształcenia od przedszkolnego po zawodowe będzie skierowane do organów prowadzących kształcenie. Ponadto interwencja w infrastrukturę edukacyjną jest mocno ograniczona i musi wynikać ze zdiagnozowanych potrzeb regionu.
56.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Główne typy projektów: (…) „ • Budowa potencjału IOB (….). Wsparcie jako element projektu z zakresu wzmacniania potencjału regionu w zakresie B+R, w tym budowania ekosystemu innowacji (beneficjent: samorząd woj.)”	Priorytet 1, cel szczegółowy (iv), str. 31	Główne typy projektów: (…) „ Budowa potencjału IOB (….). Wsparcie jako element projektu z zakresu wzmacniania potencjału regionu w zakresie B+R, w tym budowania ekosystemu innowacji”	Uwaga odnosi się do usunięcia (lub ewentualnego zmodyfikowania) zapisu „(beneficjent: samorząd woj.)”. Nie jest bowiem zrozumiałe i jednoznaczne, czy cały opisywany typ projektu ma stanowić projekt własny samorządu woj., czy też samorząd ma być wyłącznie beneficjentem wskazanego w opisie „(…) projektu z zakresu wzmacniania potencjału regionu w zakresie B+R”. Niewątpliwie, realizacja projektów dotyczących budowy potencjału IOB powinna pozostać w gestii zarówno samorządu woj., jak i głównych interesariuszy, tj. IOB.	**Uwaga nieuwzględniona** Typ projektu dedykowany samorządowi województwa, zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej w zakresie podziału interwencji pomiędzy programy krajowe i regionalne. Działania realizowane w tym typie interwencji będą skierowanie na rozwój systemu, którego animatorem jest region, natomiast odbiorcami wsparcia będą między innymi IOB działające na rzecz rozwoju regionalnych inteligentnych specjalizacji.
57.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Nazwa wskaźnika rezultatu „Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu”, „Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje cyfrowe po opuszczeniu programu”	Priorytet 5, cel szczegółowy (g) Str. 95	Nazwa wskaźnika rezultatu „Liczba osób, które uzyskały kompetencje po opuszczeniu programu”, „Liczba osób, które uzyskały kompetencje cyfrowe po opuszczeniu programu”	Główne typy projektów odnoszą się do wsparcia kompetencji językowych i cyfrowych. Kod interwencji – również odnosi się nie do kwalifikacji, a do kompetencji (kod nr 145 brzmi „Wspieranie rozwoju kompetencji cyfrowych”). Niezbędne jest zatem dostosowanie nazwy wskaźnika i zapewnienie jego korelacji z typami projektów i kodem interwencji.	**Uwaga nieuwzględniona** Wskaźniki zostały przypisane zgodnie z zapisami Listy Wskaźników Kluczowych EFS+, która została przygotowana na poziomie krajowym. Ponadto wskaźnik dotyczący kwalifikacji wynika z zapisów dokumentów unijnych (rozporządzenie EFS+). Jednocześnie do wskaźnika dotyczącego kwalifikacji, zgodnie z definicją wliczane będą również osoby, które w wyniku wsparcia nabyły kompetencje (po walidacji).
58.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Nazwa wskaźnika rezultatu „Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu”	Priorytet 5, cel szczegółowy (h) Str. 99	Nazwa wskaźnika rezultatu „Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu”	W uzasadnieniu wyboru celów szczegółowych (str. 97) wskazano: „Nacisk zostanie położony na nabycie, przywrócenie lub	**Uwaga nieuwzględniona** Wskaźniki zostały przypisane zgodnie z zapisami Listy Wskaźników Kluczowych EFS+, która została

	Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp				wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej, a także podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy”. Niezbędne jest zatem dostosowanie treści wskaźnika rezultatu i zapewnienie korelacji z uzasadnieniem wyboru celów szczegółowych, gdzie jest wyraźnie mowa nie tylko o kwalifikacjach, ale i o kompetencjach.	przygotowana na poziomie krajowym. Ponadto wskaźnik dotyczący kwalifikacji wynika z zapisów dokumentów unijnych (rozporządzenie EFS+). Jednocześnie do wskaźnika dotyczącego kwalifikacji, zgodnie z definicją wliczane będą również osoby, które w wyniku wsparcia nabyły kompetencje (po walidacji).
59.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Nazwa wskaźnika rezultatu „Liczba pracowników, którzy uzyskali kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w usłudze rozwojowej”	Priorytet 5, cel szczegółowy (d), str. 86	Nazwa wskaźnika rezultatu „Liczba pracowników, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje w wyniku uczestnictwa w usłudze rozwojowej”	W ramach aktualnego RPO treść wskaźnika rezultatu brzmi „Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu”. Zmiana brzmienia wskaźnika jest podyktowana: 1) koniecznością zapewnienia spójności i korelacji pomiędzy celami szczegółowymi a wskaźnikami rezultatu; 2) koniecznością uwzględnienia specyfiki Bazy Usług Rozwojowych i dostępnością określonego rodzaju usług. Ad. 1) Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych na str. 83 Programu wskazuje na „konieczność promowania wśród (…) grup działań skoncentrowanych na zwiększanie kompetencji i kwalifikacji”. Ad. 2) Kwalifikacje – to pojęcie określone przez PARP (Regulamin Bazy Usług Rozowjowych) jako „zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący”. Zdecydowana większość usług rozwojowych oferowanych w BUR to usługi kończące się nabyciem kompetencji – a nie kwalifikacji.	**Uwaga nieuwzględniona** Wskaźniki zostały przypisane zgodnie z zapisami Listy Wskaźników Kluczowych EFS+, która została przygotowana na poziomie krajowym. Ponadto wskaźnik dotyczący kwalifikacji wynika z zapisów dokumentów unijnych (rozporządzenie EFS+). Jednocześnie do wskaźnika dotyczącego kwalifikacji, zgodnie z definicją wliczane będą również osoby, które w wyniku wsparcia nabyły kompetencje (po walidacji).

					Doświadczenia Operatorów Podmiotowego Systemu Finansowania (PSF) w ramach Działania 6.5 RPO-Lubuskie 2020 potwierdzają, iż liczba usług zakończonych uzyskaniem kwalifikacji stanowi zaledwie znikomy procent wszystkich zrealizowanych usług rozwojowych.	
60.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Nazwa wskaźnika rezultatu : (…)	Priorytet 5, cel szczegółowy (d), str. 86	Nazwa wskaźnika rezultatu : (…) dodać „Liczba przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie”	W katalogu wskaźników rezultatu nie uwzględniono wskaźnika odnoszącego się do przedsiębiorstw uczestniczących w programie, delegujących swoich pracowników do udziału w usługach rozwojowych. Postulat uwzględnienia wskaźnika w proponowanym brzmieniu jest podyktowany koniecznością zapewnienia spójności i korelacji pomiędzy celami szczegółowymi (tj. „wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian…”) a wskaźnikami rezultatu. Zgodnie z uzasadnieniem wyboru celów szczegółowych: „(…) Dla właściwego efektu wsparcia tj. poprawy jakości kadr konieczna jest odpowiedź na potrzeby i trendy rynku pracy”. Uwzględnienie wskaźnika w proponowanym brzemieniu pozwoli na monitorowanie stopnia realizacji założeń, tj. zapewnienia adekwatności wsparcia do potrzeb sektora gospodarczego.	**Uwaga nieuwzględniona** Wskaźniki zostały przypisane zgodnie z zapisami Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych EFS+, która została przygotowana na poziomie krajowym. Dla CS „d” ww. lista nie przewiduje na obecnym etapie takiego wskaźnika. W razie potrzeby dodatkowego monitorowania interwencji w późniejszym etapie wdrażania Programu mogą zostać wprowadzone wskaźniki specyficzne.
61.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych (…) Nie dotyczy	Priorytet 1, cel szczegółowy (i), (iv) Str. 19 Str. 34	Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych (…) W ramach realizacji Celu przewiduje się wykorzystać zarówno wsparcie dotacyjne, jak i instrumenty finansowe - pożyczki	We wskazanych częściach dokumentu przyjęty został wskaźnik „Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym dotacje, instrumenty finansowe)”. Należy zatem zastosować korelację pomiędzy przyjętymi wskaźnikami a formami finansowania. Ponadto, przyjęcie szerokiego wachlarza form finansowania pozwala na elastyczne dostosowanie programu do zmieniających się warunków rynkowych, w tym: wahań koniunkturalnych, przepisów prawnych itp. Może to oznaczać, że w sytuacji zwiększonego popytu np. na realizację prac B+R do dyspozycji przedsiębiorców będą zarówno instrumenty bezzwrotne, jak i zwrotne.	**Uwaga nieuwzględniona** Z dotychczasowych doświadczeń z realizacji programu regionalnego 2014-2020 oraz prowadzonej analizy ex-ante w zakresie IF wynika, iż wskazane obszary, z uwagi na specyfikę działań związaną z B+R+I nie są predysponowane do objęcia ich wsparciem zwrotnym (duże ryzyko i niepewność rezultatów). Nadal trwa analiza dotycząca form wsparcia w ramach programu, w wyniku której zostaną uzupełnione lub rozszerzone zapisy w tym zakresie.

62.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Główne typy projektów: (…)	Priorytet 4, cel szczegółowy (ii), str. 67-68	Główne typy projektów: (…) dodać • Tworzenie miejsc/ stanowisk szkoleniowych w przedsiębiorstwach	Potrzeba tworzenia miejsc / stanowisk szkoleniowych w przedsiębiorstwach to niezwykle istotny element budowy infrastruktury społecznej o charakterze edukacyjnym. Niektóre rozwiązania dotyczące kształcenia branżowego mogłyby lepiej funkcjonować w zakładach pracy – a nie na warsztatach szkolnych. Ponadto, należy dostosować do proponowanego typu projektu nazwy wskaźników (np. „Liczba nowoutworzonych miejsc/ stanowisk szkoleniowych w przedsiębiorstwach”).	**Uwaga nieuwzględniona** Przedmiotem interwencji w celu szczegółowym (ii) jest poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury. W ramach tego celu szczegółowego realizowane będą dotyczące poprawy infrastruktury dydaktycznej szkół zawodowych, ukierunkowane na tworzenie i rozwój warsztatów/pracowni kształcenia praktycznego w branżach zgodnych z potrzebami rynku pracy. Celem jest stworzenie nowoczesnych warunków w placówkach kształcenia zawodowego. Zaproponowany typ przedsięwzięcia może być elementem kompleksowego projektu w zakresie urynkowienia kształcenia zawodowego (przedsiębiorca mógłby być partnerem projektu. Uszczegółowienie takie może nastąpić na poziomie dokumentów wdrożeniowych.
63.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Główne typy projektów: (…)	Priorytet 5, cel szczegółowy (f), str. 90-91	Główne typy projektów: (…) dodać • Włączenie przedsiębiorców i pracodawców w proces kształcenia: doradztwo dla przedsiębiorców w zakresie przygotowania stanowiska/ zakładu pracy do przyjęcia uczniów na wizyty studyjne oraz na staże i praktyki, utworzenie i przystosowanie stanowisk pracy u pracodawcy do kształcenia uczniów, szkolenie przedsiębiorców. • Pozyskiwanie nauczycieli zawodu do systemu oświaty.	Włączenie przedsiębiorców i pracodawców w proces kształcenia powinno mieć charakter strategiczny i zorganizowany – jest zatem istotne wyodrębnienie tego działania jako odrębnego typu projektów. W ramach projektu możliwe będzie skierowanie strumienia środków finansowych na utworzenie i przystosowanie stanowisk pracy do szkolenia uczniów – niestety, często powodem braku zainteresowania przedsiębiorców kształceniem praktycznym uczniów jest brak odpowiedniej infrastruktury w zakładach pracy. Równie istotne jest wsparcie doradztwa dla przedsiębiorców z zakresu przygotowania stanowisk pracy do potrzeb kształcenia zawodowego uczniów, a także realizacja szkoleń przedsiębiorców - mentorów, wspierających uczniów w zakresie prawidłowego przygotowania do podjęcia zawodu, inspirujących i zachęcających do pracy w danej branży. Kolejny proponowany typ projektu to „pozyskiwanie nauczycieli zawodu do systemu oświaty”. Należy zwrócić uwagę, iż obecne rozwiązania są niewystarczające . Deficyt nauczycieli zawodu, ich wiek – to poważne zagrożenie dla stabilności i rozwoju kształcenia zawodowego.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Projekty skierowane na kształcenie zawodowe będą miały kompleksowy charakter. Wsparcie będzie kierowane do szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Przedsiębiorcy będą mogli być partnerami projektów. Propozycja doszczegółowienia zakresu interwencji zostanie wykorzystana na etapie rozwiązań wdrożeniowych dla tego obszaru.
64.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Grupy docelowe: (…)	Priorytet 5, cel szczegółowy (f), str. 91-92	Grupy docelowe: (…) dodać • przedsiębiorcy i pracodawcy	Zapewnienie korelacji pomiędzy proponowanym powyżej (w pkt.10	**Uwaga uwzględniona**

	Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp				formularza) typem projektu a katalogiem interesariuszy	Projekty skierowane na kształcenie zawodowe mają być projektami kompleksowymi uwzględniającymi różne aspekty, dlatego też grupa docelowa zostanie rozszerzona zgodnie z uwagą.
65.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Kamila Szwajkowska, Zachodnia Izba Przemysłowo – Handlowa w Gorzowie Wlkp	Wskaźniki produktu: (…)	Priorytet 5, cel szczegółowy (f), str. 92	Wskaźniki produktu: (…) dodać „Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem”	Zapewnienie korelacji pomiędzy proponowanym powyżej (w pkt. 10 i 11 formularza) typem projektu i katalogiem interesariuszy a wskaźnikami produktu	**Uwaga nieuwzględniona** Wskaźniki zostały przypisane do poszczególnych CS zgodnie z zapisami Listy Wskaźników Kluczowych EFS+, która została przygotowana na poziomie krajowym. Dla CS „f” ww. lista nie przewiduje na obecnym etapie takiego wskaźnika.
66.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zgłaszający: - Edward Grześkowiak - Daniel Rogowski - Maria Makowska - Andrzej Klepczarek - Małgorzata Kraft - Georg Kraft - Aleksandra Gądek - Tomasz Batura - Daniel Gądek - Dariusz Jaroszewski - Mateusz Karkoszka - Wojciech Pawliszak, Polski Związek Łowiecki – Zarząd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. - Koło Łowieckie „Rogacz w Międzyrzeczu.” - Ryszard Husiatyński, Koło Łowieckie „Puszcza Nadnotecka”	Rozwój gospodarstw ekologicznych i produktów regionalnych (m.in.: wina, miody, ryby, sery)	Rozdział 1/str.7.	Rozwój gospodarstw ekologicznych, **małych przetwórni (MOL)** i produktów regionalnych (m.in.: wina, miody, ryby, sery, dziczyzna)	Region Lubuski należy do najbardziej zalesionych w kraju. Prowadzona na terenie województwa lubuskiego gospodarka łowiecka, w ramach ustawy Prawo Łowieckie, przysparza polskiemu rynkowi dziczyzny kilkaset tysięcy ton surowca rocznie. Większość tego produktu trafia na rynki zachodnie i sprzedawane jest w najdroższych restauracjach i sklepach delikatesowych. Niewielka część zostaje w regionie, ale sprzedawana jest po zawyżonych cenach, wywindowanych przez pośredników. Stworzenie możliwości finansowania obiektów służących sprzedaży bezpośredniej i przetwórstwa lokalnego w ramach MOL przyczyni się do promocji produktu regionalnego – cenionego za swoje walory zdrowotne na całym świecie. Uruchomienie lokalnych zakładów przetwórstwa dziczyzny MOL oraz punktów sprzedaży bezpośredniej dziczyzny pozwoli rozdysponowywać tusze oraz ich elementy nie tylko wśród lokalnych restauracji czy gospodarstw turystycznych, ale także wśród mieszkańców regionu, którzy poprzez skrócony łańcuch dostaw zakupią produkty bezpośrednio z Kół Łowieckich. Najwyższej jakości produkt regionalny poprawi funkcjonowanie lokalnej gospodarki, a także stworzy kolejny element tożsamości Lubuskiego. Dziczyzna obok wina ma szansę stać się produktem wyróżniającym nasz region na tle innych.	**Uwaga nieuwzględniona** W pracach nad programem wykorzystano diagnozę i wyzwania sformułowane na poziomie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (zarówno diagnoza, jak i sama SRWL 2030 były przedmiotem szerokich konsultacji społecznych). Zatem modyfikacja regionalnych wyzwań na poziomie programu jest nieuzasadniona.

	w Lipkach Wielkich Obwód 39 - Grzegorz Góreńczyk Koło Łowieckie „Niepudłuj” w Przytoku - Edward Fedko Koło Łowieckie „Żuraw” Brójce - Jerzy Przysucha Koło Łowieckie „Żuraw” Brójce - Robert Majdecki Wojskowe Koło Łowieckie „DIANA” Sulechów - Piotr Wilowski Koło Łowieckie „Żuraw” Brójce - Anna Wilowska Koło Łowieckie „Żuraw” Brójce - Jarosław Cedro Koło Łowieckie „Ostoja” Strzelce Krajeńskie - Piotr Marian Raszewski Koło Łowieckie „Ostoja” Strzelce Krajeńskie - Paweł Szymczak WKŁ „Głuszec” nr 496 Krosno Odrzańskie - Koło Łowieckie „Bażant” Żary - Paweł Romanowski Koło Łowieckie „Ponowa” Skąpe - Andrzej Bawłowicz Koło Łowieckie „Piżmak” Niwiska - Adam Głodek Koło Łowieckie „Wilk”					

	- Koło Łowieckie „Wilk” Różanki - Marek Kopera Koło Łowieckie „Wilk” Gorzów Wielkopolski - Ireneusz Żurakowski Skarbnik Koła Łowieckiego „Knieja” Żary - Grzegorz Walkowiak Koło Łowieckie „Grandel” Przygubiel - Koło Łowieckie „Jeleń” Żagań - Zbigniew Nowacki Koło Łowieckie „Jeleń” Czerwieńsk					
67.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga o charakterze systemowym • Bardziej zrównoważony skład Komitetów Monitorujących – 2/3 stanowią partnerzy z sektora publicznego • Postulat dołączenia do składu KM przedstawicieli LGD • Postulat prowadzenia prac nad kryteriami konkursów, „fiszkami”, regulaminami w formie warsztatów dla KM przed wysłaniem ostatecznej wersji pod obrady KM		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwagi związane są z systemem instytucjonalnym dotyczącym wdrażania interwencji zapisanych w FEWL 21-27 – zostaną wykorzystane przy opracowywaniu systemu realizacji Programu. 1. Skład Komitetu Monitorującego, w tym również proporcje udziału poszczególnych stron (rządowa, samorządowa, partnerów spoza administracji) określają wytyczne krajowe. IZ ma obowiązek zastosowania się do ich treści, również w zakresie udziału poszczególnych grup w pracach KM. Wytyczne dotyczące komitetów monitorujących w zakresie perspektywy finansowej 2021-2027 nie zostały jeszcze przyjęte. 2. Formowanie składu KM programu FEWL 21-27 odbędzie się zgodnie z Wytycznymi dla KM przy uwzględnieniu procedur obowiązujących w tym zakresie (np. dotyczących rekrutacji partnerów społecznych). 3. W mijającej perspektywie finansowej 2014-2020 członkowie KM RPO-Lubuskie 2020 mieli możliwość opracowywania propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach grup roboczych działających przy KM. Od aktywności tych grup zależało w jakim wymiarze uczestniczyły w kształtowaniu warunków realizacji Programu. Wytyczne w zakresie KM obowiązujące dla nowej perspektywy nie zostały przyjęte, jednakże można przypuszczać, że również w ramach nowego Programu możliwe będzie utworzenie grup roboczych działających przy KM, których prace będą mogły dotyczyć m.in. konstruowania kryteriów wyboru projektów.

						Odnosząc się do kwestii prowadzenia prac nad „fiszkami", regulaminami konkursów w formie warsztatów przed przekazaniem ich ostatecznej wersji członkom KM, IZ informuje, że zakres prac KM będzie wynikał z wytycznych ds. komitetów monitorujących na lata 2021-2027, które jeszcze nie zostały przyjęte.
68.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga o charakterze systemowym Dopuszczenie zbierania dokumentacji w formie elektronicznej od uczestników np. za pomocą podpisu zaufanego, kwalifikowalnego, elektronicznego.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Należy mieć na uwadze, iż wpływ na kwestie formalne mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu np. wytyczne ministerstwa, ustawa wdrożeniowa, akty delegowane KE.
69.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga o charakterze systemowym Dopuszczenie dokumentowanie działań/projektów w formie elektronicznej.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Należy mieć na uwadze, iż wpływ na kwestie formalne mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu np. wytyczne ministerstwa, ustawa wdrożeniowa, akty delegowane KE.
70.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga o charakterze systemowym Uciążliwe dokumentowanie statusu uczestników projektów poprzez zbieranie zaświadczeń od instytucji publicznych. Szczególnie dotyczy osób z grup defaworyzowanych, osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie (np. zaświadczenia z ZUS, US-7)		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Należy mieć na uwadze, iż wpływ na kwestie formalne mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu np. wytyczne ministerstwa, ustawa wdrożeniowa, akty delegowane KE.
71.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga o charakterze systemowym Problematyczny wybór wykonawców w ramach Bazy Konkurencyjności – niska efektywność tego narzędzia.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Należy mieć na uwadze, iż wpływ na kwestie formalne, jak stosowanie Bazy Konkurencyjności mają dokumenty zewnętrzne, na które IZ nie ma wpływu, np. wytyczne w zakresie kwalifikowalności.
72.	Konsultacje 15 listopada 2021			Uwaga o charakterze systemowym		**Uwaga nie wpływa na treść programu**

	Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Wzmocnienie sektora pozarządowego poprzez m.in. uwzględnienie w kosztach kwalifikowalnych budowy i kupna nieruchomości (budynków), rat kredytów czy rat leasingowych		**Wyjaśnienie:** Uwaga zostanie wykorzystana na kolejnym etapie prac związanych z opracowaniem systemu realizacji Programu. Niemniej jednak należy pamiętać, że zakres wsparcia zgłoszony w uwadze regulują wytyczne dotyczące kwalifikowalności. W obecnie obowiązujących Wytycznych dot. kwalifikowalności jest następujący zapis dotyczący wydatków niekwalifikowalnych: l) wydatki poniesione na zakup nieruchomości przekraczające 10% całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu, przy czym w przypadku terenów poprzemysłowych oraz terenów opuszczonych, na których znajdują się budynki, limit ten wynosi 15%. Podniesienie wysokości przedmiotowego limitu może mieć miejsce także w przypadku projektów związanych z ochroną środowiska naturalnego – decyzja w przedmiotowej kwestii należy do IZ PO/IP PO/IW PO i podejmowana jest nie później niż na etapie oceny wniosku o dofinansowanie projektu, m) zakup lokali mieszkalnych, z wyjątkiem wydatków dokonanych w ramach celu tematycznego 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją, o którym mowa w art. 9 pkt 9 rozporządzenia ogólnego, poniesionych zgodnie z Wytycznymi w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020. W stosunku do leasingu, aktualne wytyczne wskazują jako niekwalifikowalne koszty inne niż część kapitałowa raty leasingowej, wydatki związane z umową leasingu, w szczególności marża podmiotu finansującego, odsetki od refinansowania kosztów, koszty ogólne, opłaty ubezpieczeniowe (kwalifikują się koszty obejmujące spłatę części kapitałowej raty lesasingowej). W przypadku kredytu aktualnie nie ma możliwości uznania za kwalifikowalne kosztów pożyczki lub kredytu zaciągniętego na prefinansowanie dotacji.
73.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa			Uwaga ogólna do projektu FEWL 21-27 Do prac nad programem nie włączono partnerów społeczeństwa obywatelskiego na etapie diagnozy i analizy potrzeb – Kodeks partnerstwa.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** W pracach nad programem wykorzystano diagnozę i wyzwania sformułowane na poziomie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 (zarówno diagnoza, jak i sama SRWL 2030 były przedmiotem szerokich konsultacji społecznych). Dla określenia szczegółów interwencji zostały wykorzystane również wyniki badań ewaluacyjnych

	Lubuskiego 2021-2027					dla Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, które są każdorazowo publikowane na stronie programu i przekazywane do wiadomości członkom Komitetu Monitorującego RPO-L2020. W przypadku wyboru CS, IZ nie ma pełnej dowolności – kieruje się zapisami rozporządzenia ogólnego KE dla perspektywy finansowej 2021-2027. Dodatkowo zakres możliwych do realizacji przedsięwzięć ograniczają i wskazują zapisy tzw. linii demarkacyjnej (podziału wsparcia pomiędzy programy regionalne i krajowe). Linię demarkacyjną opracowało Ministerstwo Funduszy i Polityki Rozwoju. Dodatkowo należy wskazać, iż Założenia FEWL 21-27 przyjęte w lipcu 2019 r. wstępnie określające zakres wsparcia były przedmiotem debaty na poziomie między innymi zespołu konsultacyjno-doradczego, którego skład stanowią partnerzy społeczni i gospodarczy, czy podczas spotkań i konferencji branżowych i tematycznych (np.: Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej).
74.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga ogólna do projektu FEWL 21-27 Otworzenie większej ilości działań dla organizacji pozarządowych jako beneficjentów		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga zbieżna z uwagą 89 **Wyjaśnienie:** W ramach FEWL 21-27 w Celach szczegółowych (a), (d), (f), (g), (h), (k) oraz (l), czyli we wszystkich celach szczegółowych EFS+ organizacje pozarządowe zostały wskazane jako Beneficjenci. Ponadto podmioty te wskazywane są również jako grupy docelowej - szczególnie w CS (h) oraz „l" jak również w CS (k). Dodatkowo IZ zaplanowała specjalny typ interwencji skierowany do organizacji pozarządowych w celu szczegółowym „l": *Wsparcie aktywizacji społecznej i rozwój społeczności lokalnych (działania na rzecz aktywizacji społecznej osób wykluczonych, zagrożonych wykluczeniem i ich rodzin w środowisku lokalnym, budowanie potencjału społeczności lokalnych m.in. poprzez programy aktywności lokalnej, pikniki sąsiedzie, zajęcia podwórkowe dla dzieci, świetlice środowiskowe, wsparcie partnerów i organizacji pozarządowych, np. w formie szkoleń, działań służących tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego, centra wsparcia NGO).* Katalog możliwych działań dla tych podmiotów jest szeroki. W zakresie interwencji EFRR organizacje pozarządowe również zostały uwzględnione w grupie głównych beneficjentów w ramach CP2, CS: (i), (vi), (vii), CP4, CS: (ii), (iii) oraz CP5, CS: (i), (ii).
75.	Konsultacje 15 listopada 2021, Zielona Góra			Uwaga ogólna do projektu FEWL 21-27		**Uwaga nie wpływa na treść programu**

	Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Promowanie partnerstw z organizacjami pozarządowymi poprzez kryteria premiujące		**Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27 i zostanie wykorzystana na etapie konstruowania dokumentów wdrożeniowych.
76.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga ogólna do projektu FEWL 21-27 Ujednolicenie definicji: Organizacje pozarządowe, organizacje non profit, organizacje pozarządowe nie działające dla zysku • organizacje pozarządowe – organizacje pozarządowe oraz podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o pożytku publicznym i o wolontariacie (t.j. Dz.U z 2020 r. poz. 1057 ze zm.) • podmioty ekonomii społecznej – (organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, KGW, CIS, KIS, ZAZ) • organizacje społeczeństwa obywatelskiego – zgodnie z rozporządzeniami UE		**Uwaga uwzględniona** Uwaga zbieżna z pozycją 90. Zostanie wprowadzona korekta zapisów. Jako Beneficjent lub grupa docelowa zostaną wskazane – organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej.
77.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga ogólna do projektu FEWL 21-27 Kwestia zapewnienia 0,25% z EFS+ w FEWL 21-27	1. Państwa członkowskie zapewniają **znaczący udział partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w realizacji polityk zatrudnienia, kształcenia i włączenia społecznego** wspieranych z komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym. 2. Państwa członkowskie przeznaczają odpowiednią kwotę swoich zasobów z komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym **w każdym programie na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym w formie szkoleń, działań służących tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego, a także na działania podejmowane wspólnie przez partnerów społecznych.**	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Zgodnie z art. 9 rozporządzenia ogólnego Państwo członkowskie *przeznacza odpowiednią kwotę swoich zasobów z komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym w każdym programie na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym w formie szkoleń, działań służących tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego, a także na działania podejmowane wspólnie przez partnerów społecznych.* Nie jest jednak wskazane co oznacza „odpowiednia kwota w każdym programie". Wskazanie w dalszej części art. 9 informacji o potrzebie przekazania kwoty wynoszącej co najmniej 0,25 % środków EFS+ objętych zarządzaniem dzielonym odnosi się do Państwa członkowskiego nie zaś do poszczególnych Programów. IZ planuje działania związane z budowaniem zdolności partnerów społecznych w ramach specjalnego typu interwencji w celu szczegółowym (I): *Wsparcie aktywizacji społecznej i rozwój społeczności lokalnych (działania na rzecz aktywizacji społecznej osób wykluczonych, zagrożonych wykluczeniem i ich rodzin w*

						środowisku lokalnym, budowanie potencjału społeczności lokalnych m.in. poprzez programy aktywności lokalnej, pikniki sąsiedzie, zajęcia podwórkowe dla dzieci, świetlice środowiskowe, wsparcie partnerów i organizacji pozarządowych, np. w formie szkoleń, działań służących tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego, centra wsparcia NGO).
78.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Kwestie finansowe związane z FEWL 21-27 1. Wkład własny w projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe nie powinien wynosić więcej niż 5% wartości projektu (szczególnie w projektach finansowanych z EFS+). 2. Pojawiające się niekorzystne proporcje między kosztami pośrednimi, a wnoszonym wkładem własnym, gdy wkład własny przekracza wysokość kosztów pośrednich. 3. Częstsze aktualizowanie tzw. stawek jednostkowych będącymi załącznikami do regulaminów konkursów (inflacja, urealnienie kosztów). 4. Kryteria ograniczające syndrom firm/podmiotów realizujących podobne projekty w wielu miejscach w Polsce, które wygrywają z lokalnymi podmiotami, a później poszukują realizatorów działań.		**Uwaga nie wpływa na treść programu:** **Ad.1.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** Uwaga powiązana z uwaga nr 93. **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. W programie określone zostały maksymalne stopy finansowania ze środków UE dla całego priorytetu. Oznacza to, iż średnio dla danego obszaru wkład UE nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowanych. Regulacje związane ze zwiększeniem poziomu dofinansowania dla poszczególnych obszarów/grup beneficjentów/typów projektów będą przedmiotem etapu realizacji programu. Regulacje w tym zakresie będą zależały od przyznanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej wkładu budżetu krajowego na współfinansowanie projektów, który zostanie określony w Kontrakcie Programowym. **Ad.2.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. **Ad. 3.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Ponadto stawki jednostkowe, które funkcjonowały w obecnej perspektywie w ramach Działania 8.3 (stawka na szkolenie językowe) były stosowane zgodnie z zapisami Wytycznych dot. kwalifikowalności. Jednocześnie jeżeli chodzi o średni koszt jednostkowy był on ustalany na potrzeby poszczególnych regulaminów na podstawie

						dostępnych środków oraz biorąc pod uwagę analizy związane z realizacją wskaźników. Należy pamiętać, iż budżet poszczególnych działań nie jest nieograniczony i aby zrealizować określone w Programie cele niezbędne jest dokonywanie pewnych ograniczeń. Uwaga zostanie wykorzystana do planowania szczegółowych rozwiązań dotyczących stawek jednostkowych, tak aby zapewnić efektywny proces ich urealniania. **Ad.4.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27.
79.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			Uwaga dotycząca deinstytucjonalizacji w FEWL 21-27 1. potrzeba mocnego włączenia podmiotów ekonomii społecznej na etapie diagnozowania i planowania działań jako głównych wykonawców działań (RKES) 2. konieczność wyraźnego połączenia działań w obszarze infrastruktury społecznej z działaniami w ramach EFS+ 3. wykorzystanie budowanego latami potencjału rodzin zastępczych do prowadzenia rodzinnych domów seniora, tworzenia domów patchworkowych, domów wielopokoleniowych (po dostosowaniu infrastruktury do potrzeb seniorów).		**Uwaga częściowo uwzględniona:** **Ad. 1.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Zgodnie z założeniami wdrażania interwencji w obszarze EFS+ kwestia koordynacji obszaru włączenia społecznego, w tym usług społecznych będzie przedmiotem projektu koordynacyjnego realizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej ze środków programu krajowego FERS 2021-2027. Uwaga zostanie wykorzystana w procesie planowania wydatkowania środków FEWL 21-27. **Ad. 2.** **Uwaga uwzględniona** Zapisy dotyczące interwencji w obszarze infrastruktury zostaną przeformułowane. **Ad. 3.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji. W FEWL 21-27 zapisano działania wspierające opiekę senioralną (szczególnie w CS (k) w obszarze usług społecznych) oraz interwencje wpływające na poprawę sytuacji tej grupy docelowej. Uwaga zostanie wykorzystania w procesie konstruowania dokumentów wdrożeniowych.
80.	Konsultacje 15 listopada 2021			Uwaga o charakterze szczegółowym		**Uwaga nie wpływa na treść programu**

	Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			• Możliwość realizacji części działań w ramach poszczególnych priorytetów w formie tzw. „małych projektów” w wysokość np. do 100 tys. zł. • Ewentualnie rozważenie stosowania „regrantingu”.		Uwaga powiązana z pozycją 96. **Wyjaśnienie:** Uwagi związane są z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Fundusz małych projektów został dopuszczony wyłącznie w ramach programu Interreg. Jednocześnie kwestia grantów jest obecnie analizowana przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, w zależności od ostatecznych rozstrzygnięć uwaga będzie rozpatrywana na etapie wdrażania programu.
81.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027		Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Cel Szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	Uwaga o charakterze szczegółowym Objęcie możliwością realizacji działań nie tylko przez przedsiębiorców, ale również przez podmioty ekonomii społecznej.		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga powiązana z pozycją 97. Uwaga dotyczy etapu wdrażania programu i nie wymaga zmiany jego treści. Wdrożenie dostępnych technologii TIK w przedsiębiorstwach będzie realizowane wyłącznie poprzez instrumenty zwrotne. Działania z przedmiotowego zakresu ukierunkowane są przede wszystkim na przedsięwzięcia generujące przychody. Podmioty ekonomii społecznej działające na zasadzie rynkowej (o statusie MŚP) mogą uczestniczyć we wsparciu zwrotnym pod warunkiem spełnienia warunków dla tego obszaru (doprecyzowanie nastąpi na poziomie wdrażania programu, w tym w strategii inwestycyjnej).
82.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027		Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	Uwaga o charakterze szczegółowym Otworzenie działań dla przedsiębiorstw społecznych oraz wprowadzenie kryteriów premiujących PS.		**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga powiązana z pozycją 98. Wsparcie rozwoju i konkurencyjności MŚP, a także promocja gospodarki regionalnej, w tym wsparcie internacjonalizacji MŚP, będzie realizowane wyłącznie poprzez instrumenty zwrotne. Działania z ww. zakresów ukierunkowane są przede wszystkim na przedsięwzięcia generujące przychody oraz możliwy zwrot z inwestycji, pozwalający na spłatę otrzymanej pożyczki. Dlatego też brak jest możliwości włączenia do grona odbiorców przedsiębiorstw społecznych do realizacji przedmiotowych typów projektów. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe ukierunkowane na rozwój PES na różnych etapach funkcjonowania zostało zaplanowane w sposób kompleksowy w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027.

83.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027		Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	Uwaga o charakterze szczegółowym 1. Usunąć zapisy wskazujące na inwestycje EFRR w instytucje tj. całodobowe placówki długookresowego pobytu zarówno dla dorosłych jak i dla dzieci. 2. Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej).		**Uwaga częściowo uwzględniona:** **Ad. 1.** **Uwaga uwzględniona** Zapisy zostaną przeformułowane. **Ad. 2. Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga powiązana z uwagami 30, 50, 99, 108, 117, 211. W związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów stanowiąca odpowiedź na zgłaszane problemy z pierwotnym zapisem. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury placówek reintegracyjnych, służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego).*
84.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027		Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki	Uwaga o charakterze szczegółowym 1. Infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego). 2. Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub		**Uwaga częściowo uwzględniona:** **Ad. 1. Uwaga nieuwzględniona** Aby nie wprowadzać zbyt dużego rozdrobnienia w typach projektów zakres ten został połączony w ramach jednego typu zgodnie z uwagami zgłaszanymi przez część uczestników konsultacji. **Ad. 2.** **Uwaga uwzględniona** Uwaga powiązana z uwagami 100, 109, 119.

			zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności.		W związku z uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów stanowiąca odpowiedź na zgłaszane problemy z pierwotnym zapisem. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności.*
85.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027		Priorytet 5. Wsparcie obywateli - włączenie społeczne Cel Szczegółowy (h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	Uwaga o charakterze szczegółowym Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych, mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową		**Uwaga uwzględniona** Uwaga powiązana z uwagami 102, 111, 122. Nowy zapis będzie następujący: *Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji* (m.in. edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych, mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych) *ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową*
86.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027		Priorytet 5. Wsparcie obywateli - włączenie społeczne Cel Szczegółowy (i) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów	Uwaga o charakterze szczegółowym • Wspieranie obywateli państw trzecich i ich otoczenia w integracji z rynkiem pracy oraz w celu ochrony ich praw na rynku pracy • Usługi dla obywateli państw trzecich i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie, w tym m.in. nauka języka polskiego, poradnictwo prawne i psychologiczne, wsparcie mieszkaniowe, wsparcie w funkcjonowaniu w relacji z systemem edukacji, służbą zdrowia, pomocą społeczną i innymi instytucjami.		**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z pozycją 112, 126. W wyniku konsultacji Programu dokonano zmiany związanej z połączeniem obu typów w jeden. Nowa nazwa: *Usługi wsparcia dla obywateli państw trzecich i ich otoczenia w procesie integracji na rynku pracy oraz w lepszym funkcjonowaniu w społeczności lokalnej (m.in. kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej, szkolenia zawodowe, dostarczenie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce).*
				• Wskazane jest dopuszczenie innych grup beneficjentów w szczególności organizacje pozarządowe – kluczowe z perspektywy realizacji typu operacji 2, chociaż też nie należy tych dwóch typów wsparcia znacząco rozdzielać, bo funkcjonowanie na rynku pracy i		**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną zmienione i uwzględnią organizacje pozarządowe, jako **obligatoryjnego** partnera w projekcie.

				funkcjonowanie w społeczeństwie są ze sobą bardzo powiązane, projekty więc powinny być kompleksowe.		
87.	Konsultacje 15 listopada 2021 Zielona Góra Uwagi lubuskich organizacji pozarządowych do projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027		Priorytet 5. Wsparcie obywateli - włączenie społeczne Cel Szczegółowy (k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	Uwaga o charakterze szczegółowym • wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, polegające na realizowaniu (w oparciu o posiadane zasoby) działań poza dotychczasowymi zadaniami, w tym m.in form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, mieszkalnictwa wspomaganego, oraz jako element działań przygotowanie, uzyskanie i zmianie kompetencji pracowników placówek w działaniach poza placówkami; • wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych na podstawie indywidualnych planów usamodzielniania z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej, kręgów wsparcia i innych usług specjalistycznych • wsparcie działań zapobiegających umieszczaniu osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej i innych usług specjalistycznych; • Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym i/lub innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe (w tym rozwój społecznych agencji najmu)		**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z uwagami w pozycji: 105, 114, 129. IZ potwierdza zasadność dodania pierwszego typu projektów. Jednakże w przypadku pozostałych propozycji należy wskazać, iż wpisują się w interwencję zaplanowaną w FEWL 21-27. Na poziomie Programu nie ma potrzeby tak mocnego uszczegóławiania interwencji, będzie to przedmiotem dokumentów wdrożeniowych.
88.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Uwaga o charakterze ogólnym. Promowanie partnerstw z organizacjami pozarządowymi w ramach FEWL 21-27 np. poprzez kryteria premiujące.	Uwaga do całego programu	-	Może przyczynić się do większej absorbcji środków przez lubuskie organizacje pozarządowe, szczególnie te, które nie mają np. wystarczającego własnego potencjału finansowego do samodzielnego ubiegania się o środki w ramach FEWL 21-27.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Ponadto należy mieć na uwadze, iż wpływ na kwestie formalne mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu. Do uzgodnień na późniejszym etapie.

89.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Uwaga o charakterze ogólnym. Wskazanie w większej ilości priorytetów oraz działań organizacji pozarządowych jako beneficjentów uprawnionych do ubiegania się o środki w ramach FEWL 21-27.	Uwaga do całego programu.	-	Stworzy to większą możliwość ubiegania się o środki w ramach programu przez podmioty III sektora zarówno jako liderzy, jak i partnerzy projektów.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga zbieżna z pozycją 74. **Wyjaśnienie:** W ramach FEWL 21-27 w Celach szczegółowych (a), (d), (f), (g), (h), (k) oraz (l) organizacje pozarządowe zostały wskazane jako Beneficjenci EFS+. Ponadto podmioty te wskazywane są również jako grupy docelowej - szczególnie w CS (h) oraz (l) jak również w CS (k). Tak więc katalog możliwych działań dla tych podmiotów jest szeroki. W zakresie interwencji EFRR organizacje pozarządowe również zostały uwzględnione w grupie głównych beneficjentów w ramach CP2, CS: (i), (vi), (vii), CP4, CS: (ii), (iii) oraz CP5, CS: (i), (ii).
90.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Uwaga o charakterze ogólnym. Ujednolicenie definicji pojawiających się w dokumencie. Program posługuje się m.in. zamiennie pojęciami: organizacje pozarządowe, organizacje non profit, organizacje pozarządowe nie działające dla zysku	Uwaga do całego programu.	Wydaje się, że należy wybrać jedną z poniższych definicji: 1. organizacje pozarządowe – organizacje pozarządowe oraz podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o pożytku publicznym i o wolontariacie (t.j. Dz.U z 2020 r. poz. 1057 ze zm.) 2. podmioty ekonomii społecznej – (organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, KGW, CIS, KIS, ZAZ) 3. organizacje społeczeństwa obywatelskiego – zgodnie z rozporządzeniami UE	1. Legalna definicja wynikająca z ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. 2. Pojęcie pojawiające się w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 r. i projekcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 r. oraz aktualnych Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020 3. Pojęcie używane w rozporządzeniach UE	**Uwaga uwzględniona.** Uwaga zbieżna z pozycją 76. Zostanie wprowadzona korekta zapisów. Jako Beneficjent lub grupa docelowa zostaną wskazane – organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej.
91.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Wsparciem finansowym objęte zostaną działania związane z utworzeniem i działalnością Komitetu Monitorującego i innych ciał doradczych, w tym m.in. koszty organizacji posiedzeń.	Priorytet pomocy technicznej str. 117-120.	1. Należy pamiętać o zapewnieniu środków na wsparcie m.in. prac w ramach grup roboczych powoływanych w ramach Komitetu Monitorującego, Wsparcie partnerów społeczeństwa obywatelskiego w zakresie budowania ich potencjału do realizacji zasad partnerstwa w ramach programu, na każdym etapie realizacji FEWL 21-27. 2. Warto rozważyć włączanie zainteresowanych członków KM i obserwatorów do prac nad kryteriami oraz regulaminami naborów na etapie ich przygotowywania, zanim trafią pod obrady Komitetu Monitorującego. Taka praktyka (prac warsztatowych) stosowana jest m.in. w ramach prac KM i instytucji zarządzających/pośredniczących w ramach programu krajowego POWER.	1. Należy przeciwdziałać sytuacjom, które miały miejsce w ramach prac KM w perspektywie 2014-2021, kiedy to wsparcie sekretariatu KM w pracach powołanych grup roboczych było bardzo ograniczone. Łącznie z tym, że to członkowie grup roboczych byli odpowiedzialni za techniczne przygotowanie spotkań grup roboczych, łącznie z przygotowaniem protokołu ze spotkań. Wydaje się, że na ten cel wsparcie należy zabezpieczyć w ramach pomocy technicznej programu, zamiast przerzucać ciężar na członków grup roboczych. 2. Przedstawiona dobra praktyka pozwala na wczesnym etapie włączać wszystkich zainteresowanych partnerów do prac nad kryteriami poszczególnych	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** 1. Zasady działania grup roboczych w perspektywie finansowej 2021-2027 zostaną ustalane na pierwszych posiedzeniach KM FEWL 21-27, podczas formułowania Regulaminu KM, przy respektowaniu zapisów Wytycznych krajowych dotyczących KM. Na chwilę obecną Instytucja Zarządzająca planuje wsparcie w postaci organizacji technicznej posiedzeń KM. Szczegóły dotyczące organizacji spotkań zostaną ustalone pomiędzy Przewodniczącym grupy roboczej a Instytucją Zarządzającą i będą uzależnione od zapisów dokumentów, o których mowa powyżej (Regulamin KM, wytyczne krajowe). 2. W mijającej perspektywie finansowej 2014-2020 członkowie KM RPO-Lubuskie 2020 brali udział w pracach grup roboczych działających przy KM, w ramach których istniała możliwość

					konkursów. Dzięki temu na wczesnym etapie istnieje możliwość wymiany uwag i dyskusji, tym samym na obrady KM trafiają bardziej dopracowane kryteria wyboru projektów, a partnerzy mają szansę mieć większy wpływ na ich ostateczny kształt.	konstruowania propozycji dokumentów, których ostateczny kształt formowany był podczas posiedzeń KM. Wytyczne w zakresie KM obowiązujące dla nowej perspektywy nie zostały przyjęte, jednakże można przypuszczać, że również w ramach nowego Programu możliwe będzie utworzenie grup roboczych działających przy KM, których prace będą mogły dotyczyć m.in. konstruowania kryteriów wyboru projektów. Wykorzystane zostanie w ten sposób doświadczenie i wiedza przedstawicieli poszczególnych grup, wchodzących w skład komitetu.
92.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Należy utrzymać w ramach programu wsparcie, o którym mowa w Art. 9 ROZPORZĄDZENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013	-	-	Formy, zakres, sposób oraz wysokość wsparcia należy ustalić w ramach dialogu partnerskiego z przedstawicielami organizacji społeczeństwa obywatelskiego np. we współpracy lub przy udziale Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubuskiego.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Zgodnie z art. 9 rozporządzenia ogólnego Państwo członkowskie *przeznacza odpowiednią kwotę swoich zasobów z komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym w każdym programie na budowanie zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym w formie szkoleń, działań służących tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego, a także na działania podejmowane wspólnie przez partnerów społecznych.* Nie jest jednak wskazane co oznacza „odpowiednia kwota w każdym programie". Wskazanie w dalszej części art. 9 informacji o potrzebie przekazania kwoty wynoszącej co najmniej 0,25% środków EFS+ objętych zarządzaniem dzielonym odnosi się do Państwa członkowskiego nie zaś do poszczególnych Programów. IZ planuje działania związane z budowaniem zdolności partnerów społecznych w ramach specjalnego typu interwencji w celu szczegółowym (l): *Wsparcie aktywizacji społecznej i rozwój społeczności lokalnych (działania na rzecz aktywizacji społecznej osób wykluczonych, zagrożonych wykluczeniem i ich rodzin w środowisku lokalnym, budowanie potencjału społeczności lokalnych m.in. poprzez programy aktywności lokalnej, pikniki sąsiedzie, zajęcia podwórkowe dla dzieci, świetlice środowiskowe, wsparcie partnerów i organizacji pozarządowych, np. w formie szkoleń, działań służących tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego, centra wsparcia NGO).*
93.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Należy dążyć, aby wkład własny w projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe (szczególnie w części finansowanej z EFS+) wynosił nie więcej niż 5%	Uwaga do całego programu	-	Im wyższy poziom wkładu własnego wymaganego do wniesienia przez organizacje pozarządowe, tym większa bariera w dostępie do środków w ramach programu FEWL 21-27. Należy pamiętać, że lubuskie NGO (szczególnie w czasie epidemii COVID-19) dysponują bardzo niewielkimi własnymi zasobami finansowymi. W większości przypadków największą wartością	**Uwaga nie wpływa na treść programu** Uwaga powiązana z uwagą nr 78. **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. W programie określone zostały maksymalne stopy finansowania ze środków UE dla całego priorytetu. Oznacza to, iż średnio dla danego obszaru wkład UE

					jaką dysponują jest praca wolontariacka członków oraz wolontariuszy. Im wyższa kwota projektu, tym procentowy udział wkładu własnego powinien być niższy ze względu na to, że wraz ze wzrostem wartości projektów rośnie wartość nominalna wkładu własnego jaki należy wnieść.	nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowanych. Regulacje związane ze zwiększeniem poziomu dofinansowania dla poszczególnych obszarów/grup beneficjentów/typów projektów będą przedmiotem etapu realizacji programu. Regulacje w tym zakresie będą zależały od przyznanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej wkładu budżetu krajowego na współfinansowanie projektów, który zostanie określony w Kontrakcie Programowym.
94.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Należy zwrócić uwagę na częstsze aktualizowanie maksymalnych stawek w ramach katalogów przykładowych wydatków kwalifikowalnych w ramach poszczególnych konkursów.	Uwaga ogólna	-	Należy brać pod uwagę aktualny wzrost inflacji oraz sukcesywnie rosnące koszty pracy.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Uwaga zostanie wykorzystana do planowania szczegółowych rozwiązań dotyczących stawek jednostkowych, tak aby zapewnić efektywny proces ich urealniania.
95.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	W priorytetach i działaniach dotyczących kwestii deinstytucjonalizacji oraz usług społecznych należy podkreślić rolę organizacji społeczeństwa obywatelskiego jako jednych z kluczowych realizatorów ww. działań.	Uwaga ogólna	-	Ze względu na skomplikowany i wieloetapowy proces deinstytucjonalizacji oraz świadczenia usług społecznych organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające w tych obszarach należy włączać do współpracy na każdym etapie programowania. Od diagnozowania potrzeb i możliwości, poprzez planowanie, realizację i monitorowanie.	**Uwaga uwzględniona** Zgodnie z zasadą partnerstwa, partnerzy otoczenia społeczno-gospodarczego (w tym organizacje społeczeństwa obywatelskiego) będą włączani w procesy projektowania, realizacji i monitorowania FEWL 21-27.
96.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	W priorytetach dotyczących edukacji, rynku pracy i włączenia społecznego należy rozważyć możliwość realizacji części działań w formie tzw. „małych projektów" w wysokości np. do 100 tys. zł, które były z powodzeniem realizowane w okresie programowania 2007-2013.	Priorytet 5	-	Wprowadzenie wskazanego rozwiązania przyczyni się do większego udziału organizacji pozarządowych w programie, jak również będzie odpowiedzią na niski potencjał finansowy wielu lubuskich NGO. Jednocześnie takie rozwiązanie pozwoli na lepsze dotarcie działań do grup wymagających szczególnego wsparcia m.in. ze względu na to, że działania realizowane przez organizacje pozarządowe w większości będą dotyczyły dobrze rozpoznanych grup społecznych na poziomie społeczności lokalnych. Alternatywnie należy rozważyć możliwość stosowania tzw. mechanizmu „regrantingu", czyli realizacji projektu przez operatora, który następnie dokonuje wyboru realizacji mniejszych działań (projektów).	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga powiązana z pozycją 80. Uwagi związane są z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Fundusz małych projektów został dopuszczony wyłącznie w ramach programu Interreg. Jednocześnie kwestia grantów jest obecnie analizowana przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, w zależności od ostatecznych rozstrzygnięć uwaga będzie rozpatrywana na etapie wdrażania programu.

97.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Cel Szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Cel Szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych Str. 21-23	Cel Szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych, podmiotów ekonomii społecznej i instytucji publicznych	Wskazany cel należy rozbudować o możliwość korzystania ze środków na cyfryzację również przez podmioty ekonomii społecznej. Wszystkie aktualnie planowane programy pomijają w kwestii cyfryzacji podmioty ekonomii społecznej (w tym organizacje pozarządowe czy przedsiębiorstwa społeczne), które wypełniają niezwykle ważną lukę w świadczeniu usług występującą pomiędzy sektorem przedsiębiorców oraz sektorem publicznym. Podobnie jak w przypadku MŚP sektor pozarządowy jest w obszarze cyfryzacji bardzo mocno niedoinwestowany, a epidemia COVID-19 postawiła wiele nowych wyzwań w tym obszarze. Ponadto należy pamiętać, że w prawie wspólnotowym pojęcie przedsiębiorcy ma znacznie szerszy zakres niż w prawie krajowym i mieszczą się w nim również organizacje non profit (Orzeczenie ETS z 21 września 1999 r. w sprawie C-67/96, w sprawie Albany). Z kolei działalność gospodarcza w prawie wspólnotowym rozumiana jest jako każda działalność polegająca na oferowaniu towarów lub usług na danym rynku (sprawa C-309/9, J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh i Price Waterhouse Belastingadviseurs BV przeciwko Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten). Zatem podmioty, które w myśl polskich przepisów nie będą spełniały definicji przedsiębiorstw i nie prowadzą działalności gospodarczej, jak np. organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej będą mieściły się w rozumieniu tych pojęć w zgodzie z prawem wspólnotowym.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga powiązana z pozycją 81. Uwaga dotyczy etapu wdrażania programu i nie wymaga zmiany jego treści. Wdrożenie dostępnych technologii TIK w przedsiębiorstwach będzie realizowane wyłącznie poprzez instrumenty zwrotne. Działania z przedmiotowego zakresu ukierunkowane są przede wszystkim na przedsięwzięcia generujące przychody. Podmioty ekonomii społecznej działające na zasadzie rynkowej (o statusie MŚP) mogą uczestniczyć we wsparciu zwrotnym pod warunkiem spełnienia warunków dla tego obszaru (doprecyzowanie nastąpi na poziomie wdrażania programu, w tym w strategii inwestycyjnej).
98.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez	-	W planowanym wsparciu (szczególnie w instrumentach dotacyjnych) należy uwzględnić przedsiębiorstwa społeczne. Z naszych doświadczeń wynika, że lubuskie przedsiębiorstwa społeczne poszukują możliwości sfinansowania często kosztochłonnego zakupu specjalistycznych urządzeń lub maszyn do produkcji, które wesprą rozwój prowadzonej przez nie	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga powiązana z pozycją 82. Wsparcie rozwoju i konkurencyjności MŚP, a także promocja gospodarki regionalnej, w tym wsparcie internacjonalizacji MŚP, będzie realizowane wyłącznie poprzez instrumenty zwrotne. Działania z ww. zakresów ukierunkowane są przede wszystkim na przedsięwzięcia generujące przychody oraz

			inwestycje produkcyjne Str. 26-28		działalności (oraz przyczynią się do tworzenia kolejnych odpowiedzialnych miejsc pracy). Poza instrumentem pożyczkowym (dostępnym dla PES na poziomie krajowym) przedsiębiorstwa społeczne nie mają dostępu do środków finansowych, które pozwoliłyby im na sfinansowanie zakupów j(wskazanych wcześniej). Aktualna wysokość dotacji na tworzenie 1 miejsca pracy w PS wynosi ok. 24000 zł. W nowym okresie programowania, kwota ta ulegnie nieznacznemu podniesieniu, natomiast nadal będzie wynosiła poniże 30000 zł. Dlatego często sfinansowanie specjalistycznych maszyn lub urządzeń jest poza możliwościami finansowymi PS.	możliwy zwrot z inwestycji, pozwalający na spłatę otrzymanej pożyczki. Dlatego też brak jest możliwości włączenia do grona odbiorców przedsiębiorstw społecznych do realizacji przedmiotowych typów projektów. Wsparcie poprzez instrumenty finansowe ukierunkowane na rozwój podmiotów ekonomii społecznej (PES) na różnych etapach funkcjonowania zostało zaplanowane w sposób kompleksowy w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027.
99.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: - rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy, placówek wsparcia dziennego, placówek reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, związanych ze wsparciem pieczy zastępczej, rodzinnej (rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka) i instytucjonalnej (placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny), noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna, Cel szczegółowy (iii) Główne typy projektów strona 71	Usunąć zapisy wskazujące na inwestycje EFRR w instytucje tj. całodobowe placówki długookresowego pobytu zarówno dla dorosłych jak i dla dzieci. Propozycja zapisu: - rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	Zapisy są niezgodne z nurtem deinstytucjonalizacji, a tym samym zapisami projektu Umowy Partnerstwa, „Ogólnoeuropejskimi wytycznym w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do usług w społeczności lokalnej”, a także z prawem międzynarodowym, w tym ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami: Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych i Konwencją o Prawach Dziecka. Proponowane w typie operacji ośrodki wsparcia w polskim systemie prawnym często mają formę placówek całodobowych długookresowego pobytu np. schroniska dla osób bezdomnych, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Ich wspieranie nie jest zgodne z nurtem DI. Następujące placówki wymienione w typie operacji również mają charakter instytucji (niezależnie od liczby przebywających w nich osób): placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny, noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.	**Uwaga uwzględniona** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 30, 50, 83, 108, 117, 211. W związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury placówek reintegracyjnych, służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)*
100.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027:	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna,	Propozycja zapisu: - Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz mieszkań o charakterze chronionym,	Warto dopuścić różne możliwe opcje i scenariusze rozwoju mieszkalnictwa społecznego, nie zawsze musi to być adaptacja	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 84, 109, 119.

	Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	- Rozwój infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania o charakterze wspomaganym (chronione, treningowe, wspomagane) w powiązaniu z procesem aktywizacji społecznej i zawodowej, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby wychodzące z kryzysu bezdomności.	Cel szczegółowy (iii) Główne typy projektów strona 71	wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności.	zdegradowanych budynków, czemu nie może być to inna formuła (np. zakup, budowa) w zależności od lokalnych uwarunkowań infrastrukturalnych (które mogą być bardzo różne w różnych miejscowościach), zwłaszcza jeśli okaże się to bardziej efektywne kosztowo. Należy także zrezygnować z zapisów o powiązaniu mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej, nie we wszystkich rodzajach mieszkań będą przebywać osoby aktywizowane. Niejednokrotnie to będą seniorzy już po aktywności zawodowej albo osoby, które pracują. Więc wprowadzanie takiego ograniczenia jest niezasadne z perspektywy osób potrzebujących. Jednocześnie warto uporządkować nazewnictwo dotyczące mieszkalnictwa. Mamy obecnie w polskim porządku prawnym mieszkania chronione: treningowe i wspierane, a także w porządku EFS: mieszkania wspomagane: treningowe i wspierane. Jednocześnie mieszkania wspomagane to kategoria szersza i dająca większe możliwości niż mieszkania chronione, dlatego można powiedzieć, że mieszkania chronione stanowią podkatalog mieszkań wspomaganych. Jednocześnie wciąż rozwijane są nowe formuły mieszkaniowe, dlatego warto mówić o „innych mieszkaniach z usługami", po to by nie zmieniać zapisów programu gdy nie będą nadążały za nowymi rozwiązaniami. Dodatkowo ze względu na wyzwania demograficzne musimy dopuścić realizację wsparcia w mieszkaniach osób starszych lub z niepełnosprawnościami lub chorujących po to żeby dostosowywać te mieszkania do potrzeb tych grup – po to by mogły jak najdłużej zostać w swoich mieszkaniach, bez potrzeby opieki osób trzecich lub przy mniejszej intensywności tej opieki. Takie działania zredukują presję na opiekę	W związku z uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów stanowiąca odpowiedź na zgłaszane problemy z pierwotnym zapisem. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności*.

					całodobową albo nawet na opiekę dzienną. Przy skali wyzwań demograficznych i jednoczesnym braku rąk do pracy – to jest bardzo ważne.	
101.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	Wartości wskaźników Str. 72	Proponujemy dodanie dodatkowych wskaźników dotyczącego mieszkań: - Liczba nowoutworzonych (wybudowanych lub zaadaptowanych) mieszkań społecznych. Przez mieszkania społeczne należy rozumieć: 1) mieszkania chronione, 2) mieszkania wspomagane oraz inne formy mieszkań z usługami, 3) mieszkania w ramach najmu społecznego, w tym oferowane przez społeczne agencje najmu. Nowoutworzone oznacza zbudowane albo zaadoptowana z już istniejących zasobów mieszkaniowych i nie mieszkaniowych (np. szkół, sklepów, magazynów itd.) - Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych mieszkań dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub seniorów w dostosowanych obiektach. Wskaźnik mierzy liczbę mieszkań, które wewnątrz zostały zaadaptowane i wyposażone na potrzeby osób z niepełnosprawnościami lub seniorów, umożliwiając im niezależne zamieszkiwanie	Mieszkalnictwo jest kluczowym obszarem interwencji do tego by powiodła się deinstytucjonalizacja. Bardzo ważne jest mierzenie postępów w tym zakresie, wydaje się, że wskaźniki europejskie z rozporządzeń (przeniesione do WLWK) są zbyt skomplikowane i nie dają pełnego i jednoznacznego obrazu zmiany społecznej w obszarze mieszkalnictwa społecznego. Stąd potrzeba dodania pierwszego z wymienionych wskaźników. Natomiast drugi wskaźnik jest potrzebny po to żebyśmy mogli ocenić na ile interwencja EFRR wsparła mieszkania wspomagane a na ile pozwoliła na dostosowania mieszkań do potrzeb użytkowników, dając im szansę na pozostanie w społeczności lokalnej bez konieczności opieki ze strony osób trzecich albo przy ograniczonej skali korzystania z tej opieki. To ze względu na wyzwania demograficzne jest niezwykle ważny rodzaj działań, o którym Państwo wspominają w zakresie wsparcia, a pomijają na etapie mierzenia.	**Uwaga nieuwzględniona.** Uwaga zbieżna z pozycją nr: 110, 120. W pierwszej kolejności do monitorowania interwencji wprowadzane są wskaźniki z Rozporządzenia EFRR i FS oraz Listy Wskaźników Kluczowych 2021. Dopiero w momencie, gdy nie ma możliwości opisania wdrażanej interwencji za pomocą tych wskaźników wprowadza się wskaźniki specyficzne. Na LWK 2021 znajduje się wskaźnik *Ludność objęta projektami w ramach zintegrowanych działań na rzecz włączenia społeczno- gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji (RCO 113)*, który zostanie wprowadzony do FEWL 21-27 i będzie adekwatny do tego typu interwencji.
102.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) Główne typy projektów str. 98	Propozycja zapisu: Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych, **mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych**) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową	Proponujemy rozszerzenie katalogu instrumentów aktywnej integracji o instrumenty związane z poprawą warunków mieszkaniowych i te związane z udziałem w kulturze i rekreacji. Umożliwi to podmiotom pomagającym (beneficjentom) oferowanie kompleksowego wsparcia dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Nie oznacza to że instrumenty te będą wykorzystywane w odniesieniu do każdej osoby, ale tam gdzie warunki mieszkaniowe są faktyczna barierą w aktywizacji lub mogą w znaczący sposób poprawić funkcjonowanie rodziny (wsparcie aktywizacyjne często musi być kierowane do całych rodzin i uwzględniać różne aspekty ich funkcjonowania, by wsparcie powrotu na rynek pracy jednej z osób w rodzinie było skuteczne). Z	**Uwaga uwzględniona** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 85, 111, 122. Nowy zapis będzie następujący: *Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji* (m.in. edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych, mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych) *ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową.*

					kolei instrumenty rekreacyjno-kulturalne mogą mieć charakter silnie więziotwórczy zwłaszcza w rodzinach (rodzice-dzieci, rodzeństwo itp. lub w społecznościach). Nowe podejście do aktywnej integracji jest też proponowane przez MFiPR w rekomendacjach dotyczących włączenia społecznego w programach regionalnych	
103.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 -Wspieranie migrantów zarobkowych w procesie integracji na rynku pracy. - Usługi dla cudzoziemców i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie (kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (i) Typy przedsięwzięć Str. 100	Propozycja zapisów: - Wspieranie obywateli państw trzecich i ich otoczenia w integracji z rynkiem pracy oraz w celu ochrony ich praw na rynku pracy - Usługi dla obywateli państw trzecich i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie, w tym m.in. nauka języka polskiego, poradnictwo prawne i psychologiczne, wsparcie mieszkaniowe, wsparcie w funkcjonowaniu w relacji z systemem edukacji, służbą zdrowia, pomocą społeczną i innymi instytucjami.	Propozycja wynika z potrzeby uporządkowania nazewnictwa i dostosowania go do brzmienia celu szczegółowego (i). Migranci zarobkowi nie muszą być obywatelami państw trzecich, chociaż zazwyczaj tak jest. Cudzoziemcy to szersza kategoria niż obywatele państw trzecich. Proponujemy posługiwać się kategorią „obywatele państw trzecich i ich otoczenie”	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z pozycją 86. W wyniku konsultacji Programu dokonano zmiany związanej z połączeniem obu typów w jeden. Nowa nazwa: *Usługi wsparcia dla obywateli państw trzecich i ich otoczenia w procesie integracji na rynku pracy oraz w lepszym funkcjonowaniu w społeczności lokalnej (m.in. kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej, szkolenia zawodowe, dostarczenie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce).*
104.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Beneficjenci: - wojewódzki urząd pracy (projekt może być realizowany w partnerstwie z fundacjami i stowarzyszeniami, natomiast liderem projektu może być wyłącznie WUP)	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (i) Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Str. 101	Wskazane jest dopuszczenie innych grup beneficjentów w szczególności organizacje pozarządowe – kluczowe z perspektywy realizacji typu operacji 2, chociaż też nie należy tych dwóch typów wsparcia znacząco rozdzielać, bo funkcjonowanie na rynku pracy i funkcjonowanie w społeczeństwie są ze sobą bardzo powiązane, projekty więc powinny być kompleksowe. Propozycja zapisu Beneficjenci: - wojewódzki urząd pracy - organizacje pozarządowe	Jakie jest uzasadnienie realizacji tych działań wyłącznie przez WUP (ewentualnie w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi)? WUP nie ma ustawowo przypisanych kompetencji w zakresie wspierania obywateli państw trzecich.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną zmienione i uwzględnią organizacje pozarządowe, jako **obligatoryjnego** partnera w projekcie.
105.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów Str. 104,105	W celu szczegółowym (k) brak jest wskazania działań dotyczących wsparcia procesu deinstytucjalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, działań zapobiegających umieszczaniu w instytucjach, działań związanych z usamodzielnianiem osób z placówek całodobowych: Propozycja zapisu: - wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, polegające na realizowaniu (w oparciu o posiadane zasoby) działań poza dotychczasowymi zadaniami, w tym m.in form wsparcia	Według rekomendacji Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w kwestii włączenia społecznego w programach regionalnych takie działanie powinno mieć miejsce. Jest ono też zgodne z nurtem deinstytucjonalizacji i „Ogólnoeuropejskimi Wytycznymi w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do usług w społeczności lokalnej”. Ważnym aspektem DI jest bazowanie na zasobach obecnie działających instytucji i stworzenie im szansy na rozwój usług w społecznościach.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z uwagami w pozycji: 87, 114, 129. IZ potwierdza zasadność dodania pierwszego typu projektów. Jednakże w przypadku pozostałych propozycji należy wskazać, iż wpisują się w interwencję zaplanowaną w FEWL 21-27. Na poziomie Programu nie ma potrzeby tak mocnego uszczegóławiania interwencji, będzie to przedmiotem dokumentów wdrożeniowych.

				dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, mieszkalnictwa wspomaganego, oraz jako element działań przygotowanie, uzyskanie i zmianie kompetencji pracowników placówek w działaniach poza placówkami; - wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych na podstawie indywidualnych planów usamodzielniania z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej, kręgów wsparcia i innych usług specjalistycznych; - wsparcie działań zapobiegających umieszczaniu osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej i innych usług specjalistycznych;	Drugim istotnym elementem DI jest wsparcie osób w opuszczaniu placówek całodobowych. Co więcej w przypadku niektórych grup osób, wsparcie związane z opuszczaniem placówek chroni osoby przed bezdomnością. A pierwszym i podstawowym zadaniem w DI – jest profilaktyka czyli nie dopuszczenie do umieszczenia osób w instytucjach poprzez rozwój usług w społeczności (usług dziennych, środowiskowych, mieszkaniowym)	
106.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 - Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym (zapewnienie procesu integracji społecznej lub zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych)	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104	Propozycja zapisu: - Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym i/lub innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe (w tym rozwój społecznych agencji najmu)	Należy zrezygnować z zapisów o powiązaniu mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej W odniesieniu do części wspieranych osób to jest niezasadne lub wręcz niemożliwe, ale zgodne z ideą mieszkalnictwa wspomaganego. Niejednokrotnie w mieszkaniach wspomaganych będą mieszkać osoby, które potrzebują całodobowej opieki (a mieszkanie jest alternatywą dla pobytu w DPS) albo osoby które już pracują i to nie brak pracy jest główną barierą dla niezależnego życia czy pełnego uczestnictwa w społeczeństwie. Przy pozostawieniu takich zapisów nie będzie możliwe budowanie alternatywy w postaci mieszkań dla placówek całodobowych, czyli deinstytucjonalizacja się nie powiedzie. Dodatkowo warto wprowadzić zapis dotyczący rozwoju społecznych agencji najmu (SAN). Dają one szanse na zapewnienie dostępnego cenowo mieszkania (np. po zakończeniu korzystania z mieszkania wspomaganego) i możliwości dalszego korzystania z usług w potrzebnym zakresie. SAN	**Uwaga częściowo uwzględniona.** Uwaga zbieżna z pozycją 115, 130. Usunięte zostaną zapisy dotyczące powiązania mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej. Jednocześnie z uwagi na ogólny charakter programu, w treści dokumentu nie zostaną uzupełnione zapisy o kwestie SAN. Uwaga w tym zakresie zostanie wykorzystana na etapie konstruowania dokumentów wdrożeniowych.

					umożliwia wynajmowanie mieszkań osobom, które znajdują się w trudniejszej sytuacji życiowej i nie mogą sobie pozwolić na samodzielny najem lub zakup mieszkania. Działania te są w nurcie DI.	
107.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Adam Szulczewski Fundacja na rzecz Collegium Polonicum	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Tworzenie centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług.	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104	Tworzenie i wsparcie istniejących centrów usług społecznych oraz rozwój dostarczanych przez nie usług.	W województwie lubuskim nie funkcjonują jeszcze CUS, ale gdy się pojawią to warto też wspierać istniejące CUS, po to by koordynowały rozwój usług i dostarczały usługi. Należy też pamiętać, że CUS jest tylko i aż narzędziem/instrumentem dostarczania usług. Dlatego warto preferować te projekty, gdzie CUS jest projektodawcą lub te, w trakcie których przewidziano utworzenie CUS.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga zbieżna z pozycją 116, 135. Zapis typu wskazany w FEWL 21-27 jest szeroki i nie ogranicza udziału istniejących podmiotów (zaproponowane zapisy konsultowanego programu konsumują treść uwagi).
108.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: - rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy, placówek wsparcia dziennego, placówek reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, związanych ze wsparciem pieczy zastępczej, rodzinnej (rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka) i instytucjonalnej (placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny), noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna, Cel szczegółowy (iii) Główne typy projektów strona 71	Brak możliwości finansowania w EFRR inwestycji w placówkach całodobowych długookresowego pobytu zarówno dla dorosłych jak i dla dzieci. Warto dodać Propozycja zapisu: - rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	Zapisy są niezgodne z nurtem deinstytucjonalizacji, a tym samym zapisami projektu Umowy Partnerstwa, „Ogólnoeuropejskimi wytycznym w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do usług w społeczności lokalnej", a także z prawem międzynarodowym, w tym ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami: Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych i Konwencją o Prawach Dziecka. Proponowane w typie operacji ośrodki wsparcia w polskim systemie prawnym często mają formę placówek całodobowych długookresowego pobytu np. schroniska dla osób bezdomnych, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Ich wspieranie nie jest zgodne z nurtem DI. Następujące placówki wymienione w typie operacji również mają charakter instytucji (niezależnie od liczby przebywających w nich osób): placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny, noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 30, 50, 83, 99, 117, 211. W związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów stanowiąca odpowiedź na zgłaszane problemy z pierwotnym zapisem. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury placówek reintegracyjnych, służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego).*
109.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027:	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna,	Propozycja zapisu: - Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz	Mając na uwadze że deinstytucjonalizacja to rozwój usług w środowisku wiele z nich będzie	**Uwaga częściowo uwzględniona**.

	Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	- Rozwój infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania o charakterze wspomaganym (chronione, treningowe, wspomagane) w powiązaniu z procesem aktywizacji społecznej i zawodowej, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby wychodzące z kryzysu bezdomności.	Cel szczegółowy (iii) Główne typy projektów strona 71	mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności.	musiało by realizowanych w mieszkaniach. Konieczne jest umożliwienie realizacji działań w innych formach rozwoju mieszkalnictwa społecznego, nie zawsze musi to być adaptacja zdegradowanych budynków, Ponadto wsparcie w mieszkaniach dotyczy lokalu a nie budynku. Taki zapis może nie tylko ograniczyć realizacje wsparcia, ale nawet uniemożliwić. Wsparcie w formule mieszkaniowej w całym budynku powoduje zagrożenie merytoryczne (kumulacje problemów) oraz bardzo wysokie koszty. W mijającej perspektywie możliwe było nawet kupowanie mieszkań na potrzeby osób wymagających wsparcia może możliwe jest wprowadzenie takich rozwiązań w FE 2021-2027. **Należy także zrezygnować z zapisów dot. powiązania mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej, nie we wszystkich rodzajach mieszkań będą przebywać osoby aktywizowane.** **Mogą to być seniorzy już po aktywności zawodowej albo osoby, które pracują, czy ofiary przemocy.** **Wskazane jest** uporządkowanie nazewnictwa dotyczącego mieszkalnictwa. Obowiązują aktualnie w porządku prawnym mieszkania chronione: treningowe i wspierane, a także w porządku EFS: mieszkania wspomagane: treningowe i wspierane. Jednocześnie mieszkania wspomagane to kategoria szersza i dająca większe możliwości niż mieszkania chronione, dlatego można powiedzieć, że mieszkania chronione stanowią podkatalog mieszkań wspomaganych. Jednocześnie wciąż rozwijane są nowe formuły mieszkaniowe, dlatego warto mówić o „innych mieszkaniach z usługami”, po to by nie zmieniać zapisów programu gdy nie będą nadążały za nowymi rozwiązaniami.	Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 84, 100, 119. W związku z uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów stanowiąca odpowiedź na zgłaszane problemy z pierwotnym zapisem. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności*.

					Dodatkowo ze względu na wyzwania demograficzne musimy dopuścić realizację wsparcia w mieszkaniach osób starszych lub z niepełnosprawnościami lub chorujących po to żeby dostosowywać te mieszkania do potrzeb tych grup – po to by mogły jak najdłużej zostać w swoich mieszkaniach, bez potrzeby opieki osób trzecich lub przy mniejszej intensywności tej opieki. Takie działania zredukują presję na opiekę całodobową albo nawet na opiekę dzienną. Przy skali wyzwań demograficznych i jednoczesnym braku rąk do pracy – to jest bardzo ważne.	
110.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	Wartości wskaźników Str. 72	Proponujemy dodanie dodatkowych wskaźników dotyczącego mieszkań: - Liczba nowoutworzonych (wybudowanych lub zaadaptowanych) mieszkań społecznych. Przez mieszkania społeczne należy rozumieć: 1) mieszkania chronione, 2) mieszkania wspomagane oraz inne formy mieszkań z usługami, 3) mieszkania w ramach najmu społecznego, w tym oferowane przez społeczne agencje najmu. Nowoutworzone oznacza zbudowane albo zaadoptowana z już istniejących zasobów mieszkaniowych i nie mieszkaniowych (np. szkół, sklepów, magazynów itd.) - Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych mieszkań dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub seniorów w dostosowanych obiektach. Wskaźnik mierzy liczbę mieszkań, które wewnątrz zostały zaadaptowane i wyposażone na potrzeby osób z niepełnosprawnościami lub seniorów, umożliwiając im niezależne zamieszkiwanie	Mieszkalnictwo jest kluczowym obszarem interwencji do tego by powiodła się deinstytucjonalizacja. Bardzo ważne jest mierzenie postępów w tym zakresie, wydaje się, że wskaźniki europejskie z rozporządzeń (przeniesione do WLWK) są zbyt skomplikowane i nie dają pełnego i jednoznacznego obrazu zmiany społecznej w obszarze mieszkalnictwa społecznego. Stąd potrzeba dodania pierwszego z wymienionych wskaźników. Natomiast drugi wskaźnik jest potrzebny po to żebyśmy mogli ocenić na ile interwencja EFRR wsparła mieszkania wspomagane a na ile pozwoliła na dostosowania mieszkań do potrzeb użytkowników, dając im szansę na pozostanie w społeczności lokalnej bez konieczności opieki ze strony osób trzecich albo przy ograniczonej skali korzystania z tej opieki. To ze względu na wyzwania demograficzne jest niezwykle ważny rodzaj działań, o którym Państwo wspominają w zakresie wsparcia, a pomijają na etapie mierzenia.	**Uwaga nieuwzględniona.** Uwaga zbieżna z pozycją nr: 101, 120. W pierwszej kolejności do monitorowania interwencji wprowadzane są wskaźniki z Rozporządzenia EFRR i FS oraz LWK 2021. Dopiero w momencie gdy nie ma możliwości opisania wdrażanej interwencji za pomocą tych wskaźników wprowadza się wskaźniki specyficzne. Na LWK 2021 znajduje się wskaźnik: *Ludność objęta projektami w ramach zintegrowanych działań na rzecz włączenia społeczno- gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji (RCO 113)*, który zostanie wprowadzony do FEWL 21-27 i będzie adekwatny do tego typu interwencji.
111.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) Główne typy projektów str. 98	Propozycja zapisu: Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych,	Proponujemy rozszerzenie katalogu instrumentów aktywnej integracji o instrumenty związane z poprawą warunków mieszkaniowych i te związane z udziałem w kulturze i rekreacji. Umożliwi to podmiotom pomagającym (beneficjentom) oferowanie kompleksowego wsparcia dla osób zagrożonych	**Uwaga uwzględniona.** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 85, 102, 122. Nowy zapis będzie następujący: *Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób*

		oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową		**mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych**) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową	ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Nie oznacza to że instrumenty te będą wykorzystywane w odniesieniu do każdej osoby, ale tam gdzie warunki mieszkaniowe są faktyczną barierą w aktywizacji lub mogą w znaczący sposób poprawić funkcjonowanie rodziny (wsparcie aktywizacyjne często musi być kierowane do całych rodzin i uwzględniać różne aspekty ich funkcjonowania, by wsparcie powrotu na rynek pracy jednej z osób w rodzinie było skuteczne). Z kolei instrumenty rekreacyjno-kulturalne mogą mieć charakter silnie więziotwórczy zwłaszcza w rodzinach (rodzice-dzieci, rodzeństwo itp lub w społecznościach). Nowe podejście do aktywnej integracji jest też proponowane przez MFiPR w rekomendacjach dotyczących włączenia społecznego w programach regionalnych	*biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji* (m.in. edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych, mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych) *ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową*
112.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 -Wspieranie migrantów zarobkowych w procesie integracji na rynku pracy. - Usługi dla cudzoziemców i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie (kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (i) Typy przedsięwzięć Str. 100	Propozycja zapisów: - Wspieranie obywateli państw trzecich i ich otoczenia w integracji z rynkiem pracy oraz w celu ich ochrony ich praw na rynku pracy - Usługi dla obywateli państw trzecich i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie, w tym m.in. nauka języka polskiego, poradnictwo prawne i psychologiczne, wsparcie mieszkaniowe, wsparcie w funkcjonowaniu w relacji z systemem edukacji, służbą zdrowia, pomocą społeczną i innymi instytucjami.	Propozycja wynika z potrzeby uporządkowania nazewnictwa i dostosowania go do brzmienia celu szczegółowego (i). Migranci zarobkowi nie muszą być obywatelami państw trzecich, chociaż zazwyczaj tak jest. Cudzoziemcy to szersza kategoria niż obywatele państw trzecich. Proponujemy posługiwać się kategorią „obywatele państw trzecich i ich otoczenie”.	**Uwaga częściowo uwzględniona.** Uwaga powiązana z pozycjami nr: 86, 126. W wyniku konsultacji Programu dokonano zmiany związanej z połączeniem obu typów w jeden. Nowa nazwa: *Usługi wsparcia dla obywateli państw trzecich i ich otoczenia w procesie integracji na rynku pracy oraz w lepszym funkcjonowaniu w społeczności lokalnej (m.in. kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej, szkolenia zawodowe, dostarczenie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce).*
113.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Beneficjenci: - wojewódzki urząd pracy (projekt może być realizowany w partnerstwie z fundacjami i stowarzyszeniami, natomiast liderem projektu może być wyłącznie WUP)	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (i) Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Str. 101	Wskazane jest dopuszczenie innych grup beneficjentów w szczególności organizacje pozarządowe – kluczowe z perspektywy realizacji typu operacji 2, chociaż też nie należy tych dwóch typów wsparcia znacząco rozdzielać, bo funkcjonowanie na rynku pracy i funkcjonowanie w społeczeństwie są ze sobą bardzo powiązane, projekty więc powinny być kompleksowe. Propozycja zapisu Beneficjenci: - wojewódzki urząd pracy - organizacje pozarządowe	Jakie jest uzasadnienie realizacji tych działań wyłącznie przez WUP (ewentualnie w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi)? WUP nie ma ustawowo przypisanych kompetencji w zakresie wspierania obywateli państw trzecich.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną zmienione i uwzględnią organizacje pozarządowe, jako **obligatoryjnego** partnera w projekcie.

114.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów Str. 104,105	W celu szczegółowym (k) brak jest wskazania działań dotyczących wsparcia procesu deinstytucjalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, działań zapobiegających umieszczaniu w instytucjach, działań związanych z usamodzielnianiem osób z placówek całodobowych: Propozycja zapisu: - wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, polegające na realizowaniu (w oparciu o posiadane zasoby) działań poza dotychczasowymi zadaniami, w tym m.in form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, mieszkalnictwa wspomaganego, oraz jako element działań przygotowanie, uzyskanie i zmianie kompetencji pracowników placówek w działaniach poza placówkami; - wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych na podstawie indywidualnych planów usamodzielniania z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej, kręgów wsparcia i innych usług specjalistycznych; - wsparcie działań zapobiegających umieszczaniu osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej i innych usług specjalistycznych;	Według rekomendacji Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w kwestii włączenia społecznego w programach regionalnych takie działanie powinno mieć miejsce. Jest ono też zgodne z nurtem deinstytucjonalizacji i „Ogólnoeuropejskimi Wytycznymi w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do usług w społeczności lokalnej”. Ważnym aspektem DI jest bazowanie na zasobach obecnie działających instytucji i stworzenie im szansy na rozwój usług w społecznościach. Drugim istotnym elementem DI jest wsparcie osób w opuszczaniu placówek całodobowych. Co więcej w przypadku niektórych grup osób, wsparcie związane z opuszczaniem placówek chroni osoby przed bezdomnością. A pierwszym i podstawowym zadaniem w DI – jest profilaktyka czyli nie dopuszczenie do umieszczenia osób w instytucjach poprzez rozwój usług w społeczności (usług dziennych, środowiskowych, mieszkaniowym)	**Uwaga częściowo uwzględniona.** Uwaga zbieżna z uwagami w pozycji: 87, 105, 129. IZ potwierdza zasadność dodania pierwszego typu projektów. Jednakże w przypadku pozostałych należy wskazać, iż wpisują się w interwencję zaplanowaną w FEWL 21-27. Na poziomie Programu nie ma potrzeby tak mocnego uszczegóławiania interwencji, będzie to przedmiotem dokumentów wdrożeniowych.
115.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 - Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym (zapewnienie procesu integracji społecznej lub zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych)	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104	Propozycja zapisu: - Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym i/lub innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe (w tym rozwój społecznych agencji najmu)	Należy zrezygnować z zapisów o powiązaniu mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej. W odniesieniu do części wspieranych osób to jest niezasadne lub wręcz niemożliwe, ale zgodne z ideą mieszkalnictwa wspomaganego. Niejednokrotnie w mieszkaniach wspomaganych będą mieszkać osoby, które potrzebują całodobowej opieki (a mieszkanie jest alternatywą dla pobytu w DPS) albo osoby które już pracują i to nie brak pracy jest główną barierą dla niezależnego życia czy pełnego uczestnictwa w społeczeństwie.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z pozycją nr 106, 130. Usunięte zostaną zapisy dotyczące powiązania mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej. Jednocześnie z uwagi na ogólny charakter programu, w treści dokumentu nie zostaną uzupełnione zapisy o kwestie społecznych agencji najmu (SAN). Uwaga w tym zakresie zostanie wykorzystana na etapie konstruowania dokumentów wdrożeniowych.

					Przy pozostawieniu takich zapisów nie będzie możliwe budowanie alternatywy w postaci mieszkań dla placówek całodobowych, czyli deinstytucjonalizacja się nie powiedzie. Dodatkowo warto wprowadzić zapis dotyczący rozwoju społecznych agencji najmu (SAN). Dają one szanse na zapewnienie dostępnego cenowo mieszkania (np. po zakończeniu korzystania z mieszkania wspomaganego) i możliwości dalszego korzystania z usług w potrzebnym zakresie. SAN umożliwia wynajmowanie mieszkań osobom, które znajdują się w trudniejszej sytuacji życiowej i nie mogą sobie pozwolić na samodzielny najem lub zakup mieszkania. Działania te są w nurcie DI.	
116.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Małgorzata Jaskulska Chrześcijańska Fundacja Rozwoju osobistego RONDO w Zielonej Górze	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Tworzenie centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług.	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104	Nie tylko tworzenie ale także wspieranie centrów usług społecznych oraz rozwój dostarczanych przez nie usług.	W województwie lubuskim póki co nie ma żadnego CUS-u ale mając na uwadze aktualną potrzebę zmiany w systemie pomocy społecznej należy się spodziewać takich form działania. (póki co jako fakultatywne zgodnie z ustawą) Jeśli jednak pojawią się to warto też wspierać istniejące CUS, po to by koordynowały rozwój usług i dostarczały usługi.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga zbieżna z pozycją 107, 135. Zapis typu wskazany w FEWL 21-27 jest szeroki i nie ogranicza udziału istniejących podmiotów (zaproponowane zapisy konsultowanego programu konsumują treść uwagi).
117.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: - rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy, placówek wsparcia dziennego, placówek reintegracyjnych, realizujących usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, związanych ze wsparciem pieczy zastępczej, rodzinnej (rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka) i instytucjonalnej (placówki	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna, Cel szczegółowy (iii) Główne typy projektów strona 71	Usunąć zapisy wskazujące na inwestycje EFRR w instytucje tj. całodobowe placówki długookresowego pobytu zarówno dla dorosłych jak i dla dzieci. Jednocześnie proponujemy uporządkowanie rodzajów placówek które pojawiają się jako „m.in.”. Obecny zapis jest dość chaotyczny i wymienia placówki z różnych porządków prawnych, różnych grup docelowych. Proponujemy też opisywać infrastrukturę bardziej przez funkcję niż konkretne rodzaje, dzięki czemu w przypadku zmian prawnych, zapisy pozostaną bardziej uniwersalne Propozycja zapisu: - rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji	Zapisy są niezgodne z nurtem deinstytucjonalizacji, a tym samym zapisami projektu Umowy Partnerstwa, „Ogólnoeuropejskimi wytycznym w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do usług w społeczności lokalnej”, a także z prawem międzynarodowym, w tym ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami: Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych i Konwencją o Prawach Dziecka. Proponowane w typie operacji ośrodki wsparcia w polskim systemie prawnym często mają formę placówek całodobowych długookresowego pobytu np. schroniska dla osób bezdomnych, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Ich wspieranie nie jest zgodne z nurtem DI.	**Uwaga uwzględniona.** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 30, 50, 83, 99, 108, 211. W związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów stanowiąca odpowiedź na zgłaszane problemy z pierwotnym zapisem. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.:* infrastruktury placówek reintegracyjnych, służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu

		opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny), noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.		społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.: infrastruktury służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego)	Następujące placówki wymienione w typie operacji również mają charakter instytucji (niezależnie od liczby przebywających w nich osób): placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjny ośrodek preadopcyjny, noclegowni i domów dla osób w kryzysie bezdomności.	rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.
118.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: Rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych przez inne podmioty zapewniających całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzącym opiekę długoterminową, paliatywną i hospicyjną; ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi.	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna, Cel szczegółowy (iii) Główne typy projektów strona 71	Wykreślić zapis jako niezgodny z zasadami DI, pozostawiając jedynie wsparcie dla opieki paliatywnej i hospicyjnej, gdzie potrzeby są bardzo duże. Dodatkowo ewentualnie możliwe jest wsparcie instytucji w celu otwierania się na nowe rodzaje usług świadczonych w sposób dzienny, środowiskowy, całodobowy ale o charakterze krótkookresowym/ turnusowym (np. wytchnieniowym). Ta opcja jest także rekomendowana przez MFIPR. Propozycja zapisu: - Rozwój infrastruktury służącej opiece paliatywnej i hospicyjnej (ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi) - Rozwój infrastruktury służącej przekształcaniu się instytucji całodobowych w zasób mieszkaniowy (w tym mieszkania wspomagane, z poszanowaniem wszystkich zasad dotyczących podmiotowości i niezależnego życia) lub w podmioty	Zapisy są niezgodne z nurtem deinstytucjonalizacji, a tym samym zapisami projektu Umowy Partnerstwa, „Ogólnoeuropejskimi wytycznym w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do usług w społeczności lokalnej", a także z prawem międzynarodowym, w tym ratyfikowanymi przez Polskę konwencjami: Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych i Konwencją o Prawach Dziecka. DPS czy inne placówki całodobowe wieloosobowego pobytu to instytucje w myśl ww. dokumentów, więc nielogiczne jest wpisywanie tych form wsparcia i jednoczesne deklarowanie że będą one realizowanie z poszanowaniem zasad deinstyucjonalizacji.	**Uwaga uwzględniona** Uwaga powiązana z pozycjami 31, 51, 182, 215. **Zmienione zostaną zapisy dotyczące typów projektów w ramach CS (iii).** Nowy zapis będzie zawierał dwa typy projektów: *- Rozwój infrastruktury służącej opiece paliatywnej i hospicyjnej (ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi);* *- Rozwój infrastruktury służącej przekształcaniu się instytucji całodobowych w zasób mieszkaniowy (w tym mieszkania wspomagane, z poszanowaniem wszystkich zasad dotyczących podmiotowości i niezależnego życia) lub w podmioty świadczące usługi wsparcia w środowisku.*

				świadczące usługi wsparcia w środowisku;		
119.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: - Rozwój infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania o charakterze wspomaganym (chronione, treningowe, wspomagane) w powiązaniu z procesem aktywizacji społecznej i zawodowej, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby wychodzące z kryzysu bezdomności.	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna, Cel szczegółowy (iii) Główne typy projektów strona 71	Propozycja zapisu: - Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności.	Należy dopuścić różne możliwe opcje i scenariusze rozwoju mieszkalnictwa społecznego, nie zawsze musi to być adaptacja zdegradowanych budynków, czemu nie może być to inna formuła (np. zakup, budowa) w zależności od lokalnych uwarunkowań infrastrukturalnych (które mogą być bardzo różne w różnych miejscowościach), zwłaszcza jeśli okaże się to bardziej efektywne kosztowo. Należy także zrezygnować z zapisów o powiązaniu mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej, nie we wszystkich rodzajach mieszkań będą przebywać osoby aktywizowane. Niejednokrotnie to będą seniorzy już po aktywności zawodowej albo osoby, które pracują. Więc wprowadzanie takiego ograniczenia jest niezasadne z perspektywy osób potrzebujących. Jednocześnie warto uporządkować nazewnictwo dotyczące mieszkalnictwa. Mamy obecnie w polskim porządku prawnym mieszkania chronione: treningowe i wspierane, a także w porządku EFS: mieszkania wspomagane: treningowe i wspierane. Jednocześnie mieszkania wspomagane to kategoria szersza i dająca większe możliwości niż mieszkania chronione, dlatego można powiedzieć, że mieszkania chronione stanowią podkatalog mieszkań wspomaganych. Jednocześnie wciąż rozwijane są nowe formuły mieszkaniowe, dlatego warto mówić o „innych mieszkaniach z usługami", po to by nie zmieniać zapisów programu gdy nie będą nadążały za nowymi rozwiązaniami. Dodatkowo ze względu na wyzwania demograficzne musimy dopuścić realizację wsparcia w mieszkaniach osób starszych lub z niepełnosprawnościami lub chorujących po to żeby dostosowywać te mieszkania do	**Uwaga uwzględniona** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 84, 100, 109. W związku z uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów stanowiąca odpowiedź na zgłaszane problemy z pierwotnym zapisem. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury na potrzeby mieszkań adaptowalnych oraz mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym lub innych mieszkań z usługami, skierowane w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, osób z niepełnosprawnościami, osób wychodzące z kryzysu bezdomności.*

					potrzeb tych grup – po to by mogły jak najdłużej zostać w swoich mieszkaniach, bez potrzeby opieki osób trzecich lub przy mniejszej intensywności tej opieki. Takie działania zredukują presję na opiekę całodobową albo nawet na opiekę dzienną. Przy skali wyzwań demograficznych i jednoczesnym braku rąk do pracy – to jest bardzo ważne.	
120.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	Wartości wskaźników Str. 72	Proponujemy dodanie dodatkowych wskaźników dotyczącego mieszkań: - Liczba nowoutworzonych (wybudowanych lub zaadaptowanych) mieszkań społecznych. Przez mieszkania społeczne należy rozumieć: 1) mieszkania chronione, 2) mieszkania wspomagane oraz inne formy mieszkań z usługami, 3) mieszkania w ramach najmu społecznego, w tym oferowane przez społeczne agencje najmu. Nowoutworzone oznacza zbudowane albo zaadoptowana z już istniejących zasobów mieszkaniowych i nie mieszkaniowych (np. szkół, sklepów, magazynów itd.) - Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych mieszkań dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub seniorów w dostosowanych obiektach. Wskaźnik mierzy liczbę mieszkań, które wewnątrz zostały zaadaptowane i wyposażone na potrzeby osób z niepełnosprawnościami lub seniorów, umożliwiając im niezależne zamieszkiwanie	Mieszkalnictwo jest kluczowym obszarem interwencji do tego by powiodła się deinstytucjonalizacja. Bardzo ważne jest mierzenie postępów w tym zakresie, wydaje się, że wskaźniki europejskie z rozporządzeń (przeniesione do WLWK) są zbyt skomplikowane i nie dają pełnego i jednoznacznego obrazu zmiany społecznej w obszarze mieszkalnictwa społecznego. Stąd potrzeba dodania pierwszego z wymienionych wskaźników. Natomiast drugi wskaźnik jest potrzebny po to żebyśmy mogli ocenić na ile interwencja EFRR wsparła mieszkania wspomagane a na ile pozwoliła na dostosowania mieszkań do potrzeb użytkowników, dając im szansę na pozostanie w społeczności lokalnej bez konieczności opieki ze strony osób trzecich albo przy ograniczonej skali korzystania z tej opieki. To ze względu na wyzwania demograficzne jest niezwykle ważny rodzaj działań, o którym Państwo wspominają w zakresie wsparcia, a pomijają na etapie mierzenia.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga zbieżna z pozycją 101, 110. W pierwszej kolejności do monitorowania interwencji wprowadzane są wskaźniki z Rozporządzenia EFRR i FS oraz LWK 2021. Dopiero w momencie gdy nie ma możliwości opisania wdrażanej interwencji za pomocą tych wskaźników wprowadza się wskaźniki specyficzne. Na LWK 2021 znajduje się wskaźnik Ludność objęta projektami w ramach zintegrowanych działań na rzecz włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji (RCO 113), który zostanie wprowadzony do FEWL 21-27 i będzie adekwatny do tego typu interwencji.
121.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) Główne typy projektów str. 98	W celu szczegółowym (h), brak jest wskazania działań dotyczących osób wykluczonych komunikacyjnie.	Według rekomendacji Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w kwestii włączenia społecznego w programach regionalnych kategoria osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym będzie poszerzona m.in. o osoby wykluczone komunikacyjnie, w rekomendacjach wymieniony jest też katalog wsparcia w którym dodano poprawę warunków mieszkaniowych, a także poprawę kompetencji w zakresie spędzania czasu wolnego (głównie kierowany do dzieci).	**Uwaga nieuwzględniona** W rekomendacjach wskazano, iż katalog osób będzie poszerzony o dodatkowe grupy m.in. o osoby wykluczone komunikacyjnie. Jednakże na poziomie Programu nie ma potrzeby aż tak dużego doszczegółowienia interwencji. Zaproponowany w FEWL 21-27 katalog osób nie wyklucza wskazanych w uwadze. Dalsze doprecyzowanie może być przedmiotem etapu wdrożenia programu.

122.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) Główne typy projektów str. 98	Propozycja zapisu: Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych, **mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych**) ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową.	Proponujemy rozszerzenie katalogu instrumentów aktywnej integracji o instrumenty związane z poprawą warunków mieszkaniowych i te związane z udziałem w kulturze i rekreacji. Umożliwi to podmiotom pomagającym (beneficjentom) oferowanie kompleksowego wsparcia dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Nie oznacza to że instrumenty te będą wykorzystywane w odniesieniu do każdej osoby, ale tam gdzie warunki mieszkaniowe są faktyczna barierą w aktywizacji lub mogą w znaczący sposób poprawić funkcjonowanie rodziny (wsparcie aktywizacyjne często musi być kierowane do całych rodzin i uwzględniać różne aspekty ich funkcjonowania, by wsparcia powrotu na rynek pracy jednej z osób w rodzinie było skuteczne). Z kolei instrumenty rekreacyjno-kulturalne mogą mieć charakter silnie więziotwórczy zwłaszcza w rodzinach (rodzice-dzieci, rodzeństwo itp lub w społecznościach). Nowe podejście do aktywnej integracji jest też proponowane przez MFiPR w rekomendacjach dotyczących włączenia społecznego w programach regionalnych.	**Uwaga uwzględniona** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 85, 102, 111. Nowy zapis będzie następujący: *Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji* (m.in. edukacyjnych, społecznych, zawodowych, zdrowotnych, mieszkaniowych i rekreacyjno-kulturalnych) *ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową.*
123.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Trwałe miejsca pracy w gospodarce społecznej (usługi wsparcia dla PES i PS, w tym wsparcie realizacji indywidualnego procesu reintegracji w przedsiębiorstwach społecznych, bezzwrotne wsparcie finansowe na utworzenie i/lub utrzymanie miejsc pracy, usługi wspierające rozwój przedsiębiorstw społecznych realizowane również za pośrednictwem BUR, wsparcie PES celem zwiększenia ich potencjału i możliwości realizacji usług na rzecz	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) str. 98	Proponujemy dodanie wsparcia finansowego na działania reintegracyjne w przedsiębiorstwach społecznych oraz dodanie informacji że wsparcie będzie realizowane zgodnie z KPRES. Trwałe miejsca pracy w gospodarce społecznej (usługi wsparcia dla PES i PS, w tym wsparcie realizacji indywidualnego procesu reintegracji w przedsiębiorstwach społecznych, bezzwrotne wsparcie finansowe na utworzenie i/lub utrzymanie miejsc pracy **oraz wsparcie finansowe na działania reintegracyjne**, usługi wspierające rozwój przedsiębiorstw społecznych realizowane również za pośrednictwem BUR, wsparcie PES celem zwiększenia ich potencjału i możliwości realizacji usług na rzecz społeczności lokalnych, animacja lokalna służąca tworzeniu i rozwojowi PES, wsparcie wzrostu	Wsparcie finansowe na reintegrację to nowy rodzaj wsparcia, możliwy do realizacji zgodnie z rekomendacjami MFiPR dot. FE na włączenie społeczne w regionach, a także postulowany przez PS, którym trudno wypracować przychody na poziomie umożliwiającym realizację wysokiej jakości wsparcia reintegracyjnego, mimo że jest to wkomponowane w ideę funkcjonowania PS. Zgodności wsparcia z KPRES wymaga Umowa Partnerstwa, która wskazuje, że wsparcie dla ekonomii społecznej będzie realizowane właśnie zgodnie z KPRES. Jednocześnie dodanie takiego zakresu wsparcia będzie wymagało odpowiedniego zaplanowania alokacji.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy tego typu projektów będę zmodyfikowane jednak pod kątem większej ogólności aby nie wprowadzać zbyt dużego uszczegółowienia. Doprecyzowanie nastąpi na etapie wdrażania Programu w ramach innych dokumentów.

		społeczności lokalnych, animacja lokalna służąca tworzeniu i rozwojowi PES, wsparcie wzrostu udziału PES i PS w realizacji zadań publicznych JST, usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych).		udziału PES i PS w realizacji zadań publicznych JST, usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych). **Wsparcie będzie realizowane zgodnie z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej.**		
124.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Wskaźnik liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) Wskaźniki str. 99	W kolejnej wersji programu, uzupełnionej o wskaźniki i alokacje, należy zapewnić zgodność wartości docelowej wskaźnika z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)	Polityka regionalna powinna być zgodna z polityką krajową. Wymaga tego Umowa Partnerstwa, która wskazuje, że wsparcie dla ekonomii społecznej będzie realizowane zgodnie z KPRES.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** W obecnej perspektywie, województwo lubuskie, jako jedyne dokonało zmian Programu pod kątem zapisów obowiązującego KPRES (zmiana na 700 miejsc pracy). Przez cały okres programowania czynione są niezbędne działania mające na celu osiągnięcie założonych wartości. Jednakże mimo uwag z obecnego okresu programowania dotyczących tego obszaru zgłaszanych do Ministerstwa po raz kolejny nie uwzględniono specyfiki poszczególnych regionów w ustalaniu założeń KPRES, w tym szczególnie liczby miejsc pracy. W przypadku danych podanych w projekcie KPRES dla województwa lubuskiego nie wskazano źródła ani daty ich generowania. Ponadto w przypisie nr 24 wskazano, iż miejsca określone w tabeli są to miejsca utworzone, co nie jest zgodne ze stanem faktycznym (w tabeli wskazano 524 miejsca). Wg stanu na 19.11.2021 r. utworzono już tych miejsc 650 (zapisy wniosków o dofinansowanie zobowiązują podmioty prowadzące OWES do utworzenia 700 miejsc pracy). W ramach konsultacji KPRES zostały zgłoszone uwagi skierowane szczególnie na przyjętą w tym dokumencie metodologię wyliczania wskaźnika.
125.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Alokacje na cel szczegółowy h, https://rpo.lubuskie.pl/documents/10184/428857/Prezentacja_FEWL_21-27_www1___.pptx/0fa2dbfc-492e-4068-830b-47d4ee786b80	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) Alokacje str. 99	Alokacja na cel szczegółowy h jest zbyt wysoka w proporcji do alokacji na cel k.	Doświadczenia obecnej perspektywy pokazują, że regiony zaplanowały za dużo środków na aktywną integrację a za mało na usługi, w praktyce oznaczało to konieczność realokacji na działania związane z usługami społecznymi. Zapotrzebowanie na usługi społeczne będzie stale rosło, co wynika z presji demograficznej (wzrastająca liczba osób starszych i wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu). Osoby w wieku 60+ będą w 2035 roku stanowiły 24,4%, a w 2050 - 32,9%.	**Uwaga nieuwzględniona** Trwają analizy w obszarze zapotrzebowania na usługi społeczne w regionie. Obecnie IZ czeka na diagnozę z obszaru usług społecznych, która pozwoli zrewidować również przyjęte założenia finansowe.
126.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (i) Typy przedsięwzięć Str. 100	Propozycja zapisów: - Wspieranie obywateli państw trzecich i ich otoczenia w integracji z rynkiem	Propozycja wynika z potrzeby uporządkowania nazewnictwa i dostosowania go do brzmienia celu szczegółowego (i). Migranci zarobkowi nie muszą być	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna w pozycji 86, 112.

	Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	-Wspieranie migrantów zarobkowych w procesie integracji na rynku pracy. - Usługi dla cudzoziemców i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie (kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej		pracy oraz w celu ich ochrony ich praw na rynku pracy - Usługi dla obywateli państw trzecich i osób z ich otoczenia, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie, w tym m.in. nauka języka polskiego, poradnictwo prawne i psychologiczne, wsparcie mieszkaniowe, wsparcie w funkcjonowaniu w relacji z systemem edukacji, służbą zdrowia, pomocą społeczną i innymi instytucjami.	obywatelami państw trzecich, chociaż zazwyczaj tak jest w Polsce. Cudzoziemcy to szersza kategoria niż obywatele państw trzecich. Proponujemy posługiwać się kategorią „obywatele państw trzecich i ch otoczenie”	W wyniku konsultacji Programu dokonano zmiany związanej z połączeniem obu typów w jeden. Nowa nazwa: *Usługi wsparcia dla obywateli państw trzecich i ich otoczenia w procesie integracji na rynku pracy oraz w lepszym funkcjonowaniu w społeczności lokalnej (m.in. kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej, szkolenia zawodowe, dostarczenie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce).*
127.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Beneficjenci: - wojewódzki urząd pracy (projekt może być realizowany w partnerstwie z fundacjami i stowarzyszeniami, natomiast liderem projektu może być wyłącznie WUP)	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (i) Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Str. 101	Proponujemy dopisać inne grupy beneficjentów w szczególności organizacje pozarządowe – kluczowe z perspektywy realizacji typu operacji 2, chociaż też nie należy tych dwóch typów wsparcia znacząco rozdzielać, bo funkcjonowanie na rynku pracy i funkcjonowanie w społeczeństwie są ze sobą bardzo powiązane, projekty więc powinny być kompleksowe. Propozycja zapisu Beneficjenci: - wojewódzki urząd pracy - organizacje pozarządowe	Jakie jest uzasadnienie realizacji tych działań wyłącznie przez WUP (ewentualnie w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi)? WUP nie ma ustawowo przypisanych kompetencji w zakresie wspierania obywateli państw trzecich (w aspektach niedotyczących rynku pracy). Jednocześnie wydaje się, że WUP nie jest w stanie dotrzeć do wielu obywateli państw trzecich i skutecznie prowadzić działań integracyjnych. To wynika ze specyfiki pracy urzędników, konieczności elastycznego działania, również w godzinach nieurzędowych. W naszej ocenie należy znacząco zwiększyć rolę organizacji pozarządowych w szczególności w odniesieniu do realizacji działań związanych z integracją. NGO – w niektórych dziedzinach – szybciej i sprawniej reagują na problemy społeczne zanim jeszcze staną się oczywiste dla wszystkich dlatego powinny znaleźć się jako bezpośredni beneficjent działań na rzecz wspierania obywateli państw trzecich.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną zmienione i uwzględnią organizacje pozarządowe, jako **obligatoryjnego** partnera w projekcie.
128.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Str. 104, 105	Na początku lub na końcu opisu typów projektów należy dodać zdanie: "Szczegółowy zakres interwencji w zakresie usług społecznych będzie wynikał z Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej."	Wsparcie w zakresie usług społecznych ze środków europejskich powinno odbywać się w sposób zaplanowany i skoordynowany ze środkami krajowymi, spójnie z wizją rozwoju regionu w zakresie polityki społecznej. Narzędziem do tego będzie Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, o którym mowa w projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Usług Społecznych (która jest warunkiem podstawowym) oraz	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z pozycją 141. W uzasadnieniu wyboru celu zostanie wskazana informacja o tym, iż szczegółowy zakres interwencji w zakresie usług społecznych będzie wynikał z regionalnego planu rozwoju usług społecznych dla regionu lubuskiego lub uzgodnień na linii Instytucja Zarządzająca – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Zapis taki dopuszczają rekomendacje MFiPR dot. wykorzystania FE na działania z zakresu włączenia

					rekomendacjach MFiPR dot. wykorzystania FE na działania z zakresu włączenia społecznego.	społecznego. Jednocześnie brak Planu nie opóźni wdrażania interwencji w tym obszarze. Obecnie trwają prace związane z przygotowaniem postępowania na udzielenie zamówienia publicznego z zakresu opracowania diagnozy usług społecznych w województwie lubuskim. Dokument ten będzie podstawą do opracowania Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych, za który odpowiedzialny będzie ROPS w Zielonej Górze.
129.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów Str. 104,105	W celu szczegółowym (k) brak jest wskazania działań dotyczących wsparcia procesu deinstytucjalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, działań zapobiegających umieszczaniu w instytucjach, działań związanych z usamodzielnianiem osób z placówek całodobowych: Propozycja zapisu: - wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, polegające na realizowaniu (w oparciu o posiadane zasoby) działań poza dotychczasowymi zadaniami, w tym m.in form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, mieszkalnictwa wspomaganego, oraz jako element działań przygotowanie, uzyskanie i zmianie kompetencji pracowników placówek w działaniach poza placówkami; - wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych na podstawie indywidualnych planów usamodzielniania z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej, kręgów wsparcia i innych usług specjalistycznych; - wsparcie działań zapobiegających umieszczaniu osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych z wykorzystaniem mieszkalnictwa wspomaganego, usług opiekuńczych, asystentury osobistej i innych usług specjalistycznych;	Według rekomendacji Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w kwestii włączenia społecznego w programach regionalnych takie działanie powinno mieć miejsce. Jest ono też zgodne z nurtem deinstytucjonalizacji i „Ogólnoeuropejskimi Wytycznymi w zakresie przejścia od opieki instytucjonalnej do usług w społeczności lokalnej”. Ważnym aspektem DI jest bazowanie na zasobach obecnie działających instytucji i stworzenie im szansy na rozwój usług w społecznościach. Drugim istotnym elementem DI jest wsparcie osób w opuszczaniu placówek całodobowych. Co więcej w przypadku niektórych grup osób, wsparcie związane z opuszczaniem placówek chroni osoby przed bezdomnością. A pierwszym i podstawowym zadaniem w DI – jest profilaktyka czyli nie dopuszczenie do umieszczenia osób w instytucjach poprzez rozwój usług w społeczności (usług dziennych, środowiskowych, mieszkaniowym)	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z uwagami w pozycji: 87, 105, 114. IZ potwierdza zasadność dodania pierwszego typu projektów. Jednakże w przypadku pozostałych należy wskazać, iż wpisują się w interwencję zaplanowaną w FEWL 21-27. Na poziomie Programu nie ma potrzeby tak mocnego uszczegóławiania interwencji, będzie to przedmiotem dokumentów wdrożeniowych.
130.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów	Propozycja zapisu: - Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym i/lub innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i	Należy zrezygnować z zapisów o powiązaniu mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej W odniesieniu do części wspieranych osób to jest niezasadne lub wręcz niemożliwe, ale zgodne z ideą	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga zbieżna z pozycją 106, 115.

	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	- Rozwój usług mieszkalnictwa o charakterze chronionym i/lub wspomaganym (zapewnienie procesu integracji społecznej lub zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych)	str. 104	mieszkaniowe (w tym rozwój społecznych agencji najmu)	mieszkalnictwa wspomaganego. Niejednokrotnie w mieszkaniach wspomaganych będą mieszkać osoby, które potrzebują całodobowej opieki (a mieszkanie jest alternatywą dla pobytu w DPS) albo osoby które już pracują i to nie brak pracy jest główną barierą dla niezależnego życia czy pełnego uczestnictwa w społeczeństwie. Przy pozostawieniu takich zapisów nie będzie możliwe budowanie alternatywy w postaci mieszkań dla placówek całodobowych, czyli deinstytucjonalizacja się nie powiedzie. Dodatkowo warto wprowadzić zapis dotyczący rozwoju społecznych agencji najmu (SAN). Dają one szanse na zapewnienie dostępnego cenowo mieszkania (np. po zakończeniu korzystania z mieszkania wspomaganego) i możliwości dalszego korzystania z usług w potrzebnym zakresie. SAN umożliwia wynajmowanie mieszkań osobom, które znajdują się w trudniejszej sytuacji życiowej i nie mogą sobie pozwolić na samodzielny najem lub zakup mieszkania. Działania te są w nurcie DI.	Usunięte zostaną zapisy dotyczące powiązania mieszkań z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej. Jednocześnie z uwagi na ogólny charakter programu, w treści dokumentu nie zostaną uzupełnione zapisy o kwestie SAN. Uwaga w tym zakresie zostanie wykorzystana na etapie konstruowania dokumentów wdrożeniowych.
131.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104,105	W typach operacji umykają osoby przewlekle lub ciężko chorujące (np. onkologicznie, po wylewach itp). Warto byłoby posługiwać się częściej pojęciem „osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym w szczególności seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, osoby chorujące przewlekle lub ciężko)	Takie rozwiązanie pozwoli nie wykluczać ze wsparcia żadnej z grup potrzebujących pomocy w postaci usług czy to opiekuńczych czy asystenckich czy mieszkaniowych.	**Uwaga uwzględniona** Aby nie rozbudowywać poszczególnych typów projektu w ramach grup docelowych zostaną wskazane osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (w tym w szczególności seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, osoby chorujące przewlekle lub ciężko).
132.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Upowszechnianie transportu indywidualnego typu door-to-door dla osób z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności, w tym również jako część projektów wspierających.	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104	Upowszechnianie transportu indywidualnego typu door-to-door dla osób z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności~~,~~ jako część projektów wspierających.	Zgodnie z rekomendacjami MFiPR zwracano uwagę na konieczność połączenia transportu door to door z innymi rodzajami wsparcia. Co oznacza, że tego rodzaju wsparcie nie powinno być realizowane samodzielnie, a jedynie uzupełniać inne usługi np. w projektach gdzie osoby muszą być dowiezione z domu do dziennego domu pomocy.	**Uwaga uwzględniona.** Treść FEWL 21-27 zostanie zmodyfikowana zgodnie z propozycją.
133.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k)	Proponujemy ulokować ten rodzaj wsparcia w celu (l)	Zgodnie z rekomendacjami MFiPR.	**Uwaga nieuwzględniona** W CS (l) wprowadziliśmy duży typ projektów dotyczący wsparcia rodziny, w tym rodziny w kryzysie: *wsparcie dla rodzin, w szczególności tych*

	Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Usługi interwencji kryzysowej oraz usługi w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie.	Główne typy projektów str. 104			*wychowujących dzieci i przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w tym m.in. asystentura rodzinna, poradnictwo specjalistyczne, terapia, mediacja, zwiększenie partycypacji dzieci w procesie ich wspierania*. Dlatego też w CS (k) IZ planuje zostawić otwarty typ dotyczący interwencji kryzysowej biorąc pod uwagę, iż może on dotyczyć również innych grup.
134.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104,105	W celu szczegółowym k, brak jest wskazania działań dotyczących rozwoju środowiskowych centrów zdrowia psychicznego i innych form środowiskowego wsparcia psychicznego dla dorosłych. Dopisać takie działania.	Według rekomendacji Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej w kwestii włączenia społecznego w programach regionalnych takie działanie powinno mieć miejsce. Jest ono też zgodne z pojawiającymi się potrzebami społeczeństwa w zakresie zdrowia psychicznego.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** W ramach Celu szczegółowego „k" zgodnie z działaniami, które w myśl zapisów Linii demarkacyjnej mogą być realizowane na poziomie regionalnym, wskazano typ *Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji opieki medycznej (m.in. na podstawie modeli wypracowanych na poziomie krajowym) w szczególności dla osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi (osoby dorosłe).* W związku ze zmianami zapisów LD zapis ten ulegnie zmianie i będzie wyglądał następująco: *Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji opieki medycznej, w tym w zakresie psychiatrii osób dorosłych.* Zapis konsumuje treść uwagi.
135.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Tworzenie centrów usług społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług.	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 104	Tworzenie i wsparcie istniejących centrów usług społecznych oraz rozwój dostarczanych przez nie usług.	W województwie lubuskim nie funkcjonują jeszcze CUS, ale gdy się pojawią to warto też wspierać istniejące CUS, po to by koordynowały rozwój usług i dostarczały usługi. Należy też pamiętać, że CUS jest tylko i aż narzędziem/instrumentem dostarczania usług. Dlatego warto preferować te projekty, gdzie CUS jest projektodawcą lub te, w trakcie których przewidziano utworzenie CUS.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga zbieżna z pozycją 107, 116. Zapis typu wskazany w FEWL 21-27 jest szeroki i nie ogranicza udziału istniejących podmiotów (zaproponowane zapisy konsultowanego programu konsumują treść uwagi).
136.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Grup docelowe - osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym a także osoby w ich otoczeniu,	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 105	Propozycja zapisu - osoby potrzebujące usług społecznych, w szczególności osoby mieszkające w instytucjach lub zagrożone umieszczeniem w instytucjach, a także ich rodziny i opiekunowie Albo - mieszkańcy województwa lubuskiego potrzebujący usług społecznych wymienionych w typach projektów	W przypadku usług społecznych, a wiec celów (k) i (l) proponujemy nie posługiwać się kategorią „osób zagrożonych wykluczeniem społecznym". Jest to określenie mocno stygmatyzujące. Większość z naszych rodziców i dziadków już potrzebuje usług opiekuńczych, a my – wsparcia państwa w opiekowaniu się nimi. Nie jesteśmy z tego powodu wykluczeni społecznie, ale wykluczeni z dostępu do usług, których po prostu nie ma albo są zbyt drogie.	**Uwaga uwzględniona** Dokonana zostanie zmiana zapisów dotyczących grupy docelowej na: – osoby potrzebujące usług społecznych, w szczególności osoby mieszkające w instytucjach lub zagrożone umieszczeniem w instytucjach, a także ich rodziny i opiekunowie.

				Można ewentualnie zaproponować również katalog bardziej precyzyjny: • Seniorzy • Osoby z niepełnosprawnościami • Osoby przewlekle i ciężko chore • Osoby dorosłe z problemami zdrowia psychicznego • Osoby w kryzysie bezdomności i zagrożone wykluczeniem mieszkaniowym • Osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu • Obywatele państw trzecich • Ofiary przemocy • Rodziny i opiekunowie oraz otoczenie ww. grup.	Należy też zwrócić uwagę, że w przypadku CUS odchodzimy od zawężania osób potrzebujących do klientów pomocy społecznej, natomiast idziemy w kierunku rozwoju usług dla mieszkańców danej społeczności. W praktyce obecny zapis dotyczący grup docelowych niemalże wykluczałby powstawanie CUS albo mocno zawężał i wypaczał ideę jego funkcjonowania.	
137.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 - Wsparcie dla rodzin adopcyjnych w regionie, poprzez podniesienie kwalifikacji opiekuńczo-wychowawczych oraz poprawę jakości funkcjonowania rodzin adopcyjnych.	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (I) Główne typy projektów str. 108	Propozycja zapisu: - Wsparcie przedadopcyjne (np. diagnostyczne, szkoleniowe, doradcze) i poadopcyjne (np. diagnozowanie dzieci pod względem zdrowotnym, turnusy rehabilitacyjne, wsparcie psychologiczne)	Proponujemy jednak inny rodzaj zapisu, kładąc nacisk zarówno na wsparcie rodzin i dzieci przed adopcją, jak również po. Dziś zdarza się że dzieci adoptowane są niedodiagnozowane, pojawiają się już po adopcji różnego rodzaju trudności, z którymi rodzinom trudno sobie poradzić. Stąd propozycja by to wsparcie było bardzo kompleksowe i nie tylko po adopcji ale i przed.	**Uwaga uwzględniona** Zapisy programu zostaną uzupełnione zgodnie ze zgłoszoną uwagą lub w sposób oddający jej sens.
138.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 -Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej poprzez tworzenie jej rodzinnych form, usługi wsparcia dla rodzin zastępczych oraz szkolenia kadr, a także kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych i opuszczających pieczę zastępczą.	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (I) Główne typy projektów str. 108	-Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej i innych instytucji dla dzieci poprzez tworzenie jej rodzinnych form, usługi wsparcia dla rodzin zastępczych oraz szkolenia kadr, a także kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych i opuszczających pieczę zastępczą.	Dzieci są w pieczy zastępczej instytucjonalnej ale też w innych rodzajach instytucji jak domy pomocy społecznej czy młodzieżowe ośrodki wychowawcze czy socjoterapii. Często są to dzieci z niepełnosprawnością, dla wielu z nich potrzebne są rodziny adopcyjne lub zastępcze. Stąd propozycja dodania innych instytucji.	**Uwaga uwzględniona** Zapisy programu zostaną uzupełnione zgodnie ze zgłoszoną uwagą lub w sposób oddający jej sens.
139.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Usługi wsparcia dla dzieci i młodzieży przebywających w różnego rodzaju instytucjach całodobowych.	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (I) Główne typy projektów str. 108	Usługi wsparcia dla dzieci i młodzieży przebywających w rodzinach i w różnego rodzaju instytucjach całodobowych.	Wiele dzieci które przebywają w rodzinach potrzebuje wsparcia, bez niego mogą trafić np. do młodzieżowych ośrodków socjoterapii, wychowawczych, zakładów poprawczych itp. Dzieci i młodzież potrzebują wzmocnienia w swoich środowiskach. Jest to element profilaktyki przed umieszczeniem w instytucjach, podkreślany m.in. w ogólnoeupejskich wytycznych w zakresie przejścia od opieki	**Uwaga uwzględniona** Zapisy programu zostaną uzupełnione zgodnie ze zgłoszoną uwagą lub w sposób oddający jej sens.

					instytucjonalnej do opieki w środowisku	
140.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (l) Główne typy projektów str. 108	Dodać kolejny typ wsparcia: - Usługi interwencji kryzysowej oraz usługi w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie.	Ten rodzaj usług rodzajowo bardziej pasuje do CS (l).	**Uwaga nieuwzględniona** W treści FEWL 21-27 w CS (l) wprowadzono duży typ projektów dotyczący wsparcia rodziny, w tym rodziny w kryzysie: *wsparcie dla rodzin, w szczególności tych wychowujących dzieci i przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w tym m.in. asystentura rodzinna, poradnictwo specjalistyczne, terapia, mediacja, zwiększenie partycypacji dzieci w procesie ich wspierania*. Dlatego też IZ stoi na stanowisku, iż w CS (k) zasadnym jest pozostawienie otwartego typu dotyczącego interwencji kryzysowej, biorąc pod uwagę, iż może on dotyczyć również innych grup.
141.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Str. 104, 105	Na początku lub na końcu opisu typów projektów należy dodać zdanie: "Szczegółowy zakres interwencji w zakresie usług społecznych będzie wynikał z Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej."	Wsparcie w zakresie usług społecznych ze środków europejskich powinno odbywać się w sposób zaplanowany i skoordynowany ze środkami krajowymi, spójnie z wizją rozwoju regionu w zakresie polityki społecznej. Narzędziem do tego będzie Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, o którym mowa w projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Usług Społecznych (która jest warunkiem podstawowym) oraz rekomendacjach MFiPR dot. wykorzystania FE na działania z zakresu włączenia społecznego.	**Uwaga częściowo uwzględniona.** Uwaga zbieżna z pozycją 128. W uzasadnieniu wyboru celu zostanie wskazana informacja o tym, iż szczegółowy zakres interwencji w zakresie usług społecznych będzie wynikał z regionalnego planu rozwoju usług społecznych dla regionu lubuskiego lub uzgodnień na linii Instytucja Zarządzająca – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Zapis taki dopuszczają rekomendacje MFiPR dot. wykorzystania FE na działania z zakresu włączenia społecznego. Jednocześnie brak Planu nie opóźni wdrażania interwencji w tym obszarze. Obecnie trwają prace związane z przygotowaniem diagnozy usług społecznych w województwie lubuskim. Dokument ten będzie podstawą do opracowania Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych, za który odpowiedzialny będzie ROPS w Zielonej Górze.
142.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Grup docelowe - osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym a także osoby w ich otoczeniu,	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (k) Główne typy projektów str. 105	Propozycja zapisu: - Mieszkańcy województwa lubuskiego, potrzebujący usług wymienionych w typach projektów Albo: • Dzieci, młodzież i rodziny (biologiczne, zastępcze, adopcyjne) lub kandydaci na rodziny zastępcze i adopcyjne oraz ich otoczenie • Osoby potrzebujące interwencji kryzysowej i ich otoczenie,	W przypadku usług społecznych, a wiec celów k i l proponujemy nie posługiwać się kategorią „osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”. Jest to określenie mocno stygmatyzujące. Należy też zwrócić uwagę, że w przypadku CUS odchodzimy od zawężania osób potrzebujących do klientów pomocy społecznej, natomiast idziemy w kierunku rozwoju usług dla mieszkańców danej społeczności. W praktyce	**Uwaga uwzględniona.** Dokonana zostanie zmiana zapisów dotyczących grupy docelowej na: – Dzieci, młodzież i rodziny (biologiczne, zastępcze, adopcyjne) lub kandydaci na rodziny zastępcze i adopcyjne oraz ich otoczenie, – Osoby potrzebujące interwencji kryzysowej i ich otoczenie, – Ofiary przemocy, w tym przemocy w rodzinie i ich otoczenie,

				• Ofiary przemocy, w tym przemocy w rodzinie i ich otoczenie, • Osoby w kryzysie bezdomności i zagrożone wykluczeniem mieszkaniowym, ich otoczenie • Kadry realizujące usługi społeczne lub zarządzające usługami społecznymi	obecny zapis dotyczący grup docelowych niemalże wykluczałby powstawanie CUS albo mocno zawężał i wypaczał ideę jego funkcjonowania.	– Osoby w kryzysie bezdomności i zagrożone wykluczeniem mieszkaniowym, ich otoczenie, – Kadry realizujące usługi społeczne lub zarządzające usługami społecznymi.
143.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Bugalska, Piotr Pietrzak Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 5. Cel Szczegółowy (h) Główne typy projektów str. 98	Wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi (projekty kompleksowe, w tym infrastruktura B+R, prace B+R, uzyskanie i ochrona własności intelektualnej, komponent wdrożeniowy (obejmujący możliwość zakupu systemów IT i usług wdrożeniowych niezbędnych do ich uruchomienia); kompetencje jako możliwy element projektu.	Wdrożenie do działalności przedsiębiorstwa innowacji produktowej lub innowacji procesowej, może zostać oparte na systemach informatycznych wspierających procesy produkcyjne i logistyczne w firmie. W ramach etapu wdrożeniowego nie powinno więc zabraknąć możliwości dofinansowania systemów ERP najnowszej generacji, w modelu tradycyjnym i rozwiązań w modelu Software as a Service (SaaS), odpowiadających na potrzeby nowoczesnej produkcji (współpracujących z infrastrukturą IoT, zawierających rozwiązania Omnichannel, automatyzację i robotyzację procesów).	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu. Zapisy programu nie wykluczają wnioskowanej w uwadze inwestycji, jako elementu projektu. Brak potrzeby na poziomie FEWL 21-27 uszczegółowienia zakresu projektu oraz potencjalnych kosztów kwalifikowalnych. Katalog kosztów kwalifikowalnych będzie przedmiotem ustaleń na poziomie wytycznych krajowych, natomiast doszczegółowienie zakresu projektu może zostać dokonane na poziomie dokumentacji naboru bądź w szczegółowym opisie osi – dokumencie wdrożeniowym.
144.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Magdalena Trybus Comarch SA	Dla przedsiębiorstw: Wdrożenie dostępnych technologii TIK w przedsiębiorstwach	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Cel Szczegółowy (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych, str. 23	Dla przedsiębiorstw: Wdrożenie dostępnych technologii TIK w przedsiębiorstwach obejmujące kompleksowe inwestycje IT (licencje, usługi wdrożeniowe, sprzęt IT)	Koszt zakupu samych licencji na oprogramowanie stanowi jedynie część kompletnej inwestycji IT, zdarza się, że mniejszą niż koszt usługi wdrożeniowej. W przypadku firm produkcyjnych, rozwiązanie musi zostać dostosowane do specyfiki danej produkcji. Kompletna usługa wdrożeniowa powinna obejmować następujące elementy: •analiza przedwdrożeniowa, • instalacja systemu, • konfiguracja, • migracja danych, • szkolenia pracowników, • asysta, • implementacje. Alternatywą dla oprogramowania stacjonarnego jest oprogramowanie w modelu chmurowym (SaaS) wymagające mniejszych nakładów na wdrożenie.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu. Zapisy programu nie wykluczają wnioskowanej w uwadze inwestycji, jako elementu projektu. Brak potrzeby na poziomie FEWL 21-27 uszczegółowienia zakresu projektu oraz potencjalnych kosztów kwalifikowalnych. Katalog kosztów kwalifikowalnych będzie przedmiotem ustaleń na poziomie wytycznych krajowych, natomiast doszczegółowienie zakresu projektu może zostać dokonane na poziomie dokumentacji naboru bądź w szczegółowym opisie osi – dokumencie wdrożeniowym.
145.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Magdalena Trybus Comarch SA	Wdrożenie prac B+R i innowacji przez MŚP – bez poprzedzającego etapu prac B+R (projekty	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i	Wdrożenie prac B+R i innowacji przez MŚP, w tym możliwość inwestycji w TIK (1. jako część etapu wdrożenia B+R, 2. jako rozwiązanie innowacyjne) – bez poprzedzającego etapu prac B+R (projekty kompleksowe dotyczącego	1. Wdrożenie do działalności przedsiębiorstwa innowacji produktowej lub innowacji procesowej, może zostać oparte na systemach informatycznych wspierających procesy produkcyjne i	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu.

		kompleksowe dotyczącego działalności B+R będą realizowane w CS (i).	konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne, str. 27	działalności B+R będą realizowane w CS (i).	logistyczne w firmie. W ramach etapu wdrożeniowego nie powinno więc zabraknąć możliwości dofinansowania systemów ERP najnowszej generacji, w modelu tradycyjnym i rozwiązań w modelu Software as a Service (SaaS), odpowiadających na potrzeby nowoczesnej produkcji (współpracujących z infrastrukturą IoT, zawierających rozwiązania Omnichannel, automatyzację i robotyzację procesów). 2. Dla rosnącego sektora mikro i małych przedsiębiorstw o niskim potencjale innowacyjnym i ograniczonych zasobach pozwalających na prowadzenie własnej działalności B+R, skorzystanie z dostępnych rozwiązań informatycznych najnowszej generacji, zawierających elementy sztucznej inteligencji (AI), Internetu rzeczy (IoT) czy Business Intelligence (BI), to możliwość cyfryzacji, automatyzacji i robotyzacji procesów. Firmy mogą rozwijać nowe lub znacząco ulepszone produkty i procesy oraz wprowadzać je szybko do obiegu gospodarczego w oparciu o innowacyjne oprogramowanie dostępne na polskim rynku, licencje w modelu stacjonarnym i w modelu Software as a Service (SaaS). Bony na innowacje powinny objąć możliwość zakupu innowacyjnych rozwiązań IT.	Zapisy programu nie wykluczają wnioskowanej w uwadze inwestycji, jako elementu projektu. Brak potrzeby na poziomie FEWL 21-27 uszczegółowienia zakresu projektu oraz potencjalnych kosztów kwalifikowalnych. Katalog kosztów kwalifikowalnych będzie przedmiotem ustaleń na poziomie wytycznych krajowych, natomiast doszczegółowienie zakresu projektu może zostać dokonane na poziomie dokumentacji naboru bądź w szczegółowym opisie osi – dokumencie wdrożeniowym.
146.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Andrzej Przepióra Lasy Państwowe Nadleśnictwo Cybinka w Cybince	Nowy, dodatkowy zapis	Cel szczegółowy (vii), str. 54	Projekty edukacyjne dla samorządów w zakresie potrzeby zachowania nieruchomości gminnych a następnie planowania i realizacji na nich miejsc zieleni wysokiej służącej ogółowi społeczeństwa	Obserwuje się wyprzedaż działek gminnych w centrach miast, mogących z powodzeniem służyć ogółowi społeczeństwa. Niejednokrotnie, wyprzedawane grunty to idealne lokalizacje na wprowadzenie zieleni wysokiej podnoszącej walory danej miejscowości. Należy edukować samorządy w powyższym zakresie.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Brak wsparcia działań informacyjnych, świadomościowych, jako odrębnego i samodzielnego projektu na poziomie FEWL 21-27. Działania edukacyjne w zakresie kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych (zieleń wysoka, jako element zielonej architektury, w kontekście gospodarowania wodami opadowymi i zatrzymywania wody w gruncie) są, zgodnie z linią demarkacyjną, przedmiotem wsparcia programu krajowego. Na poziomie regionalnym działania takie muszą stanowić element projektu kompleksowego. Zapis taki zostanie uwzględniony w treści dokumentu.
147.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Margareta Przybyła	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i przekrojowych oraz właściwych postaw i umiejętności	Priorytet 5. Wsparcie obywateli-edukacja/ Cel szczegółowy f/ str. 88	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i przekrojowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz	Badania oraz doświadczenia naszej Fundacji pokazują, że rozpoczęcie edukacji finansowej przez najmłodsze dzieci pozwala na	**Uwaga nieuwzględniona** Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. Zostanie to

	Czepczyński Family Foundation	niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, na etapie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej oraz poprawa jakości i dostępności edukacji w regionie ma zwiększyć szanse na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół. Niezwykle ważne jest podjęcie działań zmierzających do wyrównywania i stałego podnoszenia poziomu kształcenia już na etapie szkoły podstawowej i nauczania w szkołach ponadpodstawowych, jak również wzmacnianie potencjału szczególnie uzdolnionych uczniów poprzez ich wspieranie np. w formie stypendiów. Wsparcie powinno dać podstawę do dalszego rozwijania umiejętności zgodnie z predyspozycjami uczniów oraz pozwalać na względnie łatwą możliwość nabywania nowych kwalifikacji już po zakończeniu etapu edukacji formalnej. Dodatkowo uczniowie dwóch ostatnich klas szkoły podstawowej powinni być objęci doradztwem zawodowym, tak aby wybór szkoły ponadpodstawowej odpowiadał preferencjom ucznia, jego predyspozycjom i zapotrzebowaniu rynku pracy. Organizacja zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego i edukacyjnego, już na tym etapie kształcenia, pomoże w odnalezieniu swojego miejsca na rynku pracy, które będzie w przyszłości dawało im satysfakcję zawodową. Problemem szkół w regionie są również braki w zakresie wyposażenia w nowoczesne pomoce dydaktyczne, wykorzystywane w procesie dydaktycznym do prowadzenia zajęć mających na celu podniesienie wszystkich kompetencji kluczowych nabywanych przez uczniów.		rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, na etapie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej oraz poprawa jakości i dostępności edukacji w regionie ma zwiększyć szanse na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół. Niezwykle ważne jest podjęcie działań zmierzających do wyrównywania i stałego podnoszenia poziomu kształcenia już na etapie szkoły podstawowej i nauczania w szkołach ponadpodstawowych, jak również wzmacnianie potencjału szczególnie uzdolnionych uczniów poprzez ich wspieranie np. w formie stypendiów. Wsparcie powinno dać podstawę do dalszego rozwijania umiejętności zgodnie z predyspozycjami uczniów oraz pozwalać na względnie łatwą możliwość nabywania nowych kwalifikacji już po zakończeniu etapu edukacji formalnej. Dodatkowo uczniowie dwóch ostatnich klas szkoły podstawowej powinni być objęci doradztwem zawodowym, tak aby wybór szkoły ponadpodstawowej odpowiadał preferencjom ucznia, jego predyspozycjom i zapotrzebowaniu rynku pracy. Organizacja zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego i edukacyjnego, już na tym etapie kształcenia, pomoże w odnalezieniu swojego miejsca na rynku pracy, które będzie w przyszłości dawało im satysfakcję zawodową. **Dodatkowo należy wprowadzić już na etapie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej edukację finansową, która pozwoli na rozwój kompetencji przydatnych w dalszym życiu zawodowym.** Problemem szkół w regionie są również braki w zakresie wyposażenia w nowoczesne pomoce dydaktyczne, wykorzystywane w procesie dydaktycznym do prowadzenia zajęć mających na celu podniesienie wszystkich kompetencji kluczowych nabywanych przez uczniów, **które należy wypełnić wysokiej jakości i innowacyjnymi programami edukacyjnymi.**	skuteczne rozwinięcie umiejętności kluczowych potrzebnych w życiu dorosłym oraz na rynku pracy. Edukacja finansowa wspiera także walkę z wykluczeniem finansowym oraz wzmacnia konkurencyjność regionów w wymiarze długoterminowym. Badania prowadzone przez Narodowy Bank Polski wskazują na niską wiedzę o finansach i przedsiębiorczości Polaków. Równocześnie zdecydowana większość respondentów wskazuje, że wiedza ta powinna być przekazywana przez szkoły.	doprecyzowane na późniejszym etapie wdrażania Programu – na podstawie obowiązujących dokumentów. Jednocześnie w ramach uzasadnienia została zwrócona uwaga na potrzebę wprowadzania nowoczesnych metod w edukacji zarówno zawodowej, jak i ogólnej, i przedszkolnej. Wprowadzenie nowatorskich rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych umożliwi poprawę jakości pracy placówek oświatowych, co przełoży się na lepsze przygotowanie uczniów do wymagań rynku pracy oraz kreowanie postaw proinnowacyjnych.

148.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Margareta Przybyła Czepczyński Family Foundation	Niezbędne jest także wsparcie edukacji włączającej, która umożliwi uczniom z niepełnosprawnościami oraz o specjalnych potrzebach uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym. Działania w tym zakresie powinny opierać się na interwencji związanej m.in. z efektywną nauką, rozwojem talentów, przygotowaniem do samodzielności, nauką empatii, nauką radzenia sobie ze stresem czy nauką współpracy. Istotne jest również wprowadzenie możliwości korzystania z mediacji rówieśniczej oraz asystentury ucznia, w tym asystenta ucznia z niepełnosprawnościami. W tym obszarze niezbędne jest także przygotowanie strategii i nauczania dla nauczycieli oraz adaptacja warunków panujących w klasie i w placówce edukacyjnej do potrzeb uczniów/dzieci a także indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne dla uczniów.	Priorytet 5. Wsparcie obywateli-edukacja/ Cel szczegółowy f/ str. 89	Niezbędne jest także wsparcie edukacji włączającej, która umożliwi uczniom z niepełnosprawnościami oraz o specjalnych potrzebach uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym. Działania w tym zakresie powinny opierać się na interwencji związanej m.in. z efektywną nauką, rozwojem talentów, przygotowaniem do samodzielności, nauką empatii, nauką radzenia sobie ze stresem czy nauką współpracy. Istotne jest również wprowadzenie możliwości korzystania z mediacji rówieśniczej oraz asystentury ucznia, w tym asystenta ucznia z niepełnosprawnościami. W tym obszarze niezbędne jest także przygotowanie strategii i nauczania dla nauczycieli oraz adaptacja warunków panujących w klasie i w placówce edukacyjnej do potrzeb uczniów/dzieci a także indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne dla uczniów. **Istotne jest eliminowanie barier mentalnych i walka ze stereotypami dotyczącymi dzieci z niepełnosprawnościami, co poprawi jakość i komfort ich edukacji a także przyczyni się do budowania postaw obywatelskich wśród przedszkolaków. Działanie to wymaga zarówno szkoleń i pomocy naukowych dla kadry pedagogicznej jak i materiałów dydaktycznych dostosowanych do potrzeb i rozwoju dzieci.**	Coraz więcej dzieci z niepełnosprawnościami oraz zdiagnozowanymi dysfunkcjami i chorobami uczy się w tradycyjnych szkołach. To wymaga nie tylko dostosowania oferty edukacyjnej i umiejętności oraz wiedzy nauczycieli do ich potrzeb. Istnieje ogromna potrzeba kreowania odpowiednich postaw wśród dzieci w pełni sprawnych, co w przyszłości przełoży się na postawy obywatelskie oraz umiejętność funkcjonowania w zróżnicowanym społeczeństwie. Kluczowa jest walka ze stereotypami oraz uczenie dzieci, że pomimo różnych niepełnosprawności wszyscy jesteśmy tacy sami. Edukacja włączająca to nie tylko wzrost wiedzy i świadomości uczniów, ale także przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci z niepełnosprawnościami przez ich rówieśników.	**Uwaga nieuwzględniona** Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. W ramach planowanego typu na tym etapie dopuszczono szeroki wachlarz działań obejmujących zarówno wsparcie kadry, jak i bezpośrednie wsparcie uczniów. Ewentualne uszczegółowienia pojawią się na późniejszym etapie wdrażania Programu.
149.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	**Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami**	Priorytet 5 / str. 87	**Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia, szkolenia wraz z możliwością ich ukończenia lub realizacji procesu walidacji i certyfikacji w celu uzyskania potwierdzenia efektów uczenia się, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami**	Zgodnie z treścią ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226): **- kwalifikacja** – zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący (art. 2, pkt 8)	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Nazwa CS jest określona przez rozporządzenia na poziomie KE . Nie ma możliwości jej modyfikacji.
150.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i przekrojowych oraz właściwych	Priorytet 5 / str. 88	Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych i przekrojowych oraz właściwych postaw i umiejętności	Zgodnie z treścią ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym	**Uwaga nieuwzględniona**

	Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, na etapie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej oraz poprawa jakości i dostępności edukacji w regionie ma zwiększyć szanse na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół.		niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, na etapie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej oraz poprawa jakości i dostępności edukacji w regionie ma zwiększyć szanse na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół. Możliwość uzyskania kwalifikacji oraz realizacji procesu certyfikacji w odniesieniu do kwalifikacji wpisanych do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji zapewnia efektywniejsze włączenie młodzieży oraz osób dorosłych na rynku pracy, w szczególności w momencie przekwalifiowania się.	Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226): **- kwalifikacja** – zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący (art. 2, pkt 8)	Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. Ewentualne doprecyzowanie w obszarze kwalifikacji i kompetencji pojawi się na późniejszym etapie wdrażania programu. Ponadto zgodnie z zapisami definicji wskaźnika dotyczącego uczniów zakres wsparcia opiera się o kompetencje kluczowe, społeczne lub społeczno-emocjonalne lub umiejętności podstawowe, przekrojowe lub zawodowe natomiast sposób pomiaru i walidacji został będzie opisany w definicji tego wskaźnika.
151.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	W dalszym ciągu obserwuje się znaczący poziom niedostosowania kwalifikacji zawodowych absolwentów szkół kształcenia zawodowego w województwie do potrzeb rynku pracy. Wymusza to pilne, dalsze wprowadzanie zmian w systemie formalnego kształcenia zawodowego.	Priorytet 5 / str. 89	W dalszym ciągu obserwuje się znaczący poziom niedostosowania kwalifikacji zawodowych absolwentów szkół kształcenia zawodowego w województwie do potrzeb rynku pracy. Wymusza to pilne, dalsze wprowadzanie zmian w systemie formalnego kształcenia zawodowego oraz wdrażanie możliwości potwierdzania kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji przez absolwentów szkół ponadpodstawowych.	W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji publikowane są kwalifikacje, w tym , kwalifikacje rynkowe będące bezpośrednią odpowiedzią na aktualne potrzeby rynku pracy. Podstawa prawna Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226) https://kwalifikacje.gov.pl/	**Uwaga nieuwzględniona** Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. Ewentualne doprecyzowanie w tym obszarze pojawi się na późniejszym etapie wdrażania programu i będą wynikały np. z dokumentów nadrzędnych.
152.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	Procesy globalizacji i przemiany cywilizacyjne wymagają koncentrowania się na poszukiwaniu i odkrywaniu nowych rozwiązań w organizacji szkolnego procesu dydaktycznego.	Priorytet 5 / str. 90	Procesy globalizacji i przemiany cywilizacyjne wymagają koncentrowania się na poszukiwaniu i odkrywaniu nowych rozwiązań w organizacji szkolnego procesu dydaktycznego, ukierunkowanego na nabywanie przez uczniów umiejętności w ramach wdrażania Zintegrowanej Strategii Umiejętności.	W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji publikowane są kwalifikacje, w tym , kwalifikacje rynkowe będące bezpośrednią odpowiedzią na aktualne potrzeby rynku pracy. Podstawa prawna Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226) https://kwalifikacje.gov.pl/	**Uwaga częściowo uwzględniona** Po zmianie zapis będzie wyglądał następująco: *Procesy globalizacji i przemiany cywilizacyjne wymagają koncentrowania się na poszukiwaniu i odkrywaniu nowych rozwiązań w organizacji szkolnego procesu dydaktycznego, ukierunkowanego m.in. na nabywanie przez uczniów umiejętności w ramach wdrażania Zintegrowanej Strategii Umiejętności.*
153.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	Kompetentny i odkrywczy uczeń – wzrost dostępności i jakości kształcenia ogólnego – na poziomie podstawowym i średnim – rozwój kompetencji kluczowych i kompetencji przyszłości;	Priorytet 5 / str. 90	Kompetentny i odkrywczy uczeń – wzrost dostępności i jakości kształcenia ogólnego – na poziomie podstawowym i średnim – rozwój kompetencji kluczowych i kompetencji przyszłości, a także kwalifikacji ujętych w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji;	W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji publikowane są kwalifikacje, w tym , kwalifikacje rynkowe będące bezpośrednią odpowiedzią na aktualne potrzeby rynku pracy. Podstawa prawna Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226) https://kwalifikacje.gov.pl/	**Uwaga nieuwzględniona.** Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. Ewentualne doprecyzowanie w tym obszarze pojawi się na późniejszym etapie wdrażania programu i będą wynikały np. z dokumentów nadrzędnych. Jednocześnie zgodnie z zapisami definicji wskaźnika dotyczącego uczniów zakres wsparcia opiera się o kompetencje kluczowe, społeczne lub społeczno-emocjonalne lub umiejętności podstawowe, przekrojowe lub zawodowe.
154.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	podniesienie prestiżu wyboru kształcenia zawodowego, organizacja praktycznych form	Priorytet 5 / str. 90	podniesienie prestiżu wyboru kształcenia zawodowego, organizacja praktycznych form nauczania – staże,	W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji publikowane są kwalifikacje, w tym , kwalifikacje	**Uwaga nieuwzględniona**

	Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	nauczania – staże, praktyki zawodowe; włączenie pracodawców w proces kształcenia;		praktyki zawodowe; włączenie pracodawców w proces kształcenia, a także potwierdzania efektów uczenia się w ramach kwalifikacji ujętych w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji;	rynkowe będące bezpośrednią odpowiedzią na aktualne potrzeby rynku pracy. Podstawa prawna Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226) https://kwalifikacje.gov.pl/	Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. Ewentualne doprecyzowanie w tym obszarze pojawi się na późniejszym etapie wdrażania programu.
155.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	Skuteczna edukacja włączająca – wsparcie placówek oświatowych w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej, w tym zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej, bezpośrednie wsparcie uczniów (np. zapewnienie usług asystenckich).	Priorytet 5 / str. 91	Skuteczna edukacja włączająca – wsparcie placówek oświatowych w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej, w tym zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej, bezpośrednie wsparcie uczniów w zakresie nabywania oraz potwierdzania kwalifikacji oraz umiejętności niezbędnych na lokalnym rynku pracy (np. zapewnienie usług asystenckich). Ważne w tym kontekście jest wprowadzenie elastycznych, dostosowanych do zmieniających się potrzeb rynku pracy, różnych form kształcenia w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej i uczenia się nieformalnego oraz zaprezentowaniu możliwości potwierdzania kwalifikacji, w tym rynkowych, poprzez proces walidacji i certyfikowania w celu nabycia przez te osoby kwalifikacji związanych z zawodami deficytowymi oraz kwalifikacjami użytecznymi społecznie.	Zgodnie z treścią ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226): **- edukacja formalna** – kształcenie realizowane przez publiczne i niepubliczne szkoły oraz inne podmioty systemu oświaty, uczelnie oraz inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego i nauki, w ramach programów, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych, kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych, o których mowa w art. 160 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1668, z późn. zm.1), albo kwalifikacji w zawodzie, o której mowa w art. 10 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2019 r. poz. 1481, 1818 i 2197); (art. 2, pkt 2), - **uczenie się nieformalne** – uzyskiwanie efektów uczenia się poprzez różnego rodzaju aktywność poza edukacją formalną i edukacją pozaformalną, (art. 2, pkt 20), **- edukacja pozaformalna** – kształcenie i szkolenie realizowane w ramach programów, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych lub kwalifikacji, o których mowa w pkt 2 (art. 2, pkt 3). ZSK stwarza możliwość zdobywania kwalifikacji także osobom o niskich kwalifikacjach lub ich braku (np. osobom z niepełnosprawnością intelektualną). Walidacja stwarza możliwość sprawdzania i potwierdzania efektów uczenia się zdobytych niezależnie od formy uczenia się, czyli również edukacji nieformalnej i pozaformalnej.	**Uwaga nieuwzględniona** Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. Ewentualne doprecyzowanie w tym obszarze pojawi się na późniejszym etapie wdrażania programu.
156.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł	**Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Beneficjenci:** - jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich	Priorytet 5 / str. 91	**Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe Beneficjenci:** - jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,	W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji publikowane są kwalifikacje, w tym , kwalifikacje rynkowe będące bezpośrednią odpowiedzią na aktualne potrzeby rynku pracy. Podstawa prawna	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga nie precyzuje w uzasadnieniu potrzeby poszerzenia grupy docelowej o wskazane podmioty. Nie wyjaśniono jak wskazane podmioty miałyby wpisywać się w rolę Beneficjentów.

	Instytut Badań Edukacyjnych	związki, stowarzyszenia i porozumienia, - jednostki organizacyjne JST, - organizacje pozarządowe, - przedsiębiorstwa (MŚP) i ich		- jednostki organizacyjne JST, - organizacje pozarządowe, - przedsiębiorstwa (MŚP) i ich - podmioty posiadające uprawnienia do certyfikacji w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji,	Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226) https://kwalifikacje.gov.pl/	Beneficjenci, poprzez wdrażanie projektów mają przyczyniać się w sposób wymierny (poprzez osiągnięcie wskaźników) do realizacji celów dla poszczególnych obszarów wsparcia.
157.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy	Priorytet 5 / str. 92	Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy, w szczególności w oparciu o kwalifikacje funkcjonujące w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji	W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji publikowane są kwalifikacje, w tym , kwalifikacje rynkowe będące bezpośrednią odpowiedzią na aktualne potrzeby rynku pracy. Podstawa prawna Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226) https://kwalifikacje.gov.pl/	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Nazwa kategorii interwencji jest określona przez KE na poziomie rozporządzenia ogólnego. Brak możliwości modyfikacji jej zapisu.
158.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	Wśród pracodawców najbardziej cenione są osoby o określonych, potwierdzonych kwalifikacjach zawodowych bądź takie, które gotowe są na podjęcie działań służących ich podnoszeniu lub uzupełnieniu. Realizacja doskonalenia umiejętności zawodowych osób dorosłych i idei LLL w ramach RPO-L2020 pokazuje duże zainteresowanie uczestników i zapotrzebowanie na wsparcie w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych osób dorosłych, poza formalnym systemem kształcenia realizowanym w formach szkolnych. Wsparcie w tym obszarze ma na celu popularyzację podnoszenia kwalifikacji zawodowych wśród dorosłych mieszkańców regionu.	Priorytet 5 / str. 94	Wśród pracodawców najbardziej cenione są osoby o określonych, potwierdzonych kwalifikacjach bądź takie, które gotowe są na podjęcie działań służących ich podnoszeniu lub uzupełnieniu. Realizacja doskonalenia umiejętności ora kompetencji osób dorosłych i idei LLL w ramach RPO-L2020 pokazuje duże zainteresowanie uczestników i zapotrzebowanie na wsparcie w podnoszeniu kwalifikacji osób dorosłych, poza formalnym systemem kształcenia realizowanym w formach szkolnych. Wsparcie w tym obszarze ma na celu popularyzację podnoszenia kwalifikacji wśród dorosłych mieszkańców regionu, w szczególności uwzględniając kwalifikacje rynkowe wpisane do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji.	Zgodnie z treścią ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226): **- kwalifikacja** – zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący (art. 2, pkt 8) W Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji publikowane są kwalifikacje, w tym , kwalifikacje rynkowe będące bezpośrednią odpowiedzią na aktualne potrzeby rynku pracy. Podstawa prawna Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226) https://kwalifikacje.gov.pl/	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwzględniono korekty związane z usunięciem zapisu kwalifikacje zawodowe. Jednocześnie w przypadku pozostałych zapisów brak jest potrzeby takiego uszczegóławiania na poziomie FEWL 21-27. Po zmianie zapis będzie wyglądał następująco: *Wśród pracodawców najbardziej cenione są osoby o określonych, potwierdzonych kwalifikacjach bądź takie, które gotowe są na podjęcie działań służących ich podnoszeniu lub uzupełnieniu. Realizacja doskonalenia umiejętności oraz kompetencji osób dorosłych i idei LLL w ramach RPO-L2020 pokazuje duże zainteresowanie uczestników i zapotrzebowanie na wsparcie w podnoszeniu kwalifikacji osób dorosłych, poza formalnym systemem kształcenia realizowanym w formach szkolnych.* *Wsparcie w tym obszarze ma na celu popularyzację podnoszenia kwalifikacji wśród dorosłych mieszkańców regionu.*
159.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	osoby dorosłe, które spełniły obowiązek szkolny nieuczestniczące w dalszym kształceniu w systemie oświaty zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych,	Priorytet 5 / str. 94	osoby dorosłe, które spełniły obowiązek szkolny nieuczestniczące w dalszym kształceniu w systemie oświaty zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych oraz w ramach procesu walidacji i certyfikacji kwalifikacji rynkowych funkcjonujących w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji	Zgodnie z treścią ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226): - **certyfikowanie** to proces, w wyniku którego osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, po uzyskaniu pozytywnego wyniku walidacji, otrzymuje od uprawnionego podmiotu certyfikującego dokument potwierdzający nadanie określonej kwalifikacji (art. 2, pkt 1),	**Uwaga nieuwzględniona** Brak potrzeby takiego uszczegóławiania planowanej interwencji na poziomie FEWL 21-27. Ewentualne doprecyzowanie w tym obszarze pojawi się na późniejszym etapie wdrażania programu.

					- **walidacja –** sprawdzenie, czy osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, niezależnie od sposobu uczenia się tej osoby, osiągnęła wyodrębnioną część lub całość efektów uczenia się wymaganych dla tej kwalifikacji. (art. 2, pkt 22),	
160.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Sławomir Kozieł Instytut Badań Edukacyjnych	(brak zapisu we wskaźniku w tabeli)	Priorytet 5 / str. 96	Liczba osób dorosłych nabywających kwalifikacje w ramach procesu walidacji i certyfikacji	Zgodnie z treścią ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 226): - **certyfikowanie** to proces, w wyniku którego osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, po uzyskaniu pozytywnego wyniku walidacji, otrzymuje od uprawnionego podmiotu certyfikującego dokument potwierdzający nadanie określonej kwalifikacji (art. 2, pkt 1), - **walidacja –** sprawdzenie, czy osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, niezależnie od sposobu uczenia się tej osoby, osiągnęła wyodrębnioną część lub całość efektów uczenia się wymaganych dla tej kwalifikacji. (art. 2, pkt 22),	**Uwaga nieuwzględniona** Wskaźniki zostały przypisane do poszczególnych CS zgodnie z zapisami Listy Wskaźników Kluczowych EFS+, która została przygotowana na poziomie krajowym. Dla CS (g) ww. lista nie przewiduje na obecnym etapie takiego wskaźnika.
161.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Janusz Dudojć Burmistrz Lubska	Priorytet I - Nowoczesna Gospodarka Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa . W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3. IIT partnerstwa międzygminne	str. 25	Priorytet I - Nowoczesna Gospodarka Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2. ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3. IIT partnerstwa międzygminne **4. Obszary spoza ZIT**	Pominięte zostały obszary nienależące do ZIT	**Uwaga nieuwzględniona** We wskazanym w uwadze elemencie programu EFWL 21-27 należy ująć informację o przewidywanym zastosowaniu konkretnych instrumentów terytorialnych. Zapis nie wskazuje, iż CS będzie realizowany wyłącznie poprzez te instrumenty terytorialne, jedynie wskazuje ich planowany do realizacji w tym obszarze katalog. Zapis tego punktu jednoznacznie wskazuje, iż interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa. Nie planuje się, aby interwencja programu w poszczególnych obszarach wsparcia była realizowana wyłącznie poprzez instrumenty terytorialne (z wyłączeniem CP5 – gdzie wsparcie jest możliwe wyłącznie na podstawie strategii terytorialnych). Dlatego też, obszary, które nie będą objęte narzędziami rozwoju terytorialnego będą mogły korzystać ze wsparcia FEWL 21-27 we wszystkich dedykowanych obszarach tematycznych programu na warunkach ogólnych.
162.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Janusz Dudojć Burmistrz Lubska	Priorytet II -Zielone Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V)	str. 51	Priorytet II -Zielone Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V)	Nie uwzględniono obszarów miejsko wiejskich – ważne z punktu widzenia gminy	**Uwaga nieuwzględniona** Obszary miejsko – wiejskie w ramach narzędzi terytorialnych reprezentowane są poprzez: ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, ZIT miejskich obszarów

		Interwencja na obszarze całego województwa . W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. obszary wiejskie		Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. obszary wiejskie **5. obszary miejsko-wiejskie**		funkcjonalnych miast średnich oraz IIT (partnerstwa międzygminne). Partnerstwa zawiązane w celu realizacji przedmiotowych narzędzi przewidują możliwość uczestniczenia w nich gmin o statusie miejsko-wiejskim. Narzędzia terytorialne nie dyskryminują żadnego obszaru bez względu na jego status.
163.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Janusz Dudojć Burmistrz Lubska	Priorytet II -Zielone Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. obszary wiejskie	str 56	Priorytet II -Zielone Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. obszary wiejskie **5. obszary miejsko-wiejskie**	Nie uwzględniono obszarów miejsko wiejskich – ważne z punktu widzenia gminy	**Uwaga nieuwzględniona** Obszary miejsko – wiejskie w ramach narzędzi terytorialnych reprezentowane są poprzez: ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich, ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich oraz IIT partnerstwa międzygminne. Partnerstwa zawiązane w celu realizacji przedmiotowych narzędzi przewidują możliwość uczestniczenia w nich gmin o statusie miejsko-wiejskim. Narzędzia terytorialne nie dyskryminują żadnego obszaru bez względu na jego status.
164.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Janusz Dudojć Burmistrz Lubska	Priorytet II -Zielone Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. obszary wiejskie	str 60	Priorytet II -Zielone Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. obszary wiejskie **Obszary miejsko-wiejskie spoza ZIT**	Nie uwzględniono obszarów miejsko wiejskich i obszarów spoza ZIT – ważne z punktu widzenia gminy	**Uwaga nieuwzględniona** We wskazanym w uwadze elemencie programu FEWL 21-27 należy ująć informację o przewidywanym zastosowaniu konkretnych instrumentów terytorialnych. Zapis nie wskazuje, iż CS będzie realizowany wyłącznie poprzez te instrumenty terytorialne, jedynie wskazuje ich planowany do realizacji w tym obszarze katalog. Zapis tego punktu jednoznacznie wskazuje, iż interwencja będzie realizowana na obszarze całego województwa. Nie planuje się, aby interwencja programu w poszczególnych obszarach wsparcia była realizowana wyłącznie poprzez instrumenty terytorialne (z wyłączeniem CP5 – gdzie wsparcie jest możliwe wyłącznie na podstawie strategii terytorialnych). Dlatego też, obszary, które nie będą objęte narzędziami rozwoju terytorialnego będą mogły korzystać ze wsparcia FEWL 21-27 we wszystkich dedykowanych obszarach tematycznych programu na warunkach ogólnych.
165.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Priorytet VI - Lokalne Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z	Str 114	Priorytet VI -Lokalne Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem	Pominięte zostały obszary nienależące do ZIT- nie wszystkie są w ZIT-ach	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z zapisami FEWL 21-27 dla planowania rozwoju miast istotne jest również uwzględnienie

	Janusz Dudojć Burmistrz Lubska	uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. programy rewitalizacji		planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich 2.ZIT miejskich obszarów funkcjonalnych miast średnich 3.IIT partnerstwa międzygminne 4. programy rewitalizacji **5. obszary spoza ZIT**		powiązań funkcjonalnych, gdyż nie jest możliwy rozwój bez konsekwencji dla najbliższego otoczenia. Wsparcie zatem powinno zostać tak zaplanowane, aby wzmacniać pozytywne skutki rozwoju ośrodków miejskich. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego oraz Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego definiują trzy rodzaje obszarów funkcjonalnych: • miejskie obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich, • miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych, • miejskie obszary funkcjonalne ośrodków lokalnych, i to właśnie na nich powinna skupiać się interwencja przedmiotowego celu szczegółowego. Interwencja w ramach CS (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich dedykowana jest wszystkim obszarom województwa, pod warunkiem udziału danego obszaru w instrumencie terytorialnym (i realizacji zadań na podstawie strategii terytorialnej), nie koniecznie działającym w ramach ZIT, ale funkcjonującym w ramach tzw. Innego Instrumentu Terytorialnego – partnerstwa międzygminne. Interwencja będzie również skierowana na działania w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich.
166.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Janusz Dudojć Burmistrz Lubska	Priorytet VI -Lokalne Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.RLKS 2.IIT partnerstwa międzygminne	str. 116	Priorytet VI -Lokalne Lubuskie Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych- art. 22 ust 3 lit d) ppkt (V) Interwencja na obszarze całego województwa. W ramach realizacji CS przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów terytorialnych: 1.RLKS 2.IIT partnerstwa międzygminne **3. obszary spoza ZIT**	Pominięte zostały obszary nienależące do ZIT- nie wszystkie są w ZIT-ach	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z zapisami FEWL 21-27 dla planowania rozwoju obszarów innych niż miejskie wskazuje się, iż niezbędnym celem dla wzmocnienia obszarów innych niż miejskie jest wzmocnienie powiązań pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi oraz łagodzenie skutków zmian demograficznych i ubóstwa, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Interwencja CS (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie ma na celu wprowadzić działania wzmacniające potencjały obszarów wiejskich. Działania dedykowane obszarom wiejskim w tym celu szczegółowym będą realizowane poprzez wykorzystanie strategii terytorialnych oraz strategii terytorialnych/planów działania. Projekty powinny mieć partnerski charakter.
167.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Sieć dróg wojewódzkich regionu lubuskiego ma długość ponad 1510,1 km (w zarządzie ZDW –	Priorytet 3. Transport/ s. 61		Zmiana zapisu sugerowana była przez ZDW we wcześniejszych konsultacjach, zmieniona został	**Uwaga uwzględniona**

	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze	stan na koniec 2020 r.), **co stanowi 10% dróg publicznych** na terenie województwa.			długość dróg wojewódzkich w zarządzie ZDW jednak nie skorygowano udziału % w stosunku do dróg publicznych.	Zapis zostanie skorygowany, zgodnie z propozycją.
168.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze	Analizując listę przedsięwzięć ujętych w Programie Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego, należy wskazać, że tylko na liście rezerwowej i warunkowej dokumentu znajduje się ponad 30 inwestycji istotnych dla regionu, które wymagają realizacji.	Priorytet 3. Transport/ s. 62		Tekst odnosi się do PRT WL obowiązującego w perspektywie 2014-2020. Tworzony jest nowy RPRT WL i do niego powinno być odniesienie w Programie FEWL 21-27.	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 dotyczący przedmiotowej kwestii zostanie skorygowany.
169.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze	W celu stworzenia kompleksowej sieci tras rowerowych zakłada się tworzenie tras rowerowych wzdłuż modernizowanych lub wybudowanych dróg, tam gdzie będzie uzasadnienie dla przedmiotowych inwestycji.	Priorytet 3. Transport/ s. 63	„W celu stworzenia kompleksowej sieci tras rowerowych możliwym będzie tworzenie tras rowerowych wzdłuż modernizowanych lub wybudowanych dróg, tam gdzie będzie uzasadnienie dla przedmiotowych inwestycji oraz będą możliwości techniczne ich wykonania, a także uzasadnienie ekonomiczne.	Nie zawsze istnieje możliwość budowania/projektowania ścieżek rowerowych. Problem pojawia się szczególnie przy inwestycjach, dla których posiadamy gotowe dokumentacje projektowe a nie ma zaprojektowanych ścieżek. Ponadto w większości przypadków budowa ścieżek rowerowych wymusza uzyskanie decyzji ZRID, co znacznie wydłuża czas projektowania do ok.24 m-cy, zwiększa koszty zadania oraz wymagania dostosowań do klasy drogi minimum G. Stan techniczny dróg wojewódzkich wymaga interwencji w istniejące i brakujące ciągi tych dróg dlatego też realizacja ścieżek rowerowych nie powinna być wymagana obligatoryjnie przy realizacji inwestycji drogowych.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Zaproponowany w FEWL 21-27 zapis wskazuje na realizację inwestycji w sieć dróg rowerowych wzdłuż modernizowanych lub wybudowanych dróg, pod warunkiem, iż będzie ku temu uzasadnienie (w tym mieszczą się również możliwości techniczne i czynniki ekonomiczne).
170.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zarząd Dróg Wojewódzkich w Zielonej Górze	W ramach przedmiotowego celu wspieranie będą w pierwszej kolejności: Inwestycje w transport drogowy poza TEN-T – Drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe, w tym obwodnice	Priorytet 3. Transport/ s. 63	W ramach przedmiotowego celu wspierania będą w pierwszej kolejności: Inwestycje w transport drogowy poza TEN-T – Drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe, w tym w szczególności drogi wojewódzkie i obwodnice w ciągach dróg wojewódzkich	Zapis sugeruje, że o dofinansowanie mogą ubiegać się wszyscy zarządcy dróg kategorii niższej niż krajowe . Przy ograniczonych środkach finansowych na infrastrukturę drogową zmniejszy to pulę dla dróg wojewódzkich. Drogi gminne i powiatowe maja dodatkowe źródła finansowania a dla dróg wojewódzkich regionalne środki unijne są głównym źródłem ich finansowania.	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 dotyczący przedmiotowej kwestii zostanie skorygowany.
171.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Jerzy Ostrouch Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp., Sp. z o.o.	Główne typy beneficjentów/Główne grupy docelowe w Celu Szczegółowym (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	Strona 17	Dopisanie do grupy beneficjentów: Partnerstwa podmiotów leczniczych z jednostkami naukowymi/uczelniami	Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o. mógłby w partnerstwie z jednostkami naukowymi /uczelniami aplikować o środki na badania naukowe w zakresie związanym ze świadczonymi usługami zdrowotnymi w ramach NFZ (dotyczy projektów, w których nie wystąpi komercjalizacja usług, a zastosowanie wyników prac w praktyce).	**Uwaga uwzględniona** Zapis zostanie uwzględniony. W ramach CS jest możliwość wspierania publicznej infrastruktury badawczej. Należy mieć jednak na uwadze, iż w przypadku infrastruktury spoza Polskiej Mapy Infrastruktury Badawczej musi być ona uzgodniona w Kontrakcie Programowym.

172.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Jerzy Ostrouch Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp., Sp. z o.o.	Główne typy beneficjentów/Główne grupy docelowe w Celu Szczegółowym (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne.	Strona 72	Dopisanie do grupy beneficjentów: - spółki prawa handlowego będące własnością JST – podmioty lecznicze	Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o. mógłby aplikować o środki na rozwój infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania treningowe, wspomagane (ul. Walczaka).	**Uwaga nieuwzględniona** Zakres interwencji FEWL 21-27 w ramach celu szczegółowego (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne skierowany jest do podmiotów społecznych, m.in. organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej. Ma na celu rozwój infrastruktury z przeznaczeniem na mieszkania o charakterze wspomaganym w powiązaniu z procesem aktywizacji społecznej i zawodowej. Interwencja w przedmiotowym celu powiązana jest również z procesem deinstytucjonalizacji tego rodzaju usług społecznych. Dodatkowo cały proces wsparcia powinien być prowadzony w sposób integralny, tak aby optymalnie i kompleksowo rozwiązać zdiagnozowane problemy tej grupy odbiorców wsparcia.
173.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Jerzy Ostrouch Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp., Sp. z o.o.	W uzasadnieniu wyboru Celu szczegółowego: Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	Strona 74	Uzupełnienie: Istotnym obszarem (oprócz nowotworów złośliwych i geriatrii) w regionie jest **opieka psychiatryczna** (w tym dzieci i młodzieży), opieka psychologiczno-pedagogiczna dla dzieci i młodzieży, a także **kardiochirurgiczna oraz** konieczność jej dostosowywania do bieżących potrzeb i wymogów społecznych.	Aktualnie dostęp do świadczeń szpitalnych oraz ambulatoryjnych w zakresie psychiatrii dziecięcej jest w województwie lubuskim nierównomierny. Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że samobójstwa są drugą przyczyną zgonu wśród nastolatków, a Polska jest w czołówce Europy, jeśli chodzi o liczbę samobójstw małoletnich. Wysoka liczba zgonów z powodu chorób układu krążenia w woj. lubuskim oraz niska dostępność do procedur kardiochirurgicznych. Z uwagi na wielochorobowość pacjentów, oddziały kardiochirurgiczne powinny powstawać w dużych i wielospecjalistycznych ośrodkach.	**Uwaga nieuwzględniona** Działania związane z psychiatrią dzieci i młodzieży nie mogą być realizowane z poziomu regionalnego. Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej działania w tym obszarze będą realizowane w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie na Rozwój Społeczny 2021-2027.
174.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Jerzy Ostrouch Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp., Sp. z o.o.	W uzasadnieniu wyboru celów szczegółowych w Celu Szczegółowym (d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia	Strona 85	W zapisie: Główne typy projektów planowane do realizacji na lata 2021-2021 (dopisać kolejny punkt) *„Działania wspierające aktywność zawodową opiekunów osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (np. dzieci i młodzieży wymagającej wsparcia psychiatrycznego, psychologiczno-pedagogicznego”.*	Zaburzenie w zakresie zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży wpływają na aktywność zawodową ich opiekunów/ rodziców.	**Uwaga nieuwzględniona** Działania związane ze wsparciem opiekunów faktycznych będą realizowane w ramach CS (k) dotyczącego usług społecznych i zdrowotnych. Jednakże w przypadku działań związanych z psychiatrią dzieci nie ma możliwości realizacji tego typu wsparcia na poziomie regionalnym. Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej działania w tym obszarze będą realizowane w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie na Rozwój Społeczny 2021-2027.
175.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	W Głównych typach projektów w Celu Szczegółowym (k) zwiększanie równego	Strona 105	Dopisać punkt: „Regionalny program polityki zdrowotnej w zakresie opieki	Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że samobójstwa są drugą przyczyną zgonu wśród	**Uwaga nieuwzględniona**

	Jerzy Ostrouch Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp., Sp. z o.o.	i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej		psychiatrycznej i psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży”	nastolatków, a Polska jest w czołówce Europy, jeśli chodzi o liczbę samobójstw małoletnich.	Działania związane z psychiatrią dzieci i młodzieży nie mogą być realizowane z poziomu regionalnego. Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej działania w tym obszarze będą realizowane w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie na Rozwój Społeczny 2021-2027. Jednocześnie w ramach CS (l) zaplanowano interwencje w obszarze wsparcia psychologicznego i terapeutycznego rodzin, w tym dzieci.
176.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny dr hab. n.med. Katarzyna Brzeźniakiewicz-Janus Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp., Sp. z o.o.	W uzasadnieniu wyboru Celu szczegółowego: Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	Strona 74	Uzupełnienie: w Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2022 dopisać: - Wsparcie podmiotów leczniczych na przygotowanie i wdrożenie nowoczesnych technologii leczniczych	Wielospecjalistyczny Szpital Wojewódzki w Gorzowie Wlkp. Sp. z o.o. mógłby wnioskować o wsparcie produkcję własnych CAR-T-cells ,co dałoby możliwość wdrożyć leczenie u pacjentów (rodzaj immunoterapii stosowanej w leczeniu onkologicznym). W terapii CAR-T wykorzystuje się tu własne limfocyty T pacjenta, które poddawane są w warunkach laboratoryjnych modyfikacji genetycznej w celu dobrego rozpoznawania i niszczenia m.in. komórek nowotworowych.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisu programu** Mając na uwadze, iż wsparcie w tym CS ma wymiar inwestycyjny, należy wskazać, iż wszystkie przedsięwzięcia w tym zakresie powinny mieć na celu wzmocnienie zarówno infrastruktury, jak i specjalistycznego wyposażenia w celu podniesienia jakości świadczonych usług, zwiększenia ich dostępności, zapewnienia kompleksowego podejścia do diagnozowania i leczenia.
177.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„Tworzenie, standaryzacja i aktualizacja cyfrowych e-usług i referencyjnych zasobów cyfrowych, a także infrastruktury do ich realizacji.”	s. 21	Należy doprecyzować, czy ten tiret dotyczy e-zdrowia.	W obecnym zapisie nie jest jasne, w jaki sposób w tym celu szczegółowym ma być realizowane wsparcie dla e-zdrowia.	**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Zapis w FEWL 21-27 w zakresie celu szczegółowego (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych dotyczy rozwoju oraz polepszenia jakości e-usług administracji w celu usprawnienia funkcjonowania współczesnej administracji i nie dotyczy sektora ochrony zdrowia. Interwencja dedykowana rozwojowi obszaru e-zdrowie została opisana w odrębnym akapicie.
178.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„Platformy e-usług publicznych szczebla regionalnego/lokalnego.”	s. 21	Konieczna weryfikacja i ew. doprecyzowanie zapisu	Ewentualne platformy związane z e-zdrowiem mogą być tworzone tylko po akceptacji MZ ze względu na potrzebę zachowania kompatybilności między krajowym a systemami na innych poziomach	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Zapis w FEWL 21-27 w zakresie celu szczegółowego (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych dotyczy zadań administracji publicznej. Interwencja dotycząca usług e-zdrowie została opisana odrębnie. Przy tym zaznaczono, iż rozwój systemu usług w zakresie e-

						zdrowie będzie uwzględniał standardy wypracowane na poziomie krajowym.
179.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„konieczne zachowanie komplementarności/interoperacyjności projektów JST do krajowych platform e-zdrowia (MZ/**CSIOZ**))”	s. 21	Zamiast CSIOZ prośba o wpisanie CeZ	CeZ to obecna nazwa systemu	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 zostanie skorygowany zgodnie ze zgłoszoną propozycją.
180.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„- Zwiększenie poziomu wykorzystania nowoczesnych technologii w systemie ochrony zdrowia – pilotażowe wdrożenie w POZ na poziomie regionalnym. - Rozwój telemedycyny – projekty pilotażowe (wdrażanie systemowych rozwiązań z zakresu telemedycyny”	s. 22	Konieczne rozwinięcie, co się kryje pod tymi działaniami.	Należy pamiętać, że projekty pilotażowe w zakresie nowych technologii i telemedycynie realizowane są w innych programach (wdrożenie e-usług w placówkach POZ i ich integracja z systemem e-zdrowia w ramach POIiŚ w osi REACT-EU, a projekt telemedyczny w ramach funduszy norweskich, planuje się również projekt telemedyczny w ramach FERS). Należy doprecyzować zapisy programowe by wynikały z nich jasno założenia demarkacji wsparcia z różnych programów realizowanych w Polsce zapewniając brak powielania się zadań.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną uzupełnione o zapis: W ramach Programu przewiduje się wsparcie działań komplementarnych do podejmowanych z poziomu krajowego e-zdrowie poprzez interwencje skierowaną do podmiotów działających w obszarze zdrowia.
181.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej”	s. 23 (oraz w innych analogicznych przypadkach)	Prośba o zmianę nazwy odbiorcy wsparcia na „podmioty lecznicze działające w publicznym systemie zdrowia”.	Proponowane określenie nawiązuje do obowiązującej ustawy o działalności podmiotów leczniczych.	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 w przedmiotowym zakresie zostanie skorygowany.
182.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„Rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych przez inne podmioty zapewniających całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzącym **opiekę długoterminową, paliatywną i hospicyjną**”	s. 71	Prośba o wyraźne rozdzielenie opieki długoterminowej od hospicyjnej i paliatywnej	Z tekstu powinno jasno wynikać, że opieka długoterminowa należy do innego koszyka świadczeń niż opieka hospicyjna i paliatywna	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga powiązana z pozycjami 31, 51, 118, 215. Dokonana zostanie korekta zapisów dotyczących działań w CS (iii) w przypadku interwencji finansowanej z EFRR. Nowy zapis będzie zawierał dwa typy projektów: *- Rozwój infrastruktury służącej opiece paliatywnej i hospicyjnej (ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi);*

						- Rozwój infrastruktury służącej przekształcaniu się instytucji całodobowych w zasób mieszkaniowy (w tym mieszkania wspomagane, z poszanowaniem wszystkich zasad dotyczących podmiotowości i niezależnego życia) lub w podmioty świadczące usługi wsparcia w środowisku.
183.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„Niezbędne jest kontynuowanie wsparcia ukierunkowanego na wzmacnianie potencjału **szpitali o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym przy równoczesnym wzmacnianiu roli POZ i AOS w systemie opieki zdrowotnej.”**	s. 73	Uwaga dot. wsparcia szpitali – prośba o przeformułowanie Dodatkowo, niejasne jest określenie „szpitale o znaczeniu ponadregionalnym”.	Ewentualne wsparcie szpitali zgodne ze stanowiskiem KE może mieć miejsce, ale tylko jako alternatywa i niezbędne uzupełnienie wzmacniania roli POZ i AOS. Prośba o dookreślenie, ponieważ obecnie, biorąc pod uwagę przypis nr 27 zapisy programu wydają się być niekonsekwentne	**Uwaga nieuwzględniona** Wsparcie zaplanowane na poziomie FEWL 21-27 odpowiada diagnozowanemu zapotrzebowaniu regionu. Wsparcie szpitali zostanie ostatecznie ustalone po zakończeniu negocjacji z Komisją Europejską. Ponadto przypis 27 odnosi się do jednostek założycielskich i prowadzących, nie zaś do skali oddziaływania danego podmiotu. Szpital wojewódzki może mieć oddziaływanie ponadregionalne, szczególnie, gdy posiada silną wysokospecjalistyczną bazę (nawet jeśli dotyczy pojedynczych oddziałów).
184.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„uczelnie medyczne,”	s. 74	Prośba o określenie, w jakim zakresie przewiduje się wsparcie dla uczelni medycznych.	Należy pamiętać, że podobne wsparcie oferuje KPO, dlatego musi być to inne działanie, uzupełniające, ale nie powielające innych programów	**Uwaga uwzględniona** Zapisy CS zostaną uzupełnione i otrzymają brzmienie: Realizacja wsparcia w przedmiotowym CS będzie wynikała z określonych w regionie potrzeb zidentyfikowanych na poziomie regionalnej strategii ochrony zdrowia oraz będzie wynikała z map potrzeb zdrowotnych. Finansowane będą wyłącznie projekty zgodne z Planem działań w sektorze zdrowia akceptowanym przez Komitet Sterujący ds. koordynacji EFSI w sektorze zdrowia. **Interwencja CS nie będzie powielała podmiotowego lub przedmiotowego wsparcia innych programów wdrażanych na poziomie krajowym.**
185.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„- podmioty lecznicze, dla których podmiotem tworzącym lub właścicielem jest jst, - niepubliczne podmioty lecznicze.”	s. 74	Propozycja przeredagowania na „podmioty lecznicze działające w publicznym systemie zdrowia, w tym podmioty POZ”	Proponowana nazwa nawiązuje do nomenklatury obecnie stosowanej w obowiązujących ustawach	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 w przedmiotowym zakresie zostanie skorygowany.
186.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny	„Rozwój usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług zdrowotnych świadczonych w społeczności lokalnej w formach dziennych i całodobowych, w tym świadczonych w miejscu	s. 104	Propozycja przeformułowania zapisu: „Rozwój usług zdrowotnych, świadczonych w formie dziennej, domowej i całodobowej w miejscu zamieszkania (z zachowaniem zasady deinstytucjonalizacji)”	Proponowany zapis jasno komunikuje możliwość wsparcia deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych, wspieranych z funduszy europejskich	**Uwaga nieuwzględniona** Ograniczenie zapisu tylko do usług zdrowotnych wyklucza zakres usług społecznych. Ponadto w przypadku tego typu wskazuje się niezbędność

	Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	zamieszkania (z zachowaniem zasady deinstytucjonalizacji).”				zachowania zasady deinstytucjonalizacji. W związku z tym zapis pozostaje bez zmian.
187.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	„Wdrażanie standardów dostępności w podmiotach leczniczych.”	s. 105	Należy doprecyzować, czego dotyczą wdrażane standardy dostępności	Należy pamiętać, że standardy dla AOS są wdrażane z założenia w ramach FERS	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną uzupełnione o zapis: W ramach Programu przewiduje się wsparcie działań komplementarnych do podejmowanych z poziomu krajowego poprzez interwencje skierowaną do podmiotów działających w obszarze zdrowia. Doprecyzowanie zakresów typów projektów będzie stanowiło przedmiot dokumentów etapu wdrażania programu.
188.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Julia Korcz Ministerstwo Zdrowia, Departament Oceny Inwestycji, Wydział Koordynacji Wsparcia z UE	Cała sekcja: Grupy docelowe wsparcia	s. 105	Rekomenduje się dopisanie następujących grup odbiorców wsparcia: „+ osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu + osoby kwalifikujące się do objęcia wsparciem z RPZ”	Zgodnie ze stanowiskiem KE należy możliwie dokładnie określić grupy, które będą otrzymywać adekwatne do potrzeb wsparcie opisane w programie	**Uwaga uwzględniona** Zapis zostanie przeformułowany zgodnie z uwagą.
189.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zdzisław Woźny Nadleśnictwo Wymiarki	Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	Str. 44-46	Wnioskujemy o uwzględnienie jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w głównych typach beneficjentów/głównych grupach docelowych mogących ubiegać się o środki	Według Rocznika Statystycznego Leśnictwa GUS (Warszawa 2020 r.) lesistość województw lubuskiego wg stanu na 31.12.2019 r. wynosiła 43,3%. Zdecydowana większość lasów znajduje się w zarządzie Lasów Państwowych. Oczywistym jest, że umożliwienie intensyfikacji działań wykonywanych przez Lasy Państwowe w obszarze ekosystemów leśnych może znacząco obniżyć potencjalne zagrożenie klęsk żywiołowych na terenie województwa lubuskiego.	**Uwaga nieuwzględniona** Interwencja w ramach CS(iv) została zarezerwowana dla Lasów Państwowych na poziomie programu krajowego Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 na zadania z zakresu małej retencji (zgodnie z zapisami linii demarkacyjnej).
190.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zdzisław Woźny Nadleśnictwo Wymiarki	Cel Szczegółowy (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	Str. 48-49	Wnioskujemy o uwzględnienie jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w głównych typach beneficjentów/głównych grupach docelowych mogących ubiegać się o środki	Lasy Państwowe zarządzają dużą ilością nieruchomości (siedziby nadleśnictw, leśniczówki. Włączenie do grupy beneficjentów pozwoli w efektywniejszy sposób wykorzystać możliwości budowy przydomowych oczyszczalni ścieków bądź też gospodarowaniem wodą w dorzeczach, w szczególności uwzględniając rowy znajdujące się w zarządzie nadleśnictw.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga zbieżna z uwagą 201, 206. Interwencja w ramach celu szczegółowego (v) skupiona jest przede wszystkim na przedsięwzięciach z zakresu gospodarki wodno-ściekowej realizowanych w aglomeracjach, których to plany inwestycyjne mają przyczynić się do wypełnienia przez daną aglomerację wymogów dyrektywy 91/271/EWG i będą ujęte w Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) – obecnie trwają prace nad jego VI aktualizacją. W przypadku wspierania projektów za zakresu gospodarowania ściekami poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (m.in. przydomowe oczyszczalnie ścieków) beneficjentem (nie ostatecznym odbiorcą) jest gmina, która

						realizuje program budowy przydomowych oczyszczalni ścieków. Gmina może powierzyć swoje zadania w zakresie dostarczania wody i odprowadzania ścieków wyspecjalizowanym jednostkom, np. przedsiębiorstwom wodociągowo-kanalizacyjnym. W obszarze gospodarki wodnej interwencja w ramach niniejszego celu skierowana jest na realizację przedsięwzięć także z zakresu zbiorowego dostarczania wody (także zadanie własne gminy) z naciskiem na projekty prowadzące do ograniczania strat wody w sieciach, związane z jej uzdatnianiem, magazynowaniem, przesyłem. Należy podkreślić, iż to właśnie gmina (czy porozumienie gmin – aglomeracja lub spółka wodociągowo-kanalizacyjna) na podstawie ustawy o samorządzie gminnym realizuje zadania z zakresu zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w tym w obszarze gospodarki ściekowej i wodnej. Natomiast w przypadku gospodarowania wodą w dorzeczach (również rowy znajdujące się w zarządzie nadleśnictw) są przedmiotem interwencji CSiv (patrz odniesienie do uwagi 189).
191.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zdzisław Woźny Nadleśnictwo Wymiarki	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	Str. 76-77	Wnioskujemy o uwzględnienie jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w głównych typach beneficjentów/głównych grupach docelowych mogących ubiegać się o środki.	Opisany w pkt 1 udział lasów w ogólnej powierzchni województwa wskazuje, że istnieje ogromny potencjał tworzenia szlaków turystycznych promujących region, ale także walory przyrodnicze i obiekty dziedzictwa kulturowego na terenach Lasów Państwowych.	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 w przedmiotowym zakresie zostanie skorygowany.
192.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Zdzisław Woźny Nadleśnictwo Wymiarki	Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	Str. 117	Wnioskujemy o uwzględnienie jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w głównych typach beneficjentów/głównych grupach docelowych mogących ubiegać się o środki.	Jak w pkt 3. (powyżej – pkt 191)	**Uwaga nieuwzględniona** Realizatorem / beneficjentem przedsięwzięć w przedmiotowym CS są uczestnicy partnerstw w ramach instrumentów terytorialnych, JST, MŚP oraz organizacje pozarządowe z obszarów objętych partnerstwami w sprawie realizacji instrumentów terytorialnych. Ponadto przedsięwzięcia w ramach przedmiotowego CS wynikają z tzw. strategii terytorialnych. W przypadku, gdy strategia terytorialna zidentyfikuje takie projekty, których beneficjentem, lub których partnerem mogą być Lasy Państwowe, będzie możliwość, już na etapie wdrażania programu, doprecyzowania katalogu beneficjentów.
193.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Katarzyna Szkopińska Nadleśnictwo Zielona Góra Wilkanowo Przysiółek Rybno 31 65-950 Zielona Góra	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe	Priorytet 2. Zielone lubuskie, Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i	Dołączyć do beneficjentów: Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne	Działania prowadzone w PGL LP zbieżne są z tematyką tego rozdziału. W lasach województwa lubuskiego koniecznym jest zintensyfikowanie działań dotyczących przystosowywania ich do zmian klimatu, gromadzenia wody na obszarach leśnych, działań związanych z profilaktyką przeciwpożarową, w szczególności	**Uwaga nieuwzględniona** Interwencja w ramach CS(iv) została zarezerwowana dla Lasów Państwowych (w tym w zakresie małej retencji) na poziomie programu krajowego Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 (zgodnie z zapisami linii demarkacyjnej).

			katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego		w sąsiedztwie dużych skupisk ludności. Działania PGL LP w coraz większym stopniu dotyczą również podnoszenia wiedzy społeczeństwa na temat zachodzących zmian w otaczającym nas środowisku.	
194.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Katarzyna Szkopińska Nadleśnictwo Zielona Góra Wilkanowo Przysiółek Rybno 31 65-950 Zielona Góra	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	Dołączyć do beneficjentów: Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne	Jednym z coraz bardziej istotnych elementów zrównoważonej turystyki regionu jest już istniejąca sieć szlaków turystycznych przebiegających przez obszary leśne. Środki finansowe można by było między innymi zagospodarować w kierunku tworzenia projektów nowych szlaków przechodzących przez ciekawe przyrodniczo i kulturowo tereny leśne, łączących się jednocześnie z istniejącą lub nowopowstałą siecią szlaków pieszych i pieszo-rowerowych lokalnych samorządów.	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 w przedmiotowym zakresie zostanie skorygowany.
195.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Łukasz Tomaś Nadleśnictwo Sulechów	Główne typu beneficjentów/Główne grupy docelowe *podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym, *Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).	Priorytet 2. Zielone Lubuskie/ Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych (str.76-77)	Główne typy beneficjentów/Główne grupy docelowe *podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym, *Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT). ***Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe**	Duże zainteresowanie turystyczne (piesze i rowerowe) – chęć realizacji projektów tworzenia nowych tras rowerowych i pieszych na terenach **Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe**	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 w przedmiotowym zakresie zostanie skorygowany.
196.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Łukasz Tomaś Nadleśnictwo Sulechów	Rozwój turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu).	Priorytet 2. Zielone Lubuskie/ Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych (str.76-77)	Rozwój turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych i leśnych regionu).	Duże zainteresowanie turystyczne (piesze i rowerowe) – chęć realizacji projektów tworzenia nowych tras rowerowych i pieszych na terenach **Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe**	**Uwaga uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 w przedmiotowym zakresie zostanie skorygowany.
197.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Łukasz Tomaś Nadleśnictwo Sulechów	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 4 Infrastruktura społeczna/ Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym,	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 ***Budowa wieży widokowej (drewnianej)**	Duże zainteresowanie turystyczne i propozycje postawienia takich budowli ze strony mieszkańców i pracowników tworzenia **Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe**	**Uwaga nieuwzględniona** Program opisuje główne typy, grupy projektów. Tak szczegółowe zapisy mogą stanowić przedmiot dokumentów wdrożeniowych.

			włączeniu społecznym i innowacjach społecznych (str.76-78)			
198.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Łukasz Tomaś Nadleśnictwo Sulechów	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 2. Zielone Lubuskie Cel Szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (str. 54-56)	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 *** Budowa zbiorników retencyjnych, regulacja rowów oraz renaturyzacja cieków (Mała retencja).**	Realizacja tego typu projektów na terenach Lasów Państwowych ma na celu odtworzenie ich naturalnego charakteru, co ma wpływ na uzupełnienie zapotrzebowania na wodę w ekosystemach leśnych, prowadząc bezpośrednio do stabilizacji jej prawidłowego obiegu (Mała retencja).	**Uwaga nieuwzględniona** Proponowany główny typ projektu nie odpowiada zakresowi możliwej interwencji celu szczegółowego (vii). Działania z zakresu budowy zbiorników retencyjnych, regulacja rowów oraz renaturyzacja cieków są przedmiotem interwencji w celu szczegółowym (iv). Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego.
199.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Łukasz Tomaś Nadleśnictwo Sulechów	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe	Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe ***Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe**	Chęć skorzystania z : Rozwijania oferty z obszaru turystyki i rekreacji	**Uwaga nieuwzględniona** Realizatorem / beneficjentem przedsięwzięć w przedmiotowym CS są uczestnicy partnerstw w ramach instrumentów terytorialnych, JST, MŚP oraz organizacje pozarządowe z obszarów objętych partnerstwami w sprawie realizacji instrumentów terytorialnych. Ponadto przedsięwzięcia w ramach przedmiotowego CS wynikają z tzw. strategii terytorialnych. W przypadku, gdy strategia terytorialna zidentyfikuje takie projekty, których beneficjentem, lub których partnerem mogą być Lasy Państwowe, będzie możliwość, już na etapie wdrażania programu, doprecyzowania katalogu beneficjentów.
200.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Niemiec Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze	Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	Priorytet 2. Zielone lubuskie, na stronie 44-46	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki Lasów Państwowych	Planowane działania, szczególnie dotyczące spraw ochrony klimatu, w regionie o 50% procentowej lesistości nie mogą odbywać się bez udziału podmiotu, którzy zarządza połową województwa lubuskiego. Jeżeli j.o. Lasów Państwowych nie będą uwzględnione w tym Celu to podmioty, które chciałyby uczestniczyć w działaniach w partnerstwie z Lasami Państwowymi będą wykluczone.	**Uwaga uwzględniona** Katalog beneficjentów zostanie poszerzony zgodnie z uwagą.
201.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Niemiec	Cel Szczegółowy (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	Priorytet 2. Zielone lubuskie, str.48-49	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki Lasów Państwowych	j.w.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga zbieżna z uwagą 190, 206.

	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze					Interwencja w ramach celu szczegółowego (v) skupiona jest przede wszystkim na przedsięwzięciach z zakresu gospodarki wodno-ściekowej realizowanych w aglomeracjach, których to plany inwestycyjne mają przyczynić się do wypełnienia przez daną aglomerację wymogów dyrektywy 91/271/EWG i będą ujęte w Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) – obecnie trwają prace nad jego VI aktualizacją. W przypadku wspierania projektów za zakresu gospodarowania ściekami poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (m.in. przydomowe oczyszczalnie ścieków) beneficjentem (nie ostatecznym odbiorcą) jest gmina, która realizuje program budowy przydomowych oczyszczalni ścieków. Gmina może powierzyć swoje zadania w zakresie dostarczania wody i odprowadzania ścieków wyspecjalizowanym jednostkom, np. przedsiębiorstwom wodociągowo-kanalizacyjnym. W obszarze gospodarki wodnej interwencja w ramach niniejszego celu skierowana jest na realizację przedsięwzięć także z zakresu zbiorowego dostarczania wody (także zadanie własne gminy) z naciskiem na projekty prowadzące do ograniczania strat wody w sieciach, związane z jej uzdatnianiem, magazynowaniem, przesyłem. Należy podkreślić, iż to właśnie gmina (czy porozumienie gmin – aglomeracja lub spółka wodociągowo-kanalizacyjna) na podstawie ustawy o samorządzie gminnym realizuje zadania z zakresu zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w tym w obszarze gospodarki ściekowej i wodnej**.**
202.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Niemiec Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze	Cel Szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	str.54-55	Rozszerzenie działań na obszary zarządzane przez Lasy Państwowe	Lasy Państwowe są co prawda beneficjentem w tym działaniu ale wykluczono realizację projektów na terenach LP.	**Uwaga nieuwzględniona** Na poziomie zapisów FEWL 21-27 brak potrzeby wskazywania obszarów, które mogą być przedmiotem realizacji przedsięwzięć. Realizacja FEWL 21-27 obejmuje teren całego województwa lubuskiego. Natomiast Beneficjent projektu, który otrzymuje dofinansowanie musi wykazać prawo do użytkowania/ zajęcia terenu / miejsca na którym planuje się realizację przedsięwzięcia.
203.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Niemiec Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	str.76-77	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki Lasów Państwowych	Projekt typu: Rozwój turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu) nie uwzględnia faktu przebiegu szlaków przez obszary leśne, nie wspominając tego, że Lasy	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 dotyczący uzupełnienia katalogu beneficjentów przedmiotowym CS zostanie skorygowany. Na poziomie zapisów FEWL 21-27 brak potrzeby wskazywania obszarów, które mogą być przedmiotem realizacji przedsięwzięć. Realizacja FEWL 21-27 obejmuje teren całego województwa lubuskiego. Natomiast Beneficjent projektu, który

					Państwowe nie mogą być beneficjentem.	otrzymuje dofinansowanie musi wykazać prawo do użytkowania/ zajęcia terenu / miejsca na którym planuje się realizację przedsięwzięcia.
204.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Anna Niemiec Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze	Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	str.114	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki Lasów Państwowych. Dodać możliwe działania na obszarach LP	Nie uwzględniono obszaru ani beneficjenta jakim mogą być jednostki LP. Planowane działania, w regionie o 50% procentowej lesistości nie mogą odbywać się bez udziału podmiotu, którzy zarządza połową województwa lubuskiego. Jeżeli j.o. Lasów Państwowych nie będą uwzględnione w tym Celu to podmioty, które chciałyby uczestniczyć w działaniach w partnerstwie z Lasami Państwowymi będą również wykluczone.	**Uwaga nieuwzględniona** Realizatorem / beneficjentem przedsięwzięć w przedmiotowym CS są uczestnicy partnerstw w ramach instrumentów terytorialnych, JST, MŚP oraz organizacje pozarządowe z obszarów objętych partnerstwami w sprawie realizacji instrumentów terytorialnych. Ponadto przedsięwzięcia w ramach przedmiotowego CS wynikają z tzw. strategii terytorialnych. W przypadku, gdy strategia terytorialna zidentyfikuje takie projekty, których beneficjentem, lub których partnerem mogą być Lasy Państwowe, będzie możliwość, już na etapie wdrażania programu, doprecyzowania katalogu beneficjentów.
205.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Piotr Niemiec Nadleśnictwo Bytnica	Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	Priorytet 2. Zielone lubuskie, na stronie 44-46	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki organizacyjne Lasów Państwowych	Lasy są kluczowym elementem w działaniach dotyczących zmian klimatu, zapobieganiu klęsk pożarów, oraz w projektach ekosysyemowych.	**Uwaga nieuwzględniona** Interwencja w ramach CS(iv) została zarezerwowana dla Lasów Państwowych (w tym w zakresie małej retencji) na poziomie programu krajowego Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 (zgodnie z zapisami linii demarkacyjnej).
206.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Piotr Niemiec Nadleśnictwo Bytnica	Cel Szczegółowy (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	Priorytet 2. Zielone lubuskie, str.48-49	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki Lasów Państwowych	j.w.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga zbieżna z uwagą 190, 201. Interwencja w ramach celu szczegółowego (v) skupiona jest przede wszystkim na przedsięwzięciach z zakresu gospodarki wodno-ściekowej realizowanych w aglomeracjach, których to plany inwestycyjne mają przyczynić się do wypełnienia przez daną aglomerację wymogów dyrektywy 91/271/EWG i będą ujęte w Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) – obecnie trwają prace nad jego VI aktualizacją. W przypadku wspierania projektów za zakresu gospodarowania ściekami poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (m.in. przydomowe oczyszczalnie ścieków) beneficjentem (nie ostatecznym odbiorcą) jest gmina, która realizuje program budowy przydomowych oczyszczalni ścieków. Gmina może powierzyć swoje zadania w zakresie dostarczania wody i odprowadzania ścieków wyspecjalizowanym jednostkom, np. przedsiębiorstwom wodociągowo-kanalizacyjnym. W obszarze gospodarki wodnej interwencja w ramach niniejszego celu skierowana jest na realizację przedsięwzięć także z zakresu zbiorowego dostarczania wody (także zadanie własne gminy) z

						naciskiem na projekty prowadzące do ograniczania strat wody w sieciach, związane z jej uzdatnianiem, magazynowaniem, przesyłem. Należy podkreślić, iż to właśnie gmina (czy porozumienie gmin – aglomeracja lub spółka wodociągowo-kanalizacyjna) na podstawie ustawy o samorządzie gminnym realizuje zadania z zakresu zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym w obszarze gospodarki ściekowej i wodnej.
207.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Piotr Niemiec Nadleśnictwo Bytnica	Cel Szczegółowy (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	str.54-55	Rozszerzenie działań na obszary zarządzane przez Lasy Państwowe	Lasy Państwowe są co prawda beneficjentem w tym działaniu ale wykluczono realizację projektów na terenach LP.	**Uwaga nieuwzględniona** Na poziomie zapisów FEWL 21-27 brak potrzeby wskazywania obszarów, które mogą być przedmiotem realizacji przedsięwzięć. Realizacja FEWL 21-27 obejmuje teren całego województwa lubuskiego. Natomiast Beneficjent projektu, który otrzymuje dofinansowanie musi wykazać prawo do użytkowania/ zajęcia terenu / miejsca na którym planuje się realizację przedsięwzięcia.
208.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Piotr Niemiec Nadleśnictwo Bytnica	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	str.76-77	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki Lasów Państwowych	Projekt typu: Rozwój turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu) nie uwzględnia faktu przebiegu szlaków przez obszary leśne, nie wspominając tego, że Lasy Państwowe nie mogą być beneficjentem.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zapis FEWL 21-27 dotyczący uzupełnienia katalogu beneficjentów przedmiotowym CS zostanie skorygowany. Na poziomie zapisów FEWL 21-27 brak potrzeby wskazywania obszarów, które mogą być przedmiotem realizacji przedsięwzięć. Realizacja FEWL 21-27 obejmuje teren całego województwa lubuskiego. Natomiast Beneficjent projektu, który otrzymuje dofinansowanie musi wykazać prawo do użytkowania/ zajęcia terenu / miejsca na którym planuje się realizację przedsięwzięcia.
209.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Piotr Niemiec Nadleśnictwo Bytnica	Cel Szczegółowy (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	str.114	Do typów beneficjentów i grup docelowych uwzględnić dodatkowo: jednostki Lasów Państwowych. Dodać możliwe działania na obszarach LP	Nie uwzględniono obszaru ani beneficjenta jakim mogą być jednostki LP. Planowane działania, w regionie o 50% procentowej lesistości nie mogą odbywać się bez udziału podmiotu, którzy zarządza połową województwa lubuskiego. Jeżeli j.o. Lasów Państwowych nie będą uwzględnione w tym Celu to podmioty, które chciałyby uczestniczyć w działaniach w partnerstwie z Lasami Państwowymi będą również wykluczone.	**Uwaga nieuwzględniona** Realizatorem / beneficjentem przedsięwzięć w przedmiotowym CS są uczestnicy partnerstw w ramach instrumentów terytorialnych, JST, MŚP oraz organizacje pozarządowe z obszarów objętych partnerstwami w sprawie realizacji instrumentów terytorialnych. Ponadto przedsięwzięcia w ramach przedmiotowego CS wynikają z tzw. strategii terytorialnych W przypadku, gdy strategia terytorialna zidentyfikuje takie projekty, których beneficjentem, lub których partnerem mogą być Lasy Państwowe będzie możliwość, już na etapie wdrażania programu, doprecyzowania katalogu beneficjentów.
210.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mateusz Karkoszka Sekretarz Gminy Gmina Strzelce Krajeńskie	Budowa, przebudowa, remont obiektów na potrzeby świadczenia usług wychowania przedszkolnego (przedszkoli lub innych form edukacji przedszkolnej) wraz z niezbędnym wyposażeniem odnoszącym się do zakresu	Str. 67	Budowa, przebudowa, remont obiektów na potrzeby świadczenia usług wychowania przedszkolnego i **żłobkowego** (przedszkoli lub innych form edukacji przedszkolnej) wraz z niezbędnym wyposażeniem odnoszącym się do zakresu infrastrukturalnego projektu oraz	Wspieranie infrastruktury oświatowej w JST wymaga nakładów także w obszarze opieki żłobkowej. Inwestycje realizowane przez gminy bardzo często mają charakter łączony. Uwzględnienie w FEWL 21-27 możliwości finansowania projektów przedszkolno- żłobkowych	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej - w zakresie podziału interwencji w poszczególnych Celach Polityki wskazanej w UP, pomiędzy programy krajowe i regionalne, na poziomie regionalnym nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć w obszarze tworzenia nowych miejsc opieki w formie żłobków.

		infrastrukturalnego projektu oraz wyposażeniem gwarantującym wysoką jakość kształcenia, w tym zakup sprzętu dydaktycznego.		wyposażeniem gwarantującym wysoką jakość kształcenia, w tym zakup sprzętu dydaktycznego.	znacznie ułatwiłoby realizację tego obowiązku.	Działania te będą możliwe do realizacji z programu krajowego Fundusze Europejskie na Rozwój Społeczny 2021-2027.
211.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mateusz Karkoszka Sekretarz Gminy Gmina Strzelce Krajeńskie	Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług	Str. 71	**Budowa** i rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług	Brak uwzględnienia możliwości budowy obiektów znacznie ograniczy dostępność usług społecznych. Wiele budynków, w których znajdują się takie placówki wymaga generalnych remontów, często przekraczających koszty budowy nowych. Inwestycja „od zera" podnosi standardy opieki, a także daje możliwość stosowania nowatorskich metod terapii.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga jest zbieżna z uwagami w pozycjach: 30, 50, 83, 99, 108, 117. Przyjęte zapisy mają charakter otwarty i nie ma potrzeby tak dużego uszczegóławiania ich na poziomie Programu. Jednocześnie w związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów związanych z formami wsparcia. Nowy zapis tego typu projektów będzie następujący: *Rozwój infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, m.in.:* infrastruktury placówek reintegracyjnych, służącej wsparciu dziennemu, środowiskowemu i całodobowemu w formie rodzinnych domów pobytu lub mieszkań (w tym adaptowalnych, wspomaganych lub innych związanych z usługami), a także wsparciu całodobowemu o charakterze krótkoterminowym/turnusowym (np. miejsca opieki wytchnieniowej), infrastruktury służącej wsparciu rodzin oraz dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej (w tym placówek wsparcia dziennego), infrastruktury potrzebnej do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej (w tym rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego).
212.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mateusz Karkoszka Sekretarz Gminy Gmina Strzelce Krajeńskie	Rozwój infrastruktury transportu publicznego	Str. 58	**Budowa** i rozwój infrastruktury transportu publicznego	Istnieją obszary transportu publicznego wymagające nie tyle rozwoju, co odbudowy. Tak jest w przypadku linii 426 łączącej Strzelce Krajeńskie z linią Gorzów – Krzyż. Trasa wymaga odbudowy ok. 2 km zlikwidowanych torów. Dzięki temu będzie możliwe uruchomienie kolei metropolitalnej w ramach MOF Gorzów. Wpisanie możliwości budowy infrastruktury transportu publicznego da też szansę do wybudowanie punktu przesiadkowego wraz z parkingiem. Taka inwestycja wpłynie pozytywnie na wzrost wskaźników niskoemisyjności. Obecnie ze Strzelec do Gorzowa dojeżdża do pracy ok. 1000 osób dziennie. Odbudowa linii 426 wpłynie bardzo pozytywnie na obłożenie	**Uwaga nieuwzględniona** Interwencja w ramach CS (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej dotyczy transportu miejskiego i mobilności miejskiej, działań na rzecz alternatywnych form podróżowania (m.in. ruch rowerowy). Przedsięwzięcia związane z infrastrukturą kolejową (infrastruktura linii kolejowych) możliwe są do realizacji zgodnie zapisami Linii demarkacyjnej w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027 (interwencja na poziomie regionalnym dostępna dla tych województw, które są właścicielami infrastruktury).

					najpopularniejszej lubuskiej linii kolejowej.	
213.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mateusz Karkoszka Sekretarz Gminy Gmina Strzelce Krajeńskie	Rozwój infrastruktury kultury.	Str. 76	**Budowa** i rozwój infrastruktury kultury.	Chcąc wpływać pozytywnie na wskaźniki niskoemisyjności warto brać pod uwagę fakt, że wiele instytucji kultury znajduje się w budynkach, których termomodernizacja, jest w znaczący sposób ograniczona przez przepisy dotyczące ochrony zabytków. Wtedy jedynym rozwiązaniem jest budowa nowych obiektów kultury i ograniczanie do minimum działalności w obiektach zabytkowych. Dlatego naszym zdaniem, należy uwzględniać taką możliwość w dokumencie FEWL 21-27.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Interwencja CS (iv) przewiduje wsparcie rozwoju infrastruktury, w tym budowy nowoczesnej infrastruktury dostosowanej do wymogów dostępności, zastosowania nowoczesnych technik i technologii na rzecz działań kulturalnych (projekcji interaktywnych, etc.). należy przy tym pamiętać iż inwestycje w nową infrastrukturę powinny zostać odpowiednio uzasadnione. Natomiast działania dotyczące modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej stanowią przedmiot wsparcia CS(i) w ramach CP2.
214.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mateusz Karkoszka Sekretarz Gminy Gmina Strzelce Krajeńskie	Rozwój turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu).	Str. 77.	Rozwój turystycznych szlaków **wodnych**, tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu). **Budowa infrastruktury turystycznej wraz z uzbrojeniem terenów inwestycyjnych.**	Okres pandemii zweryfikował rynek turystyczny w Polsce. Widać wzrost zainteresowania miejscami mało dotąd popularnymi, gdzie zgęszczenie turystów jest dużo mniejsze niż w górach, czy nad morzem. Rośnie także znaczenie turystyki czasu wolnego lub. tzw. weekendowej, skierowanej dla mieszkańców regionu. To wielka szansa dla obszarów mających niewykorzystany potencjał turystyczny. W gminie Strzelce znajduje się miejscowość Długie, które leży w sercu Lubuskich Mazur (kompleks blisko 1000 ha jezior). Wypływając z jeziora Lipie, przesmykami, jeziorami i rzekami można dopłynąć do Gorzowa, Berlina, lub Bałtyku. Stwarza to znakomite możliwości dla turystyki wodnej. Jednak szlaki te wymagają nakładów w celu zwiększenia ich żeglowności. W bezpośredniej bliskości znajdują się zaś tereny inwestycyjne z MPZP, które dają możliwość tworzenia obiektów rekreacyjno-turystycznych. Takich miejsc w regionie jest dużo więcej. Wsparcie tego obszaru gospodarki pozwoli stworzyć produkt nie tylko dla osób spoza regionu, ale przede wszystkim dla mieszkańców Lubuskiego, którzy dokonując wyboru miejsca zamieszkania, kierują się coraz częściej ofertą turystyki czasu wolnego.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Zakres wsparcia CS (vi) przewiduje możliwość wsparcia szlaków tematycznych (bez wskazania, czy są to szlaki piesze, rowerowe, czy np. kajakowe). Inwestycje bezpośrednio w infrastrukturę turystyczną powinny dotyczyć głównie zagospodarowania potencjału publicznych walorów turystycznych, natomiast uzbrojenie terenów inwestycyjnych nie wpisuje się w zakres interwencji CS (vi). Interwencja z zakresu uzbrajania terów inwestycyjnych planowana jest w Priorytecie 1 (CP1, CS (iii) - Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne), niemniej jednak jest to temat do negocjacji z Komisją Europejską. Ostateczne potwierdzenie możliwości wsparcia dla projektów dotyczących uzbrajania terenów inwestycyjnych będzie możliwe po zakończeniu rozmów z KE.
215.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny	Rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych przez inne	Str. 71	**Budowa, przebudowa, modernizacja** infrastruktury domów pomocy społecznej, placówek prowadzonych	Zasadne jest wprowadzenie możliwości budowy, infrastruktury domów pomocy społecznej,	**Uwaga nieuwzględniona**

	Mateusz Karkoszka Sekretarz Gminy Gmina Strzelce Krajeńskie	podmioty zapewniających całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzącym opiekę długoterminową, paliatywną i hospicyjną; ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi.		przez inne podmioty zapewniających całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzącym opiekę długoterminową, paliatywną i hospicyjną; ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi.	placówek, prowadzonych przez inne podmioty(…) itp., gdyż jest to działanie z punktu ekonomicznego zdecydowanie tańsze. Obecne realia rynku budowlanego pokazują, iż modernizacja zdegradowanych budynków, będących często pod ochroną konserwatorską jest ekonomicznie nieopłacalna z uwagi na wysokie koszty inwestycyjne.	Uwaga powiązana z pozycjami 31, 51,118, 182**.** Przyjęte zapisy mają charakter otwarty i nie ma potrzeby tak dużego uszczegóławiania ich na poziomie Programu. Jednocześnie w związku z licznymi uwagami w tym obszarze zostanie dokonana korekta zapisów związanych z formami wsparcia. Nowy zapis będzie zawierał dwa typy projektów: *- Rozwój infrastruktury służącej opiece paliatywnej i hospicyjnej (ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki programu będą przeznaczone na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi);* *- Rozwój infrastruktury służącej przekształcaniu się instytucji całodobowych w zasób mieszkaniowy (w tym mieszkania wspomagane, z poszanowaniem wszystkich zasad dotyczących podmiotowości i niezależnego życia) lub w podmioty świadczące usługi wsparcia w środowisku.*
216.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy beneficjentów w Celach Szczegółowych.	Uwagi do całego dokumentu.	Wnioskujemy o maksymalnie szeroki katalog beneficjentów uwzględniający oprócz jst m.in. także: -spółki jst, - instytucje kultury, -uczelnie.	Rozszerzenie katalogu beneficjentów na poziomie FEWL 21-27 usprawni wdrażanie środków UE i spowoduje, że nie będzie konieczne aktualizowanie Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych.	**Uwaga częściowo uwzględniona** Uwaga nie precyzuje obszarów koniecznych do objęcia rozszerzeniem. Katalog beneficjentów w poszczególnych obszarach zostanie przeanalizowany pod kątem możliwości i zasadności jego rozszerzania. Jednocześnie należy wskazać, iż główni beneficjenci wskazani na poziomie programu, nie stanowią listy zamkniętej i ich katalog może podlegać modyfikacji również na etapie wdrażania programu.
217.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	---	Uwagi do całego dokumentu.	Wnioskujemy o pozostawienie w perspektywie UE 2021-2027 roli Instytucji Pośredniczącej ZIT, pełnionej w perspektywie 2014-2020 przez ZIT MOF OW.	Wnioskujemy o to, aby oba ZIT Ośrodków Wojewódzkich pełniły funkcję IP ZIT OW we wdrażaniu FEWL 21-27. Niniejszy wniosek jest zgodny z deklaracją członków Zarządu Województwa, wyrażoną podczas spotkania 13.10.2021 r. podczas spotkania Zespołu konsultacyjno-doradczego ds. FEWL 21-27 oraz 21.10.2021 r. podczas spotkania konsultacyjnego FEWL 21-27.	**Uwaga będzie rozpatrywana w dalszych pracach** Aktualnie trwają prace nad systemem instytucjonalnym FEWL 21-27. Podczas przywołanego spotkania Zespołu konsultacyjno-doradczego ds. FEWL 21-27 został potwierdzony jedynie fakt, iż ZITy skutecznie pełniły rolę IP w okresie programowania 2014-2020. Te doświadczenia będą brane pod uwagę przy projektowaniu systemu instytucjonalnego dla FEWL 21-27.
218.	U Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek	---	Uwagi do całego dokumentu.	Wnioskujemy o możliwość aplikowania w konkursach otwartych przez samorządy MOF.	Wnioskujemy o to, aby jednostki samorządu terytorialnego tworzące MOF miały możliwość aplikowania w konkursach poza ZIT. Niniejszy wniosek jest zgodny z deklaracją	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:**

	Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski				Zarządu Województwa Lubuskiego, wyrażoną podczas spotkania z przedstawicielami samorządów MOF województwa lubuskiego w dniu 30.09.2021 r.	Aktualnie trwają prace nad wymiarem terytorialnym programu w ramach FEWL 21-27. Na poziomie Programu zostanie wskazane dla poszczególnych CS planowane wykorzystanie instrumentów terytorialnych. Natomiast szczegóły dotyczące wdrażania tych instrumentów, w tym wewnętrzna demarkacja zostaną określone na poziomie wdrażania FEWL 21-27.
219.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	---	Uwagi do całego dokumentu.	Alokacja dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego powinna uwzględniać: - wymagania stawiane MOF OW (sporządzenie wspólnej strategii ponadlokalnej, plan zrównoważonej mobilności miejskiej), -potencjał ludnościowy (MOF GW stanowi 23% mieszkańców województwa), -udział obszarów wiejskich w MOF GW, -specyfikę i problemy MOF GW.	Przy wyznaczaniu alokacji w ramach ZIT MOF GW należy uwzględnić wymienione w kolumnie obok argumenty. Instrument ZIT sprawdził się w perspektywie finansowej UE 2014-2020, dlatego wychodząc na przeciw rekomendacjom Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030, wytycznych Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, samorządy północnej części województwa lubuskiego (Miasto Gorzów Wielkopolski, Gminy: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn, Santok, Skwierzyna, Miasto Kostrzyn nad Odrą, Miasto i Gmina Witnica oraz Strzelce Krajeńskie) podjęły wysiłek zbudowania partnerstwa, którego celem jest rozwiązywanie wspólnych problemów MOF GW. W perspektywie finansowej UE 2021-2027 MOF GW zwiększył swój obszar z 5 do 10 samorządów, tj. ze 150 tys. mieszkańców do ponad 224 tys. mieszkańców. W związku z powyższym fakt ten powinien znaleźć odzwierciedlenie w odpowiedniej wysokości alokacji w porównaniu do mijającej perspektywy.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Aktualnie trwają prace nad wymiarem terytorialnym programu w ramach FEWL 21-27. Na poziomie Programu zostanie wskazane dla poszczególnych CS planowane wykorzystanie instrumentów terytorialnych, bez wskazywania alokacji im dedykowanej.
220.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Formy finansowania.	Uwagi do całego dokumentu.	Wnioskujemy o umożliwienie realizacji projektów w trybie hybrydowym oraz formule PPP.	Z uwagi na ograniczone środki finansowe beneficjentów, wskazane formy finansowania usprawnią wdrażanie środków UE.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Zapisy programu nie wskazują na formy realizacji przedsięwzięć. Szczegóły dotyczące tej kwestii będą stanowiły przedmiot dokumentów wdrożeniowych. IZ jest na etapie szczegółowej analizy zagadnienia dotyczącego realizacji projektów w trybie hybrydowym oraz formule PPP.
221.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta	Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) rozporządzenia w sprawie	Uwagi do całego dokumentu.	Wnioskujemy o uwzględnienie wskaźników horyzontalnych dotyczących równouprawnienia.	W zapisie dotyczącym działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji jest zapis, iż wsparcie w ramach każdego podjętego w programie celu	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Wskaźniki horyzontalne monitorowane są na poziomie poszczególnych projektów. Zapisy

	Miasto Gorzów Wielkopolski	wspólnych przepisów i art. 6 rozporządzenia w sprawie EFS+			szczegółowego będzie realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także bez dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność itp**.** Nie ma odzwierciedlenia we wskaźnikach horyzontalnych, np.: liczby obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, liczby projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami, liczby utrzymanych miejsc pracy w podziale na kobiety i mężczyzn.	dotyczące konieczności ich wykazywania będą znajdowały się w regulaminach naborów.
222.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Wyzwanie 5. Zielona gospodarka i zrównoważony rozwój zasobami naturalnymi:	1.Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne Str. 7	Wyzwanie 5. Zielona gospodarka i zrównoważony rozwój zasobami naturalnymi: **efektywne zarządzanie energią i wodą**	Uzupełnienie Wyzwania 5 niniejszym działaniem, przyczyni się do kompleksowego podejścia do realizacji tego wyzwania.	**Uwaga nieuwzględniona** FEWL 21-27 stanowi istotne narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Na potrzeby programu nie opracowano odrębnej diagnozy – oparto się o diagnozę dla aktualizacji SRWL. Wyzwania określone w części strategicznej Programu również zostały zdefiniowane w tym dokumencie. SRWL2030 przeszła całą ścieżkę uzgodnień społecznych (najpierw diagnoza, później dokument, również w postępowaniu środowiskowym), zatem należy przyjąć, iż cele i wyzwania w niej opisane uzyskały pełną akceptację społeczną. Zdefiniowane wyzwania strategiczne regionu stanowią punkt wyjścia dla wyboru CS. Jednocześnie należy wskazać, iż zaproponowane w uwadze rozszerzenie stanowi element wyzwania 5. Zielona gospodarka i zrównoważony rozwój zasobami naturalnymi.
223.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Wyzwanie 6. Spójność przestrzenna – rozwój miast i obszarów wiejskich:	1.Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne Str. 8	Wyzwanie 6. Spójność przestrzenna – rozwój miast i obszarów wiejskich: **wsparcie w zakresie tworzenia i zbrojenia terenów inwestycyjnych**	Uzupełnienie Wyzwania 6 niniejszymi działaniami, przyczyni się do kompleksowego podejścia do realizacji tego wyzwania.	**Uwaga nieuwzględniona** FEWL 21-27 stanowi istotne narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Na potrzeby programu nie opracowano odrębnej diagnozy – oparto się o diagnozę dla aktualizacji SRWL. Wyzwania określone w części strategicznej Programu również zostały zdefiniowane w tym dokumencie. SRWL2030 przeszła całą ścieżkę uzgodnień społecznych (najpierw diagnoza, później dokument, również w postępowaniu środowiskowym), zatem należy przyjąć, iż cele i wyzwania w niej opisane uzyskały pełną akceptację społeczną. Zdefiniowane wyzwania strategiczne regionu stanowią punkt wyjścia dla wyboru CS.

						Jednocześnie należy wskazać, iż zaproponowane w uwadze rozszerzenie stanowi (jako czynnik rozwoju gospodarczego) element wyzwania 6. Spójność przestrzenna – rozwój miast i obszarów wiejskich.
224.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Sfera przestrzenna Wyzwanie 7. Wzmocnienie dostępności i bezpieczeństwa sieci komunikacyjnych, teleinformatycznych i energetycznych: rozbudowa i modernizacja oraz dalsze inwestycje w sieć kolejową, stworzenie oferty kolejowej dla mniejszych miejscowości, ale również wzrost liczby połączeń dalekobieżnych i transgranicznych;	1.Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne str. 8	Sfera przestrzenna Wyzwanie 7. Wzmocnienie dostępności i bezpieczeństwa sieci komunikacyjnych, teleinformatycznych i energetycznych: • rozbudowa i modernizacja oraz dalsze inwestycje w sieć kolejową, stworzenie oferty kolejowej **zarówno dla ośrodków wojewódzkich, jak i** dla mniejszych miejscowości, ale również wzrost liczby połączeń dalekobieżnych i transgranicznych; • rozwój i promocja publicznego transportu zbiorowego, **w tym proekologicznego (np. elektrycznego, z napędem wodorowym)**, w szczególności na obszarach wiejskich, trudnodostępnych, peryferyjnych.	Gorzów Wielkopolski jest aktualnie jedynym miastem wojewódzkim, które nie posiada zelektryfikowanej linii kolejowej. Sytuacja braków w tej infrastrukturze jest stawiana jako jeden z powodów dla których z roku na rok zmniejszana jest liczba połączeń kolejowych. Przeciwdziałanie wykluczeniu transportowemu miasta powinno być jednym z działań priorytetowych.	**Uwaga nieuwzględniona** FEWL 21-27 stanowi istotne narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Na potrzeby programu nie opracowano odrębnej diagnozy – oparto się o diagnozę dla aktualizacji SRWL. Wyzwania określone w części strategicznej Programu również zostały zdefiniowane w tym dokumencie. SRWL2030 przeszła całą ścieżkę uzgodnień społecznych (najpierw diagnoza, później dokument, również w postępowaniu środowiskowym), zatem należy przyjąć, iż cele i wyzwania w niej opisane uzyskały pełną akceptację społeczną. Zdefiniowane wyzwania strategiczne regionu stanowią punkt wyjścia dla wyboru CS.
225.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Wyzwanie 8. Poprawa stanu środowiska naturalnego:	1.Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne str. 9	Wyzwanie 8. Poprawa stanu środowiska naturalnego: • **zwiększenie terenów zielonych, tworzenie nowych przestrzeni zielonych.**	Uzupełnienie Wyzwania 8 niniejszymi działaniami, przyczyni się do kompleksowego podejścia do realizacji tego wyzwania.	**Uwaga nieuwzględniona** FEWL 21-27 stanowi istotne narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Na potrzeby programu nie opracowano odrębnej diagnozy – oparto się o diagnozę dla aktualizacji SRWL. Wyzwania określone w części strategicznej Programu również zostały zdefiniowane w tym dokumencie. SRWL2030 przeszła całą ścieżkę uzgodnień społecznych (najpierw diagnoza, później dokument, również w postępowaniu środowiskowym), zatem należy przyjąć, iż cele i wyzwania w niej opisane uzyskały pełną akceptację społeczną. Zdefiniowane wyzwania strategiczne regionu stanowią punkt wyjścia dla wyboru CS. Jednocześnie należy wskazać, iż zaproponowane w uwadze rozszerzenie stanowi element wyzwania 8. Poprawa stanu środowiska naturalnego (zielono-niebieska infrastruktura).
226.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • przedsiębiorstwa, • partnerstwa/zrzeszenia przedsiębiorstw, klastry, • partnerstwa przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi, • Instytucje Otoczenia Biznesu prowadzące działalność B+R, • jednostki naukowe, instytuty badawcze, ośrodki badawcze,	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka. Cel Szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • przedsiębiorstwa, • partnerstwa/zrzeszenia przedsiębiorstw, klastry, • **stowarzyszenia i porozumienia** • partnerstwa przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi, • Instytucje Otoczenia Biznesu prowadzące działalność B+R,	Rozszerzenie katalogu beneficjentów o stowarzyszenia i porozumienia, umożliwi aplikowanie o środki UE tym podmiotom.	**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga nie precyzuje, o jakie stowarzyszenia i porozumienia chodzi. Generalnie w ramach tego CS planowane jest wspieranie partnerstw przedsiębiorstw w formule klastrowej. Katalog beneficjentów zostanie przeanalizowany pod kątem możliwości i zasadności jego rozszerzania. Jednocześnie należy wskazać, iż główni beneficjenci wskazani na poziomie programu, nie stanowią listy

		• uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe.	zaawansowanych technologii Str. 17	• jednostki naukowe, instytuty badawcze, ośrodki badawcze, uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe.		zamkniętej i ich katalog może podlegać modyfikacji również na etapie wdrażania programu.
227.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: - (…). - Wsparcie na rzecz powstawania terenów inwestycyjnych, infrastruktury biznesowej (w tym m. in.: hale, magazyny, przestrzeń produkcyjna).	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka. Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne Str. 27	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: - (…). - Wsparcie na rzecz powstawania terenów inwestycyjnych **(w tym w wymiarze terytorialnym)**, infrastruktury biznesowej (w tym m. in.: hale, magazyny, przestrzeń produkcyjna).	Mimo podejmowanych działań związanych z uzbrojeniem terenów inwestycyjnych w poprzedniej perspektywie finansowej UE, nadal występują potrzeby inwestowania w tym zakresie w wymiarze terytorialnym.	**Uwaga nieuwzględniona** Aktualnie trwają prace nad wymiarem terytorialnym realizacji FEWL 21-27 – nie określono między innymi ostatecznego zakresu wsparcia (CS) dla wdrożenia poszczególnych instrumentów terytorialnych. Niemniej jednak typy projektów nie będą uszczegóławiane o ten aspekt. Stosowna informacja na temat objęcia danego CS konkretnymi instrumentami terytorialnymi stanowi odrębny element opisu danego CS (*Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)*).
228.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Tabela ze wskaźnikami.	Priorytet 1. Nowoczesna gospodarka. Cel Szczegółowy (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne Str. 28	Uwzględnienie następujących wskaźników: **- Powstałe powierzchnie inwestycyjne - uzbrojenie (ha);** **- Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych;**	Brakuje wskaźników, które beneficjent mógłby oszacować i z nich się rozliczyć.	**Uwaga nieuwzględniona** Do monitorowania interwencji, w zapisach FEWL 21-27 w pierwszej kolejności wprowadzane są wskaźniki wynikające z Załącznika I Rozporządzenia w sprawie EFRR i FS bądź z LWK 2021. Dopiero w momencie, gdy nie odnajdziemy w ramach nich adekwatnych wskaźników można wprowadzić wskaźniki specyficzne. Na LWK 2021 nie znajduje się wskaźnik *Powstałe powierzchnie inwestycyjne - uzbrojenie (ha)*. Dodatkowe wskaźniki, które szczegółowiej monitorowałyby interwencję związaną np. z inwestycjami zlokalizowanymi na przygotowanych terenach można wprowadzać ewentualnie na etapie uszczegółowienia bądź wdrażania programu.
229.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Zgodnie z analizą zagrożenia powodziowego w dolinach rzek, przeprowadzoną w ramach Planów Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP) w województwie lubuskim występują obszary o stosunkowo dużym potencjale zagrożenia powodziowego, szczególnie są to obszary położone wzdłuż Odry, oraz jej dopływów – Nysy Łużyckiej i Bobru.	Priorytet 2. Zielone lubuskie. Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego Str. 44	Zgodnie z analizą zagrożenia powodziowego w dolinach rzek, przeprowadzoną w ramach Planów Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP) w województwie lubuskim występują obszary o stosunkowo dużym potencjale zagrożenia powodziowego, szczególnie są to obszary położone wzdłuż Odry, oraz jej dopływów – Nysy Łużyckiej, Bobru **czy Warty.**	Na terenach wzdłuż rzeki Warty również występują obszary o stosunkowo dużym potencjale zagrożenia powodziowego.	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z Planem zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry przyjętym Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. Warta nie stanowi dużego potencjału zagrożenia powodziowego. W kontekście zapisów FEWL 21-27 brak jest zasadności uzupełniania informacji w przedmiotowym zakresie.
230.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian	j.w. Główne typy projektów planowane do	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 • Adaptacja terenów zurbanizowanych do zmian klimatu. Wdrażanie działań	Obecny zapis dyskryminuje ośrodki wojewódzkie, które liczą powyżej 100 tys. mieszkańców.	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z zapisami Linii interwencja z zakresu adaptacji terenów zurbanizowanych do zmian klimatu została podzielona na działania wspierane w

	Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	klimatu. Wdrażanie działań dla miast i miejscowości poniżej 100 tys. mieszkańców, w tym dla miast nieposiadających planów adaptacji. Projekty polegające m. in. na gospodarowaniu wodami opadowymi, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych.	realizacji w latach 2021-2027 str. 45	dla miast **~~miejscowości poniżej 100 tys. mieszkańców~~**, w tym dla miast nieposiadających planów adaptacji. Projekty polegające m. in. na gospodarowaniu wodami opadowymi, rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury obszarów zurbanizowanych.		ramach programów regionalnych - dla miast i miejscowości poniżej 100 tys. mieszkańców, w tym dla miast nieposiadających planów adaptacji. Natomiast wdrażanie działań przewidzianych w planach adaptacji opracowanych dla 44 miast objętych projektem POIiŚ 2014-2020 + Warszawa + miasta o gęstości zaludnienia powyżej 1000 mieszkańców/km2 – zostały przypisane do wsparcia z poziomu krajowego ze środków programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027. Dlatego też brak jest możliwości uwzględnienia w treści programu propozycji.
231.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Tabela ze wskaźnikami	j.w. Str.46	Uwzględnienie następujących wskaźników: **- Wybudowane lub zmodernizowane urządzenia służące gospodarowaniu wodami opadowymi (szt.) (np. zbiorniki retencyjne);** **- Wybudowana lub zmodernizowana kanalizacja deszczowa (km)**	Brakuje wskaźników, które beneficjent mógłby oszacować i z nich się rozliczyć.	**Uwaga nieuwzględniona** Do monitorowania interwencji, w zapisach FEWL 21-27 w pierwszej kolejności wprowadzane są wskaźniki wynikające z Załącznika I Rozporządzenia w sprawie EFRR i FS bądź z LWK 2021. Dopiero w momencie, gdy nie odnajdziemy w ich ramach adekwatnych wskaźników, można wprowadzić wskaźniki specyficzne.
232.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Priorytet 2. Zielone lubuskie. Cel Szczegółowy (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej Str. 58	Główne typy projektów: - rozwój infrastruktury transportu publicznego, **w tym węzły przesiadkowe,**	Uwzględnienie tego zapisu zapewni kompleksowe podejście projektowania infrastruktury transportu publicznego.	**Uwaga uwzględniona** Zapisy programu zostaną uzupełnione zgodnie z propozycją.
233.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Tabela ze wskaźnikami.	j.w. Str.59	Należy dodać następujące wskaźniki: **-Długość dróg rowerowych, ciągów pieszych i pieszo-rowerowych (km);** **- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34).** Należy usunąć wskaźnik: RCR 64 Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej.	Powinien być uwzględniony wskaźnik dotyczący ścieżek rowerowych. W nowoczesnym projektowaniu standardem jest budowa ścieżek rowerowych przy rozbudowywanych drogach. Tym bardziej, że program dopuszcza „inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe”. Wskaźnik: Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych, funkcjonował w poprzedniej perspektywie finansowej UE. Podany wskaźnik: Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej, jest trudna do	**Uwaga nieuwzględniona** Do monitorowania interwencji, w zapisach FEWL 21-27 w pierwszej kolejności wprowadzane są wskaźniki wynikające z Załącznika I Rozporządzenia w sprawie EFRR i FS bądź z LWK 2021. Dopiero w momencie, gdy nie odnajdziemy w ramach nich adekwatnych wskaźników można wprowadzić wskaźniki specyficzne. Na LWK 2021 nie znajduje się wskaźnik *Długość dróg rowerowych, ciągów pieszych i pieszo-rowerowych (km)*. W Programie uwzględniono wskaźnik Wspierana infrastruktura rowerowa (RCO 058), wynikający z Rozporządzenia. Zgodnie z definicją oznacza *Długość nowo wybudowanej lub znacznie zmodernizowanej dedykowanej infrastruktury rowerowej w ramach projektów objętych wsparciem. Infrastruktura rowerowa obejmuje obiekty rowerowe oddzielone od dróg dla*

					oszacowania szczególnie przy ścieżkach nowo budowanych.	*ruchu drogowego lub innych części tej samej drogi środkami konstrukcyjnymi (krawężnikami, barierkami), ulice rowerowe, tunele rowerowe itp. W przypadku infrastruktury rowerowej z wydzielonymi jednokierunkowymi pasami (np. z każdej strony drogi) mierzona jest długość pasa ruchu*. Odpowiednik wskaźnika CI 34 w LWK 2021 nosi nazwę *Szacowana emisja gazów cieplarnianych (RCR 29)*. Co prawda został on w Liście przypisany dla CS (viii), lecz w przypadku interwencji w zakresie ścieżek rowerowych nie został on uznany jako adekwatny w ramach planowanego wsparcia.
234.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Tabela ze wskaźnikami: RCO 59 - Infrastruktura paliw alternatywnych (punkty tankowania/ładowana. Szt.	j.w. Str. 59	Tabela ze wskaźnikami: RCO 59 - Infrastruktura paliw alternatywnych (punkty tankowania/ładowana RCO 59 - Infrastruktura paliw alternatywnych (punkty tankowania/ładowana **o mocy powyżej 150 kW. Szt.**	Wskaźnik nie powinien ograniczać się jedynie do ilości wybudowanych punktów ładowania, a uwzględniać również parametr mocy, wskazując np. jego minimalną wartość. Proponujemy, aby wynosiła ona przynajmniej 150 kW. Budowanie infrastruktury pozwalającej na szybkie ładowanie pojazdów elektrycznych, może zachęcić kierowców do ich zmiany.	**Uwaga nieuwzględniona** Wskazany w ramach FEWL 21-27 wskaźnik *Infrastruktura paliw alternatywnych (punkty tankowania/ładowania) (RCO 59)* wynika z zapisów Rozporządzenia i jest definiowany jako: *Liczba punktów tankowania/ładowania (nowych lub zmodernizowanych) dla ekologicznie czystych pojazdów finansowanych w ramach projektów objętych wsparciem.* *Punkt ładowania oznacza urządzenie, które umożliwia ładowanie pojedynczego pojazdu elektrycznego lub wymianę akumulatora pojedynczego pojazdu elektrycznego. Punkt tankowania odnosi się do stanowiska tankowania dostarczającego paliwa alternatywnego za pomocą instalacji stałej lub ruchomej. Paliwo alternatywne oznacza paliwo lub źródło energii, które służy, przynajmniej częściowo, jako substytut dla pochodzących z surowej ropy naftowej źródeł energii w transporcie i które może potencjalnie przyczynić się do dekarbonizacji transportu i poprawy ekologiczności sektora transportu.*
235.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Diagnoza strategiczna do SRWL wskazuje, iż jako najpilniejszą inwestycję dotyczącą autostrad należy wskazać przebudowę południowej jezdni drogi A18 Olszyna – Golnice. W kontekście utrzymania spójności komunikacyjnej, ważne jest lepsze skomunikowanie głównych tras z drogami niższych kategorii oraz z lotniskiem w Babimoście.	Priorytet 3. Transport. Cel Szczegółowy (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej Str. 62	Diagnoza strategiczna do SRWL wskazuje, iż jako najpilniejszą inwestycję dotyczącą autostrad należy wskazać przebudowę południowej jezdni drogi A18 Olszyna – Golnice. W kontekście utrzymania spójności komunikacyjnej, ważne jest lepsze skomunikowanie głównych tras z drogami niższych kategorii oraz z lotniskiem w Babimoście. **Z punktu widzenia północnej części województwa istotną inwestycją jest budowa północnej obwodnicy Gorzowa Wielkopolskiego.**	Budowa północnej obwodnicy Gorzowa Wielkopolskiego stanowi istotny element skomunikowania północnej części województwa z siecią TEN-T.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Odpowiedź:** FEWL 21-27 stanowi istotne narzędzie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Na potrzeby programu nie opracowano odrębnej diagnozy – oparto się o diagnozę dla aktualizacji SRWL. SRWL2030 przeszła całą ścieżkę uzgodnień społecznych (najpierw diagnoza, później dokument, również w postępowaniu środowiskowym), zatem należy przyjąć, iż cele i wyzwania w niej opisane uzyskały pełną akceptację społeczną.

236.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: W ramach przedmiotowego celu wspierane będą w pierwszej kolejności: • Inwestycje w transport drogowy poza TEN-T – Drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe, w tym obwodnice.	j.w. Str. 63	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: W ramach przedmiotowego celu wspierane będą w pierwszej kolejności: • Inwestycje w transport drogowy poza TEN-T – Drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe, w tym obwodnice; **• Inwestycje w transport kolejowy poza TEN-T – tabor kolejowy do przewozów o charakterze regionalnym (w sieci TEN-T i poza TEN-T).** **• Inwestycje w transport śródlądowy poza TEN-T** **– Inwestycje punktowe w porty/przystanie o charakterze gospodarczym i turystycznym,** **– inwestycje „liniowe" związane z podniesieniem klasy żeglowności na rzece Warcie.**	Inwestycje w poprawę transportu kolejowego, jak i śródlądowego mają fundamentalne znaczenie dla gospodarki naszego regionu. Stąd wnioskujemy o umiejscowieniu ich w ramach celu wspieranego w pierwszej kolejności.	**Uwaga nieuwzględniona** Planując interwencję w obszarze wsparcia CP3 wzięto pod uwagę dostępne środki oraz potrzeby i priorytety zdefiniowane na poziomie SRWL2030. Uwzględniono przy tym doświadczenia z realizacji wsparcia w tym zakresie w poprzednich okresach programowania. W obliczu powyższego IZ podjęła decyzję o nadaniu priorytetu inwestycjom w zakresie transportu drogowego. Należy jednocześnie wziąć pod uwagę konieczność uzyskania zgodności inwestycji realizowanych w ramach CP3 z dokumentem Regionalny Program Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z perspektywą rozwoju do roku 2030.
237.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027: -(…).	Priorytet 4 Infrastruktura społeczna Cel Szczegółowy (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online Str. 66-67	Wnioskujemy, aby wśród głównych typów projektów przewidzieć także **wsparcie w wymiarze terytorialnym, w tym dla inwestycji w infrastrukturę edukacyjną, jak i wsparcie udzielane ze środków EFS**, tak aby możliwie najsilniej wzmocnić efekt synergii planowanej interwencji w MOF.	Mimo podejmowanych działań związanych z poprawą infrastruktury edukacyjnej oraz działań realizowanych w ramach EFS w poprzedniej perspektywie finansowej UE, nadal występują potrzeby inwestowania w tym zakresie w wymiarze terytorialnym.	**Uwaga nieuwzględniona** Aktualnie trwają prace nad wymiarem terytorialnym realizacji FEWL 21-27 – nie określono między innymi ostatecznego zakresu wsparcia (CS) dla wdrożenia poszczególnych instrumentów terytorialnych. Niemniej jednak typy projektów nie będą uszczegóławiane o ten aspekt. Stosowna informacja na temat objęcia danego CS konkretnymi IT stanowi odrębny element opisu danego CS (*Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych - art. 22 ust. 3 lit.d) ppkt (v)*).
238.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, • uczelnie medyczne, • podmioty lecznicze, dla których podmiotem tworzącym lub właścicielem jest jst, • niepubliczne podmioty lecznicze.	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel Szczegółowy (v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, • uczelnie, **w tym** medyczne, • podmioty lecznicze, dla których podmiotem tworzącym lub właścicielem jest jst, • niepubliczne podmioty lecznicze.	Nie należy wykluczać powstawania kierunków medycznych na uczelniach innych niż medyczne. Na Akademii im. Jakuba z Paradyża uruchomiony został kierunek pielęgniarski, a także otwarte zostaną studia licencjackie na kierunku ratownictwo medyczne. W Zamiejscowym Wydziale Kultury Fizycznej w Gorzowie Wielkopolskim funkcjonuje kierunek fizjoterapia.	**Uwaga uwzględniona** Proponowana zmiana dotycząca głównych typów beneficjentów zostanie uwzględniona w kolejnej wersji FEWL 21-27

			przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej Str. 74			
239.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym, • Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT).	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych Str. 77	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe • podmioty prowadzone lub nadzorowane na poziomie regionalnym, • Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) **• Jednostki samorządu terytorialnego (JST)** **• Instytucje kultury**	Działania zapisane w typach projektów w CS vi są także w gestii jednostek samorządu terytorialnego oraz podległym im instytucjom kultury.	**Uwaga uwzględniona** Zapisy zostaną uzupełnione o JST i jednostki organizacyjne JST oraz pozostałe jednostki sektora finansów publicznych.
240.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Priorytet 6. Lokalne lubuskie Wdrażanie ZIT MOF miast wojewódzkich i średnich będzie wykorzystywało doświadczenia z wdrażania tego instrumentu w okresie programowania 2014-2020.	Priorytet 6. Lokalne lubuskie Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich Str. 112	Wdrażanie ZIT MOF miast wojewódzkich i średnich będzie wykorzystywało doświadczenia z wdrażania tego instrumentu w okresie programowania 2014-2020, **przy udziale Instytucji Pośredniczących obu ośrodków wojewódzkich (IP ZIT MOF GW oraz IP ZIT MOF ZG).**	Pozostawienie funkcji Instytucji Pośredniczących ZIT MOF GW na dotychczasowych zasadach, usprawni wdrażanie środków w ramach ZIT, dedykowanych MOF OW w perspektywie UE 2021-2027, jak miało to miejsce w poprzednim programowaniu.	**Uwaga będzie rozpatrywana w dalszych pracach** Aktualnie trwają prace nad systemem instytucjonalnym FEWL 21-27. Zarówno w treści programu uprzedzono o braku uszczegółowienia tego elementu i trwających pracach oraz każdorazowo podczas spotkań konsultacyjnych informacja ta była omawiana z podaniem wyjaśnienia w tym zakresie.
241.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Wsparcie wynikające z tzw. strategii terytorialnych, m. in.: - (…) - Wsparcie instytucji kultury, rozwój infrastruktury kultury.	Priorytet 6. Lokalne lubuskie Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Wsparcie wynikające z tzw. strategii terytorialnych, m. in.: - (…) **- Inwestycje polegające na budowie nowej infrastruktury kulturalnej,** **-Wydarzenia kulturalne, takie jak m.in. wystawy czy festiwale,** **- Część projektu infrastrukturalnego może stanowić termomodernizacja – do 30 % całkowitych kosztów.**	Rozszerzenie katalogu obszarów wsparcia o proponowane działania, przyczyni się do usprawnienia wdrażania środków UE.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Interwencja CP5 ma najbardziej przekrojowy charakter. Poza wskazanymi w programie głównymi typami projektów, właściwych dla CP5, możliwa jest realizacja innych inicjatyw wpisujących się w zakres wsparcia pozostałych CP (z zachowaniem wymogów dla tych CP), te przedsięwzięcia, jak wszystkie planowane do realizacji w ramach CP5 muszą wynikać ze strategii terytorialnej. Należy przy tym mieć na uwadze, iż alokacja CP5 jest ograniczona, a zakres działań bardzo szeroki, w związku z czym należy rozważyć zasadność

			turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich Str. 112			realizacji projektów właściwych dla innych CP ze środków CP5.
242.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Iwona Olek Zastępca Prezydenta Miasto Gorzów Wielkopolski	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Wsparcie wynikające z tzw. strategii terytorialnych, m. in.: - (…)	Priorytet 6. Lokalne lubuskie Cel Szczegółowy (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich Str. 112	Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Wsparcie wynikające z tzw. strategii terytorialnych, m. in.: - (…) **- Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną,**	Mimo podejmowanych działań związanych z poprawą infrastruktury edukacyjnej w poprzedniej perspektywie finansowej UE, nadal występują potrzeby inwestowania w tym zakresie w wymiarze terytorialnym.	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Interwencja CP5 ma najbardziej przekrojowy charakter. Poza wskazanymi w programie głównymi typami projektów, właściwych dla CP5, możliwa jest realizacja innych inicjatyw wpisujących się w zakres wsparcia pozostałych CP (z zachowaniem wymogów dla tych CP, jak wymagania dla infrastruktury edukacyjnej w CP4), te przedsięwzięcia, jak wszystkie planowane do realizacji w ramach CP5 muszą wynikać ze strategii terytorialnej. Należy przy tym mieć na uwadze, iż alokacja CP5 jest ograniczona, a zakres działań bardzo szeroki, w związku z czym należy rozważyć zasadność realizacji projektów właściwych dla innych CP ze środków CP5.
243.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Kaliszuk Wiceprezydent Instytucja Pośrednicząca ZIT MOF Zielonej Góry/Miasto Zielona Góra (Lider ZIT)	Brak planowanego systemu instytucjonalnego realizacji w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Cały projekt programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Ujęcie w systemie instytucjonalnym realizacji programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 IP ZIT Zielonogórsko – Nowosolskiego Obszaru Funkcjonalnego	Mechanizm wdrażania instrumentu ZIT sprawdził się w perspektywie finansowej 2014-2020, jest wysoko oceniany zarówno przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, jak i przez Komisję Europejską. Miasto Zielona Góra pełniło rolę Lidera ZIT, w strukturze miejskiej funkcjonuje Biuro ZIT, które przeszło desygnację i ma doświadczenie i kompetencje do pełnienia funkcji IP ZIT.	**Uwaga będzie rozpatrywana w dalszych pracach** Aktualnie trwają prace nad systemem instytucjonalnym FEWL 21-27. Zarówno w treści programu uprzedzono o braku uszczegółowienia tego elementu i trwających pracach oraz każdorazowo podczas spotkań konsultacyjnych informacja ta była omawiana z podaniem wyjaśnienia w tym zakresie.
244.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Kaliszuk Wiceprezydent Instytucja Pośrednicząca ZIT MOF Zielonej Góry/Miasto Zielona Góra (Lider ZIT)	Brak szczegółowych zapisów dotyczących wymiaru terytorialnego w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Cały projekt programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Uszczegółowienie zapisów dotyczących wymiaru terytorialnego w procesie partycypacyjnym z ZIT.	Brak szczegółowych zapisów dotyczących wymiaru terytorialnego w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 uniemożliwia wniesienie opinii i uwag oraz sformułowanie wniosków w tym zakresie na etapie konsultacji.	**Uwaga uwzględniona** Aktualnie trwają prace nad wymiarem terytorialnym FEWL 21-27, w tym ZIT, jako jednego z instrumentów terytorialnych. Zarówno w treści programu uprzedzono o braku uszczegółowienia tego elementu i trwających pracach oraz każdorazowo podczas spotkań konsultacyjnych informacja ta była omawiana z podaniem wyjaśnienia w tym zakresie. Element programu zostanie doprecyzowany w kolejnej wersji projektu FEWL 21-27.
245.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Kaliszuk Wiceprezydent Instytucja Pośrednicząca ZIT MOF Zielonej	Brak zapisów dotyczących wskazania konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnienie planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych w zakresie interwencji współfinansowanej z EFS+ w konsultowanym projekcie programu Fundusze	Opisy interwencji współfinansowanej w ramach EFS+, w tym zwłaszcza CP 4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca	Umożliwienie zastosowania instrumentu terytorialnego ZIT w ramach EFS+.	Brak zapisów dotyczących wskazania konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnienie planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych w zakresie interwencji współfinansowanej z EFS+ w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa	**Uwaga będzie rozpatrywana w dalszych pracach** Aktualnie trwają prace nad wymiarem terytorialnym FEWL 21-27, w tym ZIT, jako jednego z instrumentów terytorialnych (IT). Kwestia zastosowania poszczególnych IT zostanie doprecyzowana w poszczególnych CS EFS+ po zakończeniu prac w tym zakresie.

	Góry/Miasto Zielona Góra (Lider ZIT)	Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027. Enigmatyczny zapis: „Trwają analizy w tym obszarze”	włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych, Priorytet 5. Wsparcie obywateli –edukacja, włączenie społeczne (fundusz: EFS+)		Lubuskiego 2021-2027, pomimo złożonych przez ZIT fiszek projektów w ramach EFS+ oraz pomimo realizacji w perspektywie 2014-2020 ważnych projektów zintegrowanych w formule ZIT, realizujących kluczowe wskaźniki w ramach RPO-L2020 dofinansowanych z EFS.	
246.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Kaliszuk Wiceprezydent Instytucja Pośrednicząca ZIT MOF Zielonej Góry/Miasto Zielona Góra (Lider ZIT)	Brak konkretnego zapisu umożliwiającego realizację projektów ZIT w celu szczegółowym (ii) Infrastruktura dla edukacji w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027. Enigmatyczny zapis: „Trwają analizy w tym obszarze”.	CP 4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych, Priorytet 4. Infrastruktura społeczna; (ii) Infrastruktura dla edukacji (fundusz: EFRR)	Umożliwienie zastosowania instrumentu terytorialnego ZIT w celu szczegółowym (ii) Infrastruktura dla edukacji	Wysoki poziom edukacji jest priorytetem jednostek tworzących związek ZIT, w tym inwestycje w infrastrukturę dla edukacji.	**Uwaga będzie rozpatrywana w dalszych pracach** Aktualnie trwają prace nad wymiarem terytorialnym FEWL 21-27, w tym ZIT, jako jednego z instrumentów terytorialnych. Kwestia zastosowania poszczególnych IT zostanie doprecyzowana w poszczególnych CS po zakończeniu prac w tym zakresie.
247.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Kaliszuk Wiceprezydent Instytucja Pośrednicząca ZIT MOF Zielonej Góry/Miasto Zielona Góra (Lider ZIT)	Brak konkretnej propozycji finansowej dla związków ZIT w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Cały projekt programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Wprowadzenie do projektu programu po partycypacyjnych konsultacjach ze związkami ZIT konkretnej propozycji finansowej dla związków ZIT.	Konsultowany projekt programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 nie zawiera konkretnej propozycji finansowej dla związków ZIT, co uniemożliwia wniesienie opinii i uwag oraz sformułowanie wniosków w tym zakresie na etapie konsultacji.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Zarówno w treści programu uprzedzono o braku doprecyzowania tego elementu oraz każdorazowo podczas spotkań konsultacyjnych informacja ta była omawiana z podaniem wyjaśnienia w tym zakresie. Projekcja finansowa programu nie przewiduje wskazywania środków na poszczególne instrumenty terytorialne. Rozstrzygnięcia w tym leżą w kompetencji IZ i nie stanowią elementu programu, który podlega decyzji KE.
248.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Krzysztof Kaliszuk Wiceprezydent Instytucja Pośrednicząca ZIT MOF Zielonej Góry/Miasto Zielona Góra (Lider ZIT)	Brak wartości wskaźników mierzących interwencję w poszczególnych celach w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Cały projekt programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027	Dodanie wartości wskaźników mierzących interwencję w poszczególnych celach w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027.	Brak wartości wskaźników mierzących interwencję w poszczególnych celach w konsultowanym projekcie programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 uniemożliwia wniesienie opinii i uwag oraz sformułowanie wniosków w tym zakresie na etapie konsultacji.	**Uwaga uwzględniona** Aktualnie trwają prace nad systemem wskaźników FEWL 21-27, w tym szacowania ich wartości. Zarówno w treści programu uprzedzono o braku tego elementu oraz każdorazowo podczas spotkań konsultacyjnych informacja ta była omawiana z podaniem wyjaśnienia w tym zakresie. Element programu zostanie uzupełniony w kolejnej wersji projektu FEWL 21-27.
249.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mirosława Makuchowska Kampania Przeciw Homofobii	Cel Szczegółowy (a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup	str 79	Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych lub wykluczonych społecznie z innych przyczyn, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej	Szczególna sytuacja osób LGBT została opisana we wstępie, a jej specyfika uzasadnia uwzględnianie tej grupy osób wprost w poszczególnych działaniach. Zwiększy to szanse na zaadresowanie potrzeb tej grupy w ramach finansowanych projektów. Wskazanie wprost na osoby LGBT+,	**Uwaga nieuwzględniona** Propozycja zmiany nazwy celu szczegółowego zaproponowana w uwadze nie może zostać zrealizowana, gdyż nazwy CS wskazuje wprost rozporządzenie KE. Natomiast w odniesieniu do uzasadnienia zaproponowanej zmiany, IZ zgodnie z

		znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej		sytuacji na rynku pracy, w tym ze względu na takie cechy jak orientacja psychoseksualna, tożsamość płciowa, płeć czy niepełnosprawność, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie edukacji antydyskryminacyjnej, samozatrudnienia i ekonomii społecznej	może spowodować wzrost napływu wniosków, które będą zawierać rozwiązania skierowane do tej grupy lub uwzględniające jej szczególne potrzeby. Kształcenie i wychowywanie młodego pokolenia w przekonaniu o równości wszystkich ludzi bez względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową jest fundamentem rozwoju demokratycznego społeczeństwa obywatelskiego. Jednocześnie edukacja antydyskryminacyjna i seksualna jest zaniedbanym obszarem w polskiej edukacji, a dobrostan uczniów i uczennic LGBT+ w polskich szkołach jest na alarmująco niskim poziomie. Brak jest treści programowych obejmujących wiedzę na temat mechanizmów dyskryminacji. Kompetencje nauczycieli i osób szkolących w zakresie reagowania na dyskryminację i przeciwdziałania jej powinny zostać podniesione i uzupełnione o wiedzę z zakresu mowy nienawiści i przemocy motywowanej nienawiścią oraz zjawisk przemocy ze względu na orientację seksualną czy tożsamość płciową. Szkoła, w której występuje homofobiczna czy transfobiczna przemoc, jest szkołą niebezpieczną, a dostęp młodzieży do wysokiej jakości edukacji równościowej i antydyskryminacyjnej jest utrudniony. W Polsce, jak wynika z raportu KPH, 26% incydentów przemocowych doświadczonych przez młodzież LGBT+ miało miejsce w szkole, a w 19,1% przypadków sprawcami byli koleżanki i koledzy ze szkoły. Nieheteronormatywna młodzież szkolna, częściej niż dorośli, czuje się osamotniona (70,3%), miewa myśli samobójcze (69,4%), częściej też ma objawy depresji. Jednocześnie, jak wynika z badań KPH, kadra szkolna w Polsce nie posiada wiedzy, jak z homo- i transfobiczną przemocą rówieśniczą sobie radzić. Nie posiada również umiejętności, by robić to skutecznie, przyznając, że podstawa programowa niewystarczająco	rozporządzeniem ogólnym [art. 22 ust. 3 lit. d), ppkt (iv)], w odniesieniu do poszczególnych celów szczegółowych wskazuje, w ramach opisu każdego z nich informacje, iż działania w programie będą realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów.

					włącza tematy orientacji seksualnych i tożsamości płciowych do programu nauczania. Powołując się na szczegółowy cel zawarty w Artykule 4(h) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013, który zakłada wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji i biorąc pod uwagę powyższą statystykę uważamy, iż należy wskazać młodzież LGBT+ jako osoby, którym wsparcie w procesie kształcenia i edukacji jest wysoce potrzebne i niezbędne do prawidłowego rozwoju. Zajęcia antydyskryminacyjne mają znaczący wpływ i przełożenie na kształtowanie prawidłowych postaw młodych ludzi.	
250.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mirosława Makuchowska Kampania Przeciw Homofobii	Priorytet 5. Wsparcie obywateli – włączenie społeczne Cel Szczegółowy (h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	str 96	Szczegółowy (h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji, zwłaszcza ze względu na takie cechy jak orientacja psychoseksualna, tożsamość płciowa, płeć czy niepełnosprawność oraz aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	Szczególna sytuacja osób LGBT została opisana we wstępie, a jej specyfika uzasadnia uwzględnianie tej grupy osób wprost w poszczególnych działaniach. Zwiększy to szanse na zaadresowanie potrzeb tej grupy w ramach finansowanych projektów. Wskazanie wprost na osoby LGBT+, może spowodować wzrost napływu wniosków, które będą zawierać rozwiązania skierowane do tej grupy lub uwzględniające jej szczególne potrzeby. Aktywne włączanie społeczne dyskryminowanych osób wymaga uwzględnienia wprost między innymi osób nieheteronormatywnych i transpłciowych, w tym wśród seniorów, poprzez np. zapewnienie wsparcia, w tym psychologicznego, możliwość rozwoju edukacyjnego czy stażu zawodowego. Powyższe natomiast wiąże się przede wszystkim z zapewnieniem edukacji antydyskryminacyjnej, w tym dotyczącej osób LGBT+, dla personelu zajmującego się aktywnym włączaniem społecznym.	**Uwaga nieuwzględniona** Propozycja zmiany nazwy celu szczegółowego zaproponowana w uwadze nie może zostać zrealizowana, gdyż nazwy CS wskazuje wprost rozporządzenie KE. Natomiast w odniesieniu do uzasadnienia zaproponowanej zmiany, IZ zgodnie z rozporządzeniem ogólnym [art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv)], w odniesieniu do poszczególnych celów szczegółowych wskazuje, w ramach opisu każdego CS, informacje, iż działania w programie będą realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów.

251.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mirosława Makuchowska Kampania Przeciw Homofobii	Priorytet 5. Wsparcie obywateli – włączenie społeczne Cel Szczegółowy (I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	str 106	(I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym dzieci oraz osób najbardziej potrzebujących, tj. w szczególności ze względu na takie cechy jak orientacja seksualna, tożsamość płciowa, płeć czy niepełnosprawność	Szczególna sytuacja osób LGBT została opisana we wstępie, a jej specyfika uzasadnia uwzględnianie tej grupy osób wprost w poszczególnych działaniach. Zwiększy to szanse na zaadresowanie potrzeb tej grupy w ramach finansowanych projektów. Wskazanie wprost na osoby LGBT+, może spowodować wzrost napływu wniosków, które będą zawierać rozwiązania skierowane do tej grupy lub uwzględniające jej szczególne potrzeby. Niezwykle istotne jest wdrożenie konkretnych, sprecyzowanych działań, służących podnoszeniu wiedzy i świadomości mieszkańców województwa w obszarze aktywności społecznej i równego traktowania, także osób LGBT+; Osoby LGBT+ mogą unikać pełnego partycypowania w aktywnościach społecznych ze względu na obawę przed dyskryminacją i wykluczeniem.	**Uwaga nieuwzględniona** Propozycja zmiany nazwy celu szczegółowego zaproponowana w uwadze nie może zostać zrealizowana, gdyż nazwy CS wskazuje wprost rozporządzenie KE. Natomiast w odniesieniu do uzasadnienia zaproponowanej zmiany, IZ zgodnie z rozporządzeniem ogólnym [art. 22 ust. 3 lit. d), ppkt (iv)], w odniesieniu do poszczególnych celów szczegółowych wskazuje, w ramach opisu każdego CS, informacje, iż działania w programie będą realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów.
252.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mirosława Makuchowska Kampania Przeciw Homofobii	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel Szczegółowy (v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	str 73	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel Szczegółowy (v) (v) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej, w tym grup szczególnie narażonych na wykluczenie i dyskryminację, zwłaszcza ze względu na takie cechy jak orientacja psychoseksualna, tożsamość płciowa, płeć czy niepełnosprawność; także uwzględnianie szczególnych potrzeb w zakresie wsparcia psychologicznego oraz wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	Szczególna sytuacja osób LGBT została opisana we wstępie, a jej specyfika uzasadnia uwzględnianie tej grupy osób wprost w poszczególnych działaniach. Zwiększy to szanse na zaadresowanie potrzeb tej grupy w ramach finansowanych projektów. Wskazanie wprost na osoby LGBT+, może spowodować wzrost napływu wniosków, które będą zawierać rozwiązania skierowane do tej grupy lub uwzględniające jej szczególne potrzeby. Niezwykle istotna jest - oprócz troski o brak wykluczenia - sama świadomość obecności osób nieheteronormatywnych i transpłciowych w grupie pacjentów (i np.stosowanie w związku z tym uwzględniających je form gramatycznych, uwzględnianie relacji jednopłciowych). Wspomniane działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji do uzupełnienia na dalszym etapie prac powinny być potraktowane jako jeden z istotniejszych punktów, przede wszystkim poprzez edukację antydyskryminacyjną personelu, uwzględniającą osoby LGBT+.	**Uwaga nieuwzględniona** Propozycja zmiany nazwy celu szczegółowego zaproponowana w uwadze nie może zostać zrealizowana, gdyż nazwy CS wskazuje wprost rozporządzenie KE. Natomiast w odniesieniu do uzasadnienia zaproponowanej zmiany, IZ zgodnie z rozporządzeniem ogólnym [art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv)], w odniesieniu do poszczególnych celów szczegółowych wskazuje, w ramach opisu każdego CS, informacje, iż działania w programie będą realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów.

253.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mirosława Makuchowska Kampania Przeciw Homofobii	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel Szczegółowy (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	str 70	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, w tym grup szczególnie narażonych na dyskryminację, zwłaszcza ze względu na takie cechy jak orientacja psychoseksualna, tożsamość płciowa, płeć czy niepełnosprawność; gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	Szczególna sytuacja osób LGBT została opisana we wstępie, a jej specyfika uzasadnia uwzględnianie tej grupy osób wprost w poszczególnych działaniach. Zwiększy to szanse na zaadresowanie potrzeb tej grupy w ramach finansowanych projektów. Wskazanie wprost na osoby LGBT+, może spowodować wzrost napływu wniosków, które będą zawierać rozwiązania skierowane do tej grupy lub uwzględniające jej szczególne potrzeby. Niezwykle istotne jest uwzględnienie podczas wszystkich działań, iż wśród osób starszych, z niepełnosprawnościami, długotrwale chorych są też należące do społeczności LGBT+. W świetle powyższego pamiętać trzeba o zapewnieniu wsparcia psychologicznego dla osób starszych i niepełnosprawnych, borykających się również z poczuciem wykluczenia z powodu nieheteronormatywnej orientacji psychoseksualnej czy tożsamości płciowej, ze względu na większe ryzyko potencjalnej dyskryminacji czy wykluczenia. Konieczne w tym wypadku jest także wdrożenie szkoleń antydyskryminacyjnych dla osób poszukujących pracy (np. zakłady aktywności zawodowej) oraz bezwzględna dbałość o brak dyskryminacji wśród pracowników specjalistycznych placówek społecznych, opiekuńczych, opiekuńczo-wychowawczych, domów samopomocy, domów/klubów sąsiedzkich, zakładów aktywności zawodowej itp., również na tle orientacji psychoseksualnej i tożsamości płciowej, a ponadto podejmowanie działań i tworzenie platform/miejsc mających na celu zintegrowanie osób wykluczonych i dyskryminowanych ze względu na ww. czynniki. W ramach rozwoju infrastruktury społecznej, biorącej pod uwagę potrzeby osób wykluczonych, ważne	**Uwaga nieuwzględniona** Propozycja zmiany nazwy celu szczegółowego zaproponowana w uwadze nie może zostać zrealizowana, gdyż nazwy CS wskazuje wprost rozporządzenie KE. Natomiast w odniesieniu do uzasadnienia zaproponowanej zmiany, IZ zgodnie z rozporządzeniem ogólnym [art. 22 ust. 3 lit. d), ppkt (iv)], w odniesieniu do poszczególnych celów szczegółowych wskazuje, w ramach opisu każdego CS, informacje, iż działania w programie będą realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów.

					jest także np. stworzenie hosteli/ domów interwencyjnych dla osób LGBT (bezdomnych, znajdujących się w kryzysie), uwzględniających możliwość ich edukacji, stanowiącej wstęp do rozwoju zawodowego.	
254.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mirosława Makuchowska Kampania Przeciw Homofobii	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna Cel szczegółowy (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	str 76	Priorytet 4. Infrastruktura społeczna (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym oraz innowacjach społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób narażonych na wykluczenie i dyskryminację, zwłaszcza ze względu na takie cechy jak orientacja psychoseksualna, tożsamość płciowa, płeć czy niepełnosprawność oraz uwzględnienie m.in. osób nieheteronormatywnych, transpłciowych i z niepełnosprawnościami w każdym z adresowanych obszarów.	Szczególna sytuacja osób LGBT została opisana we wstępie, a jej specyfika uzasadnia uwzględnianie tej grupy osób wprost w poszczególnych działaniach. Zwiększy to szanse na zaadresowanie potrzeb tej grupy w ramach finansowanych projektów. Wskazanie wprost na osoby LGBT+, może spowodować wzrost napływu wniosków, które będą zawierać rozwiązania skierowane do tej grupy lub uwzględniające jej szczególne potrzeby. W ramach wzmacniania roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym i społecznym oraz włączeniu istotne jest uwzględnienie podczas wszystkich działań, wśród osób wykluczonych i dyskryminowanych, również tych należących do społeczności LGBT+. Należy pamiętać, iż są one narażone na wyobcowanie i często są marginalizowane w przestrzeni publicznej. Wymaga to podjęcia szczególnych kroków, zmierzających do uwzględnienia i zwiększenia roli tych osób oraz ich wpływu na ww. obszary. Wobec powyższego, w celu wspierania roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju społeczno-gospodarczym szczególnie istotne jest tworzenie miejsc i platform, z których osoby narażone na wykluczenie mogą korzystać czując się bezpiecznie i być istotnym elementem przedsięwzięć w ww. dziedzinach. W celu należytej i bezpośredniej realizacji postanowień KPP, a w szczególności jej art 21, widoczność każdej kategorii osób wykluczonych powinna być czynnikiem obecnym w planowaniu wszelkich działań programowych, projektów i wydarzeń turystycznych i kulturalnych.	**Uwaga nieuwzględniona** Propozycja zmiany nazwy celu szczegółowego zaproponowana w uwadze nie może zostać zrealizowana, gdyż nazwy CS wskazuje wprost rozporządzenie KE. Natomiast w odniesieniu do uzasadnienia zaproponowanej zmiany, IZ zgodnie z rozporządzeniem ogólnym [art. 22 ust. 3 lit. d), ppkt (iv)], w odniesieniu do poszczególnych celów szczegółowych wskazuje, w ramach opisu każdego CS, informacje, iż działania w programie będą realizowane z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów.

					Należy przede wszystkim, poprzez działania edukacyjne, zidentyfikować bariery, istniejące dla osób starszych, z niepełnosprawnościami, czy osób LGBT+ w kulturze, turystyce, etc., (należą do nich, m.in. brak odpowiedniej infrastruktury, brak dedykowanych, zróżnicowanych programów i projektów kulturalnych) oraz sformułować konkretne kryteria, stosowane przy ich planowaniu, które będą uwzględniały potrzeby tych osób i pozwolą na ich stałą partycypację w powyższych dziedzinach.	
255.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Mirosława Makuchowska Kampania Przeciw Homofobii	4. Warunki podstawowe	133	Przez wzgląd na niedokonanie samooceny stworzenia skutecznych mechanizmów służących zapewnieniu zgodności z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej, wskazujemy warunki brzegowe, które powinny zostać spełnione, aby uznać, iż województwo lubuskie dopełniło swoich obowiązków wynikających z RWP: a) Wskazanie, które przepisy Karty praw podstawowych mają zastosowanie do obszarów wsparcia wskazanych w programie. b) Ustanowienie kwestii dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową osobnym punktem każdej dokonywanej oceny. c) Osobne badanie przestrzegania zasady równego traktowania osób LGBT+ w ramach rozpatrywania wniosków o dofinansowanie. d) Zaangażowanie podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie w proces przygotowywania kryteriów i procedur wyboru operacji finansowych przy pomocy funduszy europejskich. e) Uwzględnienie w wytycznych i instrukcjach dla beneficjentów, informacji o konieczności spełnienia horyzontalnego warunku podstawowego przestrzegania Karty praw podstawowych, w tym niedyskryminacji osób LGBT+. f) Zaangażowanie podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie w proces przygotowywania wytycznych i instrukcji dla beneficjentów. g) Zagwarantowanie rozpatrywania skarg na naruszenia Karty praw	Zarządy Województw pełniące funkcję instytucji zarządzających zobowiązane są do przestrzegania postanowień Karty praw podstawowych Unii Europejskiej w zakresie sporządzania dokumentów programowych, ustanawiania systemów zarządzania, monitorowania i kontroli programów, w tym ustanowienia niedyskryminacyjnych kryteriów i procedur wyboru operacji finansowanych z funduszy europejskich oraz powołanie komitetów monitorujących, oraz wdrażanie programów i wykonywanie działań. W związku z tym pozostawienie całości odpowiedzialności za przestrzeganie warunku podstawowego dot. skutecznego stosowania i wdrażania przepisów Karty praw podstawowych „na barkach" Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej jest w pełni bezzasadne. Zgodnie z RWP przy przygotowywaniu programu należy wykazać spełnienie wszystkich kryteriów wymaganych przez warunek podstawowy i dokonać samooceny. Sprecyzowane w tym punkcie działania są w naszej opinii minimum niezbędnym do uznania wypełnienia warunku przez instytucję zarządzającą.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** W treści programu zostały zawarte zapisy wskazujące, iż interwencja każdego celu szczegółowego będzie realizowana z poszanowaniem zasad horyzontalnych UE o których mowa w Traktacie o Unii Europejskiej (TUE) oraz praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także w zgodzie z zapisami art. 9 rozporządzenia ogólnego w sprawie wspólnych przepisów, w tym między innymi, iż IZ podejmie odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Kwestie dotyczące kryteriów i systemu oceny będą stanowiły element wdrożeniowy programu, niemniej jednak w treści FEWL 21-27 wskazano, iż musi on również uwzględniać wskazane powyżej wymagania. Do przestrzegania tych zasad, z poziomu programu, zostały zobligowane wszystkie instytucje zaangażowane w jego realizację oraz beneficjenci wsparcia.

				podstawowych przez bezstronne i niezależne organy. h) Opracowanie szkolenia nt. horyzontalnego warunku podstawowego w zakresie Karty praw podstawowych i jego obligatoryjne przeprowadzenie wśród wszystkich pracowników instytucji zarządzających i instytucji pośredniczących zaangażowanych w opracowywanie i wdrażanie programów finansowanych z funduszy europejskich, w tym osobne uwzględnienie w nim przesłanki orientacji seksualnej i tożsamości płciowej.		
256.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Szymon Mizera Rzeczny Uniwersytet Ludowy prowadzony przez Stowarzyszenie Inicjatyw Twórczych Kod_Krowa	Projekty w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki	Cel Szczegółowy (vii) str. 56	Projekty w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime np. banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne, ekoparki , ogrody społeczne.	Ogrody społeczne pozwalają poszerzyć różnorodność bilogiczną i przestrzeń zieloną. Na terenach wiejskich i miejskich są miejscem integracji lokalnych społeczności. Prowadzone przez nas działania na terenach nadrzecznych w Cigacicach pozwalają również zauważyć zmianę w przywiązaniu i traktowaniu przez mieszkańców przestrzeni wspólnej jako wspólnego dobra. Wspólne dbanie o ogród pomaga pogłębić relacje między sąsiadami. Buduje poczucie wspólnoty i sprzyja częstszym kontaktom społecznym	**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Idea ogrodów społecznych może wpisywać się w kategorię związaną z budową parków miejskich (program nie określa ich funkcji – wypoczynkowej/integracyjnej/edukacyjnej) i ideą zazieleniania miast. Biorąc pod uwagę wskazany w uwadze podstawowy kontekst ogrodów społecznych (integracja społeczeństwa lokalnego i budowanie postaw poszanowania wspólnej przestrzeni), realizacja takich działań jest właściwa dla CP, gdzie całość interwencji będzie realizowana poprzez strategie terytorialne. Oddolne inicjatywy w kierunku działań świadomościowych i w konsekwencji prośrodowiskowych są dobrym przykładem inicjatyw dla tego CP.
257.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Szymon Mizera Rzeczny Uniwersytet Ludowy prowadzony przez Stowarzyszenie Inicjatyw Twórczych Kod_Krowa	Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej (m.in. szkoły artystyczne, teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury, muzea) – wspieranie zaplecza dla utrzymania Niematerialnego dziedzictwa Kulturowego znajdującego się na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz rzemiosła i dawnych zawodów) – podmioty prowadzone lub nadzorowane na szczeblu regionalnym	Cel szczegółowy (vi) Wzmacnia nie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych , str. 76	Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej (m.in. szkoły artystyczne, teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury, muzea) – wspieranie zaplecza dla utrzymania niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się ~~na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego~~ oraz rzemiosła i dawnych zawodów) – ~~podmioty prowadzone lub nadzorowane na szczeblu regionalnym~~	Zawężenie wspierania niematerialnego dziedzictwa wyłącznie do podmiotów znajdujących się na Krajowej liście (obecnie 49 wpisów) pozbawia możliwości wspierania zaplecza do utrzymania istotnych dla woj. lubuskiego elementów dziedzictwa kulturowego, rzemiosła (np. rzecznego) i dawnych zawodów (w tym związanych z uprawą i zagospodarowaniem rzek Odry i Warty stanowiących ważny potencjał kulturowy województwa)	**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej, interwencja CS (vi) została ograniczona przedmiotowo (warunek zgodności z Krajową listą niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz rzemiosła i dawnych zawodów) oraz podmiotowo (podmioty prowadzone lub nadzorowane na szczeblu regionalnym).
258.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Bogusław Regulski Wiceprezes Zarządu	Budowa/ modernizacja systemów ciepłowniczych i chłodniczych (sieci) wraz z magazynami ciepła – inwestycje do 5 MW mocy zamówionej. Ewentualne odstępstwa w Kontrakcie Programowym z	Cel szczegółowy Cel polityki 2 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji	Nie mamy uwag do sposobu uwzględnienia sieci ciepłowniczych w typach projektów do wsparcia oraz określenia wspieranych inwestycji, zgodnie z linią demarkacyjną pomiędzy poziomem regionalnym a krajowym.	Ograniczanie wsparcia tylko do systemów efektywnych nie ma już uzasadnienia w warunkach przygotowanych przez KE nowych przepisów o pomocy publicznej.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Wsparcie dla projektów sieci ciepłowniczych, zostaną rozpatrzone w pracach nad dokumentem wdrożeniowym dla FEWL 21-27.

	Izba Gospodarcza Ciepłownictwo Polskie	inicjatywy IZ RPO dla wybranych średnich przedsiębiorstw na poziomie regionalnym.	gazów cieplarnianych Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Str. 37	Natomiast rozumiejąc, że doprecyzowanie zakresu wsparcia projektów sieci ciepłowniczych nastąpi w dokumencie szczegółowym dla PR FEWL 21-27, chcielibyśmy zwrócić uwagę na późniejsze zapisy szczegółowe dotyczące wsparcia dla nieefektywnych systemów ciepłowniczych. **Wnioskujemy, aby w uszczegółowieniu PR FEWL 21-27 zaplanować wsparcie, również dla projektów sieci ciepłowniczych,** realizowanych w systemach nieefektywnych, a które jest zgodne z przepisami o pomocy publicznej (pod określonymi w GBER warunkami).	Zgodnie z projektem rozporządzenia zmieniającego GBER (wejście w życie na w połowie 2022 r.), art. 46 ust. 1a: *"Pomoc przyznaje się wyłącznie na budowę lub modernizację systemów ciepłowniczych i chłodniczych, które są lub staną się efektywne energetycznie. Jeżeli w wyniku prac objętych pomocą system nie stanie się jeszcze efektywny energetycznie, dalsze modernizacje wymagane do osiągnięcia standardu efektywności energetycznej, muszą rozpocząć się w ciągu trzech lat od rozpoczęcia prac objętych pomocą."*	Interwencja zależeć będzie od interpretacji KE w zakresie możliwości realizacji takiego wsparcia.
259.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Bogusław Regulski Wiceprezes Zarządu Izba Gospodarcza Ciepłownictwo Polskie	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe o przedsiębiorstwa (MŚP), w tym przedsiębiorstwa, których właścicielem jest JST; spółki prawa handlowego będące własnością JST;	Cel szczegółowy Cel polityki 2 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027 Str. 37	Nie jest jasne, jakie przedsiębiorstwa, których właścicielem jest JST, tylko MŚP czy wszystkie, mogą być beneficjentami. Chcielibyśmy zwrócić uwagę na **nieprecyzyjny zapis i wnioskujemy o określenie potencjalnych beneficjentów zgodnie z podziałem interwencji** pomiędzy poziomem regionalnym a krajowym według dokumentu „Linia demarkacyjna - podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych 2021-2027" (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 4.02.2021)	Struktura przedsiębiorstw ciepłowniczych pod względem wielkości technicznych, jak i własności, jest bardzo różnorodna. **W przeważającej większości przedsiębiorstwa działające na rynku ciepła komunalnego, bez względu na ich wielkość „techniczną", są przedsiębiorstwami „dużymi".** Wynika to z definicji wielkości przedsiębiorstwa wg rozporządzenia GBER. Warunek dużego przedsiębiorstwa jest często spełniony poprzez udziały gmin, które są właścicielami większości podmiotów ciepłowniczych w Polsce. Zwracamy uwagę, że gdyby kryterium wielkości zostało zastosowane w stosunku do przedsiębiorstw komunalnych i przedsiębiorstw energetycznych, to wykluczone byłyby również przedsiębiorstwa o niedużej lub średniej mocy zainstalowanej, będące własnością gminy.	**Uwaga uwzględniona** Zapis dotyczący głównych typów beneficjentów w CP 2 CS (i) w intencji IZ nie miały mieć charakteru wykluczającego podmioty, o których mowa w uwadze. Interwencja związana z budową/ modernizacją systemów ciepłowniczych i chłodniczych (sieci) wraz z magazynami ciepła w ramach CP 2 CS (i) może być realizowana przez przedsiębiorstwa (niezależnie od ich wielkości), w tym te, których właścicielem jest JST. Warunkiem dostępu w tym przypadku jest charakter/zakres działalności przedsiębiorstwa, a nie jego wielkość. Zostanie wprowadzony następujący zapis: - przedsiębiorstwa, w tym takie, których właścicielem jest JST
260.	Uwaga zgłoszona poprzez Formularz konsultacyjny Bogusław Regulski Wiceprezes Zarządu Izba Gospodarcza Ciepłownictwo Polskie	Główne typy beneficjentów / Główne grupy docelowe	Cel szczegółowy Cel polityki 2 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych Główne typy projektów planowane do realizacji w latach 2021-2027	Proponujemy w uszczegółowieniu PR FEWL 21-27 - dla wąskiego typu projektów, polegających na wymianie węzłów cieplnych w termomodernizowanych budynkach, w przypadku, gdy wymiana węzłów jest planowana - **poszerzyć listę beneficjentów o przedsiębiorstwa ciepłownicze, bez względu na ich wielkość i formę własności.**	Nasza propozycja wynika z faktu, że w niektórych przypadkach wspólnoty lub spółdzielnie mieszkaniowe nie chcą być właścicielami węzłów cieplnych.	**Uwaga nieuwzględniona** Przedmiotem wsparcia w ramach niniejszego celu jest poprawa efektywności energetycznej budynków, a dla kompleksowości interwencji dopuszcza się m.in. podłączenie tych obiektów do istniejącej sieci ciepłowniczej. Wymiana węzłów ciepłowniczych należących do przedsiębiorstw ciepłowniczych nie mieści się w zakresie wsparcia dla tego celu szczegółowego.

			Str. 37			
261.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Dopuszczenie prowadzenia pełnej dokumentacji projektowej (w tym dokumentowania zadań projektowych) oraz wszystkich kontaktów z Instytucją Zarządzającą za pomocą dokumentacji w formie elektronicznej (z wykorzystaniem podpisu zaufanego i kwalifikowanego).		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu.
262.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu poprzez uwzględnienie w kosztach kwalifikowalnych projektów budowy i kupna nieruchomości (budynków).		**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa i zakresu wsparcia określonego w rozporządzeniach przez KE, wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu odbywać się może wyłącznie pośrednio, poprzez system popytowy - świadczenie proinnowacyjnych usług dla przedsiębiorców, oferowanie zaawansowanych, jakościowych usług doradztwa przedsiębiorcom.
263.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Stworzenie narzędzia bardziej intuicyjnego i wygodniejszego dla użytkownika końcowego niż SL2014, zorientowanego na pracę z dużą ilością danych i wygodę ich wprowadzania.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu.
264.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Uzupełnienie LSI2020 o funkcjonalności związane z regułami poprawności wniosków (obecnie system wymusza niewiele reguł poprawności, nie weryfikując np. niektórych danych finansowych, ograniczeń budżetowych narzucanych przez regulamin konkursu, kompletności załączników, kompletności wskaźników obligatoryjnych z punktu widzenia regulaminu konkursu). Zaimplementowanie możliwie wielu reguł poprawności (w tym wynikających z regulaminu konkretnego konkursu) pozwoli na zmniejszenie liczby błędów popełnianych przez wnioskodawców i przyśpieszenie weryfikacji warunków formalnych i oceny formalnej.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu.
265.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Wprowadzenie możliwości kontroli zamówień publicznych (w tym realizowanych zgodnie z zasadą konkurencyjności lub w drodze analizy cen rynkowych) przed złożeniem wniosku o płatność rozliczającego wydatki poniesione w wyniku realizacji danego zamówienia. Dzięki takiemu postępowaniu możliwe byłoby wcześniejsze przeprowadzenie kontroli, które obecnie częstokroć wstrzymują zatwierdzenie wniosku o płatność.		**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Postulat zostanie wzięty pod uwagę przy tworzeniu dokumentów wdrożeniowych.

266.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Wprowadzenie możliwości kontroli uprzedniej zamówień publicznych, szczególnie wobec podmiotów nie zobligowanych do stosowania ustawy Prawo Zamówień Publicznych. Zasada konkurencyjności czy nawet analiza cen rynkowych są procedurami trudnymi do stosowania dla podmiotów nie udzielających zamówień publicznych w toku swojej normalnej działalności, co skutkuje znaczną ilością nakładanych korekt.		**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Postulat zostanie wzięty pod uwagę przy tworzeniu dokumentów wdrożeniowych.
267.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Otwarcie większej liczby działań dla instytucji otoczenia biznesu i przedsiębiorców.		**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga nieprecyzyjna - nie zawiera szczegółowej informacji, w których typach projektów należy uwzględnić możliwość aplikowania instytucji otoczenia biznesu i przedsiębiorców. Co do zasady interwencja dedykowana jest różnym podmiotom, w zależności od charakteru danego typu projektu lub zakresu działalności podmiotów. Przedsiębiorcy w obecnym projekcie FEWL 21-27 są szeroko reprezentowani, natomiast instytucje otoczenia biznesu powinny skupiać się na podniesieniu swojego potencjału w świadczeniu usług na rzecz sektora MŚP, tworzeniu oferty o wysokiej jakości (certyfikowanej), która odpowiada zapotrzebowaniu rynku.
268.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Promowanie partnerstw z udziałem regionalnych instytucji otoczenia biznesu przez kryteria premiujące.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga dotyczy etapu wdrażania programu.
269.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Obniżenie i/lub zapewnienie wymaganego wkładu własnego dla operatorów instrumentów zwrotnych.		**Uwaga nieuwzględniona** Uwaga dotyczy poziomu wdrażania interwencji. Na poziomie programu wskazywany jest maksymalny poziom dofinansowania dla danego programu (w przypadku lubuskiego, poziom dofinansowania nie może przekroczyć 85% kosztów kwalifikowalnych).
270.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Weryfikacja istniejących ograniczeń liczby znaków w poszczególnych sekcjach w systemach LSI2020 i SOWA i dostosowanie ich do charakterystyki poszczególnych typów projektów i konkursów. Istniejące ograniczenia znakowe (szczególnie w systemie SOWA) bardzo często powodują konieczność stosowania znacznej ilości skrótów, co czyni tekst mało czytelny i z pewnością utrudnia ocenę wniosku. Co więcej –zdarza się również, że dostępna liczba znaków jest zbyt mała, aby odpowiednio szczegółowo opisać wszystkie		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu.

				zagadnienia wymagane w instrukcji wypełniania wniosku lub wynikające z kryteriów oceny, co często znajduje swoje odzwierciedlenie w karcie oceny i skutkuje obniżeniem oceny punktowej.		
271.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Umożliwienie wiązania w ramach jednego projektu wsparcia dotacyjnego (grantów) z instrumentami zwrotnymi (pożyczkami).		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga dotyczy etapu wdrożenia programu. Na poziomie programu zostaną nakreślone obszary, które zostaną objęte wsparciem dotacyjnym i poprzez IF, natomiast doszczegółowienia dotyczące poszczególnych produktów zostaną dokonane już w dokumentach wdrożeniowych, w tym w strategii inwestycyjnej dla instrumentów zwrotnych.
272.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Bezpośredni wybór operatorów instrumentów finansowych, bez pośrednictwa Banku Gospodarstwa Krajowego, któremu nie zależy na angażowaniu lokalnych operatorów (dobrze znających specyfikę i przedsiębiorstwa regionu). BGK w praktyce najczęściej wybiera dużych graczy na rynku (głównie ogólnopolskie banki komercyjne), dla których instrumenty finansowe są nikłym elementem w portfolio produktów, w związku z czym nie promują ich w należyty sposób i nie dostosowują ich do specyfiki i potrzeb regionu, za to są w stanie zaoferować niską cenę za zarządzanie (często na granicy opłacalności).		**Uwaga nieuwzględniona** System realizacji instrumentów finansowych w okresie programowania 2021-2027 podlega rygorom przepisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. określonym w sekcji II w rozdziale II w tytule V oraz projektowanym przepisom ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027. Projekt ww. ustawy nadal jest procedowany i ulega zmianom. Nie zostały zakończone prace nad zapisami w zakresie systemu realizacji instrumentów finansowych, a od nich zależeć będą uprawnienia, jakie Instytucja Zarządzająca otrzyma, w kwestii decydowania o sposobie wdrażania instrumentów zwrotnych w ramach programu regionalnego, w tym podmiotów wdrażających instrumenty finansowe w systemie oraz trybu ich wyboru.
273.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Obniżenie wkładu własnego niezbędnego do zapewnienia przez instytucje otoczenia biznesu do wymaganego minimum (5% w przypadku projektów finansowanych z EFS+). Wszelkie inne rozwiązania zmuszają instytucje otoczenia biznesu do poszukiwania możliwości zapewnienia wkładu własnego w ramach kosztów pośrednich.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Regulacje w tym zakresie będą zależały od przyznanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej wkładu budżetu krajowego na współfinansowanie projektów, który zostanie określony w Kontrakcie Programowym.
274.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Wyraźne wskazywanie w regulaminach konkursów (szczególnie finansowanych z EFS+), że wkład własny w projekcie może być zapewniany przez Beneficjentów Ostatecznych, aby uniknąć nieporozumień w tym zakresie.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Ponadto należy mieć na uwadze, iż wpływ na kwestie formalne mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu, w przypadku omawianym w uwadze są to Wytyczne dot. kwalifikowalności wydatków.

275.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Podwyższenie obowiązujących stawek procentowych kosztów pośrednich. Obecne stawki są często niewystarczające i powodują, że część rzeczywiście ponoszonych kosztów pośrednich musi być finansowana samodzielnie przez beneficjentów.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Stawki kosztów pośrednich wynikają z Wytycznych Ministerstwa dot. kwalifikowalności wydatków, czyli dokumentu zewnętrznego w stosunku do programu regionalnego.
276.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Szerokie stosowanie kryteriów ograniczających dostęp do funduszy regionalnych organizacjom/firmom spoza regionu (w tym ogólnopolskich) zorientowanych na realizację podobnych projektów w wielu różnych województwach (bez znajomości ich specyfiki, czy potrzeb regionalnych beneficjentów ostatecznych), które następnie realizują projekty poszukując w regionach realizatorów niektórych działań (np. związanych z rekrutacją).		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Zgodnie z zapisami artykułu 27 rozporządzenia kierunkowego dla EFS+, podmiotami kwalifikującymi się do wsparcia ze środków funduszu są przede wszystkim podmioty prawne mające siedzibę w jednym z państw UE oraz państwach trzecich na odpowiednich warunkach. Dodatkowo zgodnie z zapisami ustawy wdrożeniowej IZ przeprowadza postępowanie w zakresie wyboru projektów do dofinansowania w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewnia równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru projektów do dofinansowania oraz równe traktowanie wnioskodawców. Biorąc powyższe pod uwagę IZ nie można wprowadzić wnioskowanych ograniczeń na poziomie FEWL 21-27. Niemniej jednak IZ dokona analizy możliwości wprowadzenia obiektywnych kryteriów oceny projektów, które mogłyby rozwiązać problem poruszony w uwadze.
277.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Odpowiednio częste aktualizowanie obowiązujących standardów i cen rynkowych (stanowiących załączniki do dokumentacji konkursowych), wyznaczających maksymalny pułap stawek akceptowanych przez Instytucję Zarządzającą. Standardy i ceny rynkowe ujmowane w odpowiednich dokumentach wymagają regularnej i częstej aktualizacji w odniesieniu do inflacji, presji płacowej na rynku pracy, dynamiki wzrostu wynagrodzeń i zmian cen rynkowych. W przeciwnym razie stają się one niższe niż ceny rynkowe, co powoduje powstawanie kosztów niekwalifikowalnych, które muszą być pokrywane samodzielnie przez beneficjentów.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga dotyczy etapu wdrażania programu. Na tym etapie IZ będzie miała na uwadze zmieniającą się sytuację gospodarczą oraz będzie na bieżąco monitorowała i analizowała załączniki do regulaminów w tym zakresie.
278.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze		Uwaga o charakterze ogólnym (systemowa i programowa)	Wzrost znaczenia regrantingu, czyli zwiększenie skali zarządzania Funduszami Europejskimi poprzez angażowanie operatorów projektów grantowych, którzy są w stanie odpowiednio dotrzeć do Beneficjentów Ostatecznych, dobrze znają ich potrzeby i charakterystykę współpracy.		**Uwagi nie wpływają na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwagi związane są z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Fundusz małych projektów został dopuszczony wyłącznie w ramach programu Interreg. Jednocześnie kwestia grantów jest obecnie

						analizowana przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, w zależności od ostatecznych rozstrzygnięć uwaga będzie rozpatrywana na etapie wdrażania programu.
279.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze	Uwaga szczegółowa (dotycząca typów projektów planowanych do realizacji)	Priorytet 1, cel szczegółowy (iii)	dodatkowy zapis: *Wdrażanie przez MŚP rozwiązań dostosowujących ich ofertę i działalność do wyzwań związanych ze starzeniem się społeczeństwa*.		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Brak zasadności włączania tak szczegółowego typu projektu do treści FEWL 21-27. Przedstawione w programie typy projektów mają charakter ogólny. Proponowany dodatkowy typ projektu może być realizowany w ramach typu: Wsparcie rozwoju i konkurencyjności MŚP. Natomiast ewentualne preferencje dla inicjatyw odpowiadających na wyzwania demograficzne mogą stanowić przedmiot kryteriów oceny przyjmowanych przez Komitet Monitorujący na etapie wdrażania programu.
280.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze	Uwaga szczegółowa (dotycząca typów projektów planowanych do realizacji)	Priorytet 1, cel szczegółowy (iii)	dodatkowy zapis: *Dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych działających na rzecz wspierania i rozwoju MŚP*.		**Uwaga nieuwzględniona** Środki finansowe w ramach FEWL 21-27 nie mogą być przeznaczane na dokapitalizowanie podmiotów z otoczenia biznesu. Wsparcie dotyczące podnoszenia konkurencyjności IOB może odbywać się pośrednio poprzez profesjonalizację usług podmiotu.
281.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze	Uwaga szczegółowa (dotycząca typów projektów planowanych do realizacji)	Priorytet 4, cel szczegółowy (iii)	dodatkowy zapis: *Wsparcie infrastruktury społecznej na rzecz potrzeb starzejącego się społeczeństwa*.		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Zaproponowane w programie typy projektów odpowiadają na potrzeby, jakie pojawiły się w związku ze starzejącym się społeczeństwem.
282.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze	Uwaga szczegółowa (dotycząca typów projektów planowanych do realizacji)	Priorytet 5, cel szczegółowy (d)	uszczegółowienie zapisu: Wiedza i kompetencje pracownika (podnoszenie, dostosowywanie do wymogów, zmiana kompetencji pracownika, jako narzędzie adaptacyjności przedsiębiorstwa)–*w formie bonów rozwojowych*.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Brak potrzeby na poziomie FEWL 21-27 wskazywania formy realizacji wsparcia. Takie rozstrzygnięcia dotyczą etapu wdrażania programu i uszczegółowienia zakresu interwencji.
283.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze	Uwaga szczegółowa (dotycząca typów projektów planowanych do realizacji)	Priorytet 5, cel szczegółowy (g)	uszczegółowienie zapisu: Aktywnie na rynku pracy –kształcenie ustawiczne – odpowiedź na wyzwania cywilizacji (upowszechnienie idei uczenia się przez całe życie w celu zwiększenia uczestnictwa osób dorosłych w procesie kształcenia, dostosowanie oferty (zakresu i formy) kształcenia do potrzeb i wymogów rynku, w tym wsparcie kompetencji językowych i cyfrowych) –usługi rozwojowe *(w tym realizowane poprzez BUR)*. Ważnym elementem wsparcia będzie również kształcenie ustawiczne kadr niemedycznych np. psycholog, psychoterapeuta w obszarach istotnych		**Uwaga częściowo uwzględniona** Zmieniono zapis wskazując, iż działania z obszaru LLL (usługi rozwojowe dla osób dorosłych, podnoszących kwalifikacje i kompetencje z własnej inicjatywy) będą realizowane wyłącznie przez BUR w systemie popytowym, w ramach podmiotowych systemów finansowania (PSF).

				z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w regionie.		
284.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze	Uwaga szczegółowa (dotycząca typów projektów planowanych do realizacji)	Priorytet 5, cel szczegółowy (h)	dodatkowy zapis: *Wsparcie aktywnego włączenia społecznego osób starszych*.		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** Nie zostanie wydzielony osobny typ projektów dla osób starszych. Osoby te mogą korzystać ze wsparcia w ramach pozostałych typów projektów w zależności od wsparcia, jakie w obszarze aktywizacji społeczno-zawodowej jest im potrzebne. Ponadto wsparcie w ramach usług społecznych do osób starszych zostało zapisane w celu szczegółowym (k).
285.	Uwaga zgłoszona przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Zielonej Górze	Uwaga szczegółowa (dotycząca typów projektów planowanych do realizacji)	Priorytet 5, cel szczegółowy (i)	uszczegółowienie zapisu: Wspieranie migrantów zarobkowych w procesie integracji na rynku pracy, *w tym poprzez realizację usług rozwojowych umożliwiających zdobycie kompetencji poszukiwanych na rynku pracy*.		**Uwaga nieuwzględniona** W wyniku konsultacji Programu dokonano zmiany związanej z połączeniem obu typów w jeden. Nowa nazwa: *Usługi wsparcia dla obywateli państw trzecich i ich otoczenia w procesie integracji na rynku pracy oraz w lepszym funkcjonowaniu w społeczności lokalnej (m.in. kursy językowe, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej, szkolenia zawodowe, dostarczenie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce).*
286.	Uwaga pisemna Wójt Świdnicy Pani Izabeli Mazurkiewicz oraz Burmistrza Nowogrodu Bobrzańskiego Pana Pawła Mierzwiaka			Uwzględnienie w programie FEWL 21-27, ponadlokalnego, bardzo istotnego dla rozwoju naszego województwa, w tym naszych Gmin zadania pn. „Budowa Transgranicznej ścieżki rowerowej Zielona Góra - Świdnica - Nowogród Bobrzański - Jasień – Lubsko”.	Realizacja tego zadania spowoduje połączenie już szeroko rozwiniętych ścieżek rowerowych w Zielonej Górze ze ścieżkami w Forst, a tym samym rozwój turystyki regionalnej oraz umożliwi promocję województwa lubuskiego poprzez pokazanie walorów naszego województwa, w tym między innymi terenów Kombinatu DAG Alfred Nobel w Nowogrodzie Bobrzańskim, bunkry w Świdnicy. Tereny te mogą stać się kolejną perełką naszego województwa, która nie została jeszcze odpowiednio wydobyta i pokazana. Jesteśmy przekonani, że nie musimy przekonywać Państwa do tego, że powstanie tej ścieżki wpłynie pozytywnie na postrzeganie naszego województwa i jego walorów, a także przyczyni się do poprawy stanu zdrowia wielu mieszkańców. Obecnie coraz większa liczba osób czynnie, systematycznie jeździ rowerem, biega czy tej uprawia nordic walking.	**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Projekt programu w swojej treści nie wskazuje imiennie inwestycji, nakreśla zakres możliwych do realizacji przedsięwzięć. W programie FEWL 21-27 przewidziano możliwość realizacji przedsięwzięć dotyczących budowy ścieżek rowerowych. Działania te przewidziano w CP 2 CS (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej, jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej - rozwój infrastruktury dla transportu niezmotoryzowanego obejmującego inwestycje w drogi rowerowe, ciągi piesze i pieszo-rowerowe oraz w CP 3 CS (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej - Integracja różnych form transportu ze szczególnym uwzględnieniem budowy i rozbudowy węzłów przesiadkowych, w tym wiążących komunikację lokalną z siecią pasażerskiego transportu szynowego, a także tworzenia i rozbudowy parkingów, systemów tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych. Interwencja w ramach CP2 odnosi się do inwestycji na obszarach miejskich, natomiast projekty finansowane ze środków CP3 muszą wynikać z

						Regionalnego Programu Rozwoju Transportu Województwa Lubskiego z perspektywą rozwoju do roku 2030 (aktualnie trwają prace nad dokumentem). Ponadto zadania dotyczące infrastruktury dróg rowerowych będą musiały być zgodne z założeniami dokumentu „Standardy projektowe i wykonawcze dla tras rowerowych w województwie lubuskim”.
287.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Iwona Szablewska Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Ośrodek Regionalny w Zielonej Górze			- uwzględnienie partnerstwa z organizacjami pozarządowymi w Programie - dopisanie kwestii dotyczącej punktowania dodatkowych partnerstw z organizacjami pozarządowymi - precyzyjne dookreślenie beneficjentów, partnerów społecznych - uwzględnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz kwestii cyfryzacji w postępowaniach konkursowych, w tym dopuszczenie możliwości zbierania dokumentów projektowych od uczestników w wersji elektronicznej (dokumentacja statusu uczestników, różnych zaświadczeń, dokumenty z ZUS) – dotyczy to w szczególności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - zwrócenie uwagi na zasadę konkurencyjności, sposób wyboru wykonawców, aby odbywało się to z jak najlepszym efektem dla realizacji projektu - szerokie włączenie organizacji pozarządowych w realizację Programu		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwagi związane są z wdrażaniem interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Ponadto należy mieć na uwadze, iż wpływ na kwestie formalne mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu. W przypadku pytania dotyczącego szerokiego włączenia organizacji pozarządowych w realizację Programu podkreślić należy, iż w ramach FEWL 21-27 w Celach szczegółowych (a), (d), (f), (g), (h), (k) oraz (l) organizacje pozarządowe zostały wskazane jako Beneficjenci EFS+. Ponadto podmioty te wskazywane są również jako grupy docelowej - szczególnie w CS (h) oraz (l) jak również w CS (k). Tak więc katalog możliwych działań dla tych podmiotów jest szeroki.
288.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Mateusz Czechowski Spółdzielnia Socjalna „Alternatywy” z Zielonej Góry Aktywna Przestrzeń Seniora			- zastąpienie wkładów finansowych na pozafinansowe, ponieważ spółdzielnie nie dysponują zbyt dużym budżetem		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwagi związane są z etapem wdrażania interwencji zapisanych w FEWL 21-27.
289.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027			- zgłosił gotowość udziału w Komitecie Monitorującym - zaprosił na konsultacje społeczne prowadzone przez lokalne grupy wsparcia, podczas których będą tworzone lokalne strategie rozwoju (10 grup lokalnych)		**Uwaga nie wpływa na treść programu**

	(z dnia 5 listopada 2021 roku) Leonard Pietrow Fundacja Zielona Dolina Odry i Warty					
290.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Bogumiła Michalska Stowarzyszenie STOLINA Gmina Zwierzyń			1. w odniesieniu do priorytetu 4 przeprowadzono analizę danych (razem z Urzędem Pracy), z których wynika że mało jest osób w wieku do 30 roku życia i powyżej 50 wymagających interwencji (w powiecie strzelecko-drezdeneckim), 2. sugestia, aby nie tracić wypracowanego kapitału ludzkiego i wykorzystać kapitał - w odniesieniu do priorytetu 4 przeprowadzono analizę danych (razem z Urzędem Pracy), z których wynika że mało jest osób w wieku do 30 roku życia i powyżej 50 wymagających interwencji (w powiecie strzelecko-drezdeneckim), 3. sugestia, aby nie tracić wypracowanego kapitału ludzkiego i wykorzystać kapitał rodzin zastępczych do prowadzenia rodzinnych domów seniora (stworzyć rodzinkowe domy patchworkowe) 4. powrót do małych projektów do 100.000,00 zł 5. scedowanie części działań w zakresie wsparcia cudzoziemców na rzecz CIS czy podmiotów ekonomii społecznej		**Uwaga częściowo uwzględniona:** **Ad. 1 i Ad. 2.** **Uwagi nie wpływa na treść programu** Osoby młode do 30 roku życia oraz osoby po 50 roku życia są grupami docelowymi, na których wsparcie nacisk kładzie Komisja Europejska. Na szczególną sytuację osób młodych zwrócono uwagę w rozporządzeniu dot. wdrażania EFS+ wskazując, iż *EFS+ powinien mieć na celu wspieranie zatrudnienia za pomocą aktywnych interwencji umożliwiających integrację i reintegrację na rynku pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez realizację wzmocnionej gwarancji dla młodzieży […].* Ponadto w kończącej się perspektywie w ramach projektów PUP wsparto ponadto 2 400 osób w wieku 54 lata i więcej. Jednocześnie nie są to jedyne grupy, które mogą zostać objęte wsparciem w ramach projektów PUP. Przygotowany katalog osób jest dość szeroki i uwzględnia również: osoby długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby o niskich kwalifikacjach i kompetencjach, osoby z niepełnosprawnością. **Ad. 3.** **Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** W FEWL 21-27 zapisano działania wspierające opiekę senioralną (szczególnie w CS (k) w obszarze usług społecznych) oraz interwencje wpływające na poprawę sytuacji tej grupy docelowej. Na poziomie Programu nie ma potrzeby tak mocnego uszczegóławiania planowanych działań. **Ad.4.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Uwaga związana jest z etapem wdrażania interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Przy konstruowaniu zasad organizujących i uszczegółowiających wsparcie programu rozpatrzone zostaną dotychczasowe rozwiązania pod kątem możliwości i zasadności ich kontynuacji.

						Ad. 5. **Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną zmienione i uwzględnią organizacje pozarządowe, jako **obligatoryjnego** partnera w projekcie.
291.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Sławomir Stańczak Lubuska Federacja Organizacji Pozarządowych			- podkreślił znaczenie turystyki przyrzecznej i tworzenie oddolnej infrastruktury turystycznej nad Odrą oraz zauważył, iż temat Odry został dostrzeżony w Programie tylko w kontekście obwałowań - wyraził ubolewanie, iż nie dostrzeżono innych kwestii np. turystyka nad Odrą, rejsy po Odrze ze spacerami po winnicach i zachęca do uwzględnienia tych tematów w Programie		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** **Odpowiedź:** W programie FEWL 21-27 przedsięwzięcia z zakresu turystyki mogą być realizowane w ramach CP 4 CS (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych – w ramach typu: Rozwój turystycznych szlaków tematycznych i produktów turystycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu). Ponadto w CP 5 CS (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich oraz CS (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie, możliwa jest realizacja przedsięwzięć w obszarze turystyki pod warunkiem, iż tego rodzaju projekty będą wynikać z tzw. strategii terytorialnych. Strategie są opracowywane przez porozumienia gmin i miast w ramach instrumentu terytorialnego. Typy projektów wskazane w FEWL 21-27 mają charakter ogólny, tak aby nie ograniczać możliwości realizacji przedsięwzięć wynikających z różnych potrzeb potencjalnych beneficjentów programu.
292.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Daria Łukianowa Fundacja Integracji i Rozwoju Cudzoziemców w Polsce			- podkreśliła jak ważne jest wsparcie dla cudzoziemców, którzy stanowią stały element społeczeństwa		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** W ramach FEWL 21-27 zaplanowano w CP4, Celu szczegółowym (i) wsparcie skierowane na wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

293.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Sylwester Pyrka Spółdzielnia Socjalna „Zakład Aktywności Zawodowej" w Zielonej Górze			1. zwrócenie uwagi na deinstytucjonalizację w jak najszerszym jej rozumieniu nie tylko pieczy rodzinnej, ale również inne aspekty horyzontalne 2. należy się przyjrzeć kwestii dostępności, która w dokumencie nie do końca jest zrozumiała, z tym o czym mowa w kolejnej polityce horyzontalnej 3. a dokładnie dostępność instytucji i usług (szczególnie w formie elektronicznej) - w rozumieniu ustawy o dostępności 4. brak elementów połączenia działań / świadczenia usług w społecznościach lokalnych z infrastrukturą - wydatki na infrastrukturę będą kluczowe, aby świadczyć usługi bliżej miejsca zamieszkania 5. działania inwestycyjnie połączone ze świadczeniem usług, czyli najpierw EFRR a później EFS.		**Uwaga częściowo uwzględniona:** **Ad.1.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Zasada deinstytucjonalizacji jest podstawową zasadą przy wdrażaniu środków w obszarze usług społecznych w nowej perspektywie. Przygotowanie na poziomie krajowym dokumentu w tym zakresie jest warunkiem podstawowym do uruchomienia środków na tą interwencję. Jednocześnie zgodnie z projektem Strategii Rozwoju Usług Społecznych na poziomie regionów będzie musiał zostać przygotowany plan działań w tym obszarze, który powinien wskazać zakres potrzebnej interwencji w różnych typach usług. **Ad. 2 i 3.** **Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Wymagania stawiane instytucjom publicznym obejmują konieczność podejmowania działań, które będą odpowiadać na wyzwania w zakresie dostępności, w tym projektowania uniwersalnego, dostępności cyfrowej (projektowanie stron internetowych i formatowanie treści na nich zawartych, zapewnienie tłumacza języka migowego np. w trakcie spotkań, konsultacji, czy konieczności korzystania z usług instytucji. Realizacja tych wyzwań wynika nie tyle z realizacji interwencji programu, ile z przepisów krajowych. **Ad. 4** **Uwaga uwzględniona** Zapisy w programie zostaną zweryfikowane pod kątem podkreślenia istoty powiązania interwencji obu funduszy i zostanie dokonane stosowne ich uzupełnianie. **Ad. 5.** **Uwaga nieuwzględniona** Specyfika inicjatywy (w części finansowanej ze środków EFS+ i EFRR) każdorazowo określa priorytetowy charakter poszczególnych jej komponentów, dlatego też na poziomie programu nie ma możliwości wskazania, iż we wszystkich przypadkach hierarchia zaproponowana w uwadze będzie uniwersalna. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że w rozumieniu interwencji całego CP4, to

						EFS+ ma charakter wiodący i to on i jego cele determinują zakres i uzasadniają zastosowanie EFRR.
294.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Sebastian Cycuła Stowarzyszenie Pomocy Osobom Autystycznym „Dalej Razem” w Zielonej Górze			- podkreślił, iż 70% osób z niepełnosprawnościami w województwie są bierne zawodowo - umożliwienie organizacjom pozarządowym budowę czy zakup nieruchomości - wpisanie do kosztów kwalifikowanych np. raty leasingu, raty zakupu nieruchomości		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy Programu** Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami na poziomie regionalnym możliwe do wdrażania będą następujące działania: *wsparcie aktywizacyjne osób z niepełnosprawnościami polegające w szczególności na aktywizacji społeczno-zawodowej, wykorzystującej instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej, w tym także w ramach podmiotów reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, CIS, KIS).* W związku z tym w ramach FEWL 21-27 został zaplanowany do realizacji następujący typ projektów: *Wsparcie aktywizacyjne osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz osób biernych zawodowo realizowane przez podmioty reintegracyjne oraz tworzenie nowych podmiotów, w ramach których prowadzona będzie m.in. aktywizacja społeczna, zawodowa, edukacyjna, zdrowotna.* **Pozostałe dwie kwestie nie wpływają na treść programu** i dotyczą kwestii wdrożeniowych, które wynikają również z dokumentów takich jak wytyczne i są regulowane poza kompetencjami regionalnymi. Kwestie wydatków wymienione w uwadze uregulowane będą w wytycznych dot. Kwalifikowalności.
295.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Magdalena Tokarska Fundacja na rzecz Collegium Polonicum w Słubicach			- podpisuje się pod wypowiedzią przedmówcy - zwrócenie uwagi na organizację pozarządową jako partnera społecznego - zainwestowanie w organizacje pozarządowe, które zajmują się w szczególności obszarem społecznym (organizacje bazują na nieruchomościach wynajmowanych), aby zostać z „czymś” po realizacji projektu – wartością dodaną, która podwyższy siłę tej organizacji - doprecyzowanie typów beneficjentów / rozszerzenie listy beneficjentów (w jednym z priorytetów jest zapis iż beneficjentem jest wojewódzki urząd pracy a dopiero później że może wchodzić w partnerstwa – prośba o rozszerzenie zapisu) - doprecyzowanie w Programie określenia organizacje pozarządowe / organizacje non profit / organizacje pozarządowe nie działające dla zysku (pojęcia są używane zamiennie)		**Uwaga częściowo uwzględniona:** **Ad.1-3.** **Uwagi nie wpływają na treść programu** Uwagi związane są z etapem wdrażania interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Ponadto należy mieć na uwadze, iż wpływ na niniejszą kwestię mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu. Kwestia partnerstwa oraz wsparcia organizacji pozarządowych została omówiona przy innych uwagach. **Ad.4** **Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną zmienione i uwzględnią organizacje pozarządowe, jako **obligatoryjnego** partnera w projekcie. **Ad.5.** **Uwaga uwzględniona**

						W przypadku wniosku dotyczącego doprecyzowania w FEWL 21-27 określenia organizacje pozarządowe / organizacje non profit / organizacje pozarządowe nie działające dla zysku, zostanie wprowadzona korekta zapisów. Jako Beneficjent lub grupa docelowa zostaną wskazane – organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej.
296.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Anna Budzyńska Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój" w Gorzowie Wlkp.			1. wpisanie do kosztów kwalifikowanych raty leasingu, raty zakupu nieruchomości 2. zwrócenie uwagi, iż dokumenty, które należy złożyć do konkursu (np. druki z ZUS US-7) opóźniają moment przystąpienia do projektu 3. osoby zagrożone wykluczeniem mają duży problem z uzyskaniem kwalifikacji 4. prośba, aby pozostać przy wskaźniku, który uwzględnia nabycie kompetencji 5. zwrócenie uwagi na problem związany z fazą realizacji projektów, często instytucje/organizacje, które wygrały konkurs zwracają się do małych organizacji pozarządowych z prośbą o wykonanie projektu (brak zasobów do obsługi projektów).		**Uwagi nie wpływają na treść programu.** **Ad. 1.** Kwestie wydatków wymienione w uwadze uregulowane będą w wytycznych dot. Kwalifikowalności. **Ad. 2.** Uwaga związana z etapem wdrażania interwencji zapisanych w FEWL 21-27. Ponadto należy mieć na uwadze, iż wpływ na niniejszą kwestie mogą mieć dokumenty zewnętrzne w stosunku do samego Programu. **Ad. 3. i 4.** W przypadku wniosku dotyczącego uwzględnienia w FEWL 21-27 wskaźnika monitorującego nabycie kompetencji, należy wskazać, iż zgodnie ze wskaźnikami umieszczonymi na LWK EFS+, pomiar będzie dokonywany na podstawie wskaźnika *Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu.* Jednocześnie do wskaźnika dotyczącego kwalifikacji, zgodnie z definicją, wliczane będą również osoby, które w wyniku wsparcia nabyły kompetencje (po walidacji). **Ad. 5.** Uwaga związana z etapem wdrażania interwencji zapisanych w FEWL 21-27.
297.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Magdalena Sielska Fundacja Integracji i Rozwoju Cudzoziemców w Polsce			- zwrócenie uwagi na potrzebę wsparcia osób migrujących, cudzoziemców. W innych województwach czy krajach ten potencjał cudzoziemców jest widoczny i wykorzystywany, włączając ich do działań.		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** W ramach FEWL 21-27 w CP4 zaplanowano w Celu szczegółowym (i) interwencję skierowaną na wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.
298.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku)			- uwzględnienie finasowania z funduszy europejskich inicjatyw stowarzyszeń działających w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej (poradnictwo, szkolenia) - popiera dotychczasowe wypowiedzi		**Uwaga konsumuje dotychczasowe zapisy programu** W ramach FEWL 21-27 w CP4 zaplanowano realizację celów szczegółowych (k) oraz (l), w których będzie można wdrażać interwencje skierowaną na wsparcie osób doświadczających przemocy. W CS (k) możliwa jest realizacja działań między innymi w zakresie usług interwencji kryzysowej oraz usług w zakresie przeciwdziałania

	Ilona Motyka Lubuskie Stowarzyszenie na rzecz Kobiet BABA w Zielonej Górze					przemocy, w tym przemocy w rodzinie. Natomiast w CS (I) zakres wsparcia obejmuje wsparcie dla rodzin, w szczególności tych wychowujących dzieci i przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w tym m.in. asystentura rodzinna, poradnictwo specjalistyczne, terapia, mediacja, zwiększenie partycypacji dzieci w procesie ich wspierania.
299.	Uwagi zgłoszone w trakcie wysłuchania publicznego nt. projektu programu Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 (z dnia 5 listopada 2021 roku) Marta Kowalska Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój”			1. popiera dotychczasowe wypowiedzi 2. zwrócenie uwagi na komplementarność wewnątrz Programu, jak i Programu z projektami krajowymi - przykład: Priorytet 4 cel szczegółowy 3. dofinansowanie do budynków zdewastowanych, które mają być przekształcane na mieszkania wspomagane i jest wpisana równocześnie aktywizacja. Nie ma takiego zapisu w przypadku mieszkań socjalnych – konieczna jest praca miękka w środowisku mająca na celu temu wykluczeniu. 4. środki dla cudzoziemców pozyskiwać bez instytucji pośredniczących 5. ujednolicenie określenia organizacja pozarządowa nawet bardziej szerszym pojęciem – podmioty ekonomii społecznej (co pozwoli włączenie spółdzielni socjalnych) 6. poszerzenie zapisu priorytetu 4 cel szczegółowy 6 - dopisać organizacje pozarządowe (są tylko instytucje kultury)		**Uwaga częściowo uwzględniona** **Ad. 2. oraz ad. 3** **Uwagi częściowo uwzględnione** Zostaną zweryfikowane zapisy dotyczące wdrażania interwencji dotyczącej EFRR, tak by była zachowana komplementarność wewnętrzna Programu. **Ad. 4** **Uwaga częściowo uwzględniona** Zapisy programu zostaną zmienione i uwzględnią organizacje pozarządowe, jako **obligatoryjnego** partnera w projekcie. **Ad 5.** **Uwaga uwzględniona** W przypadku wniosku o ujednolicenie określenia organizacja pozarządowa, zostanie wprowadzona korekta zapisów. Jako Beneficjent lub grupa docelowa zostaną wskazane – organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej. **Ad. 6.** **Uwaga uwzględniona** Zapisy zostaną uzupełnione o JST i jednostki organizacyjne JST oraz pozostałe jednostki sektora finansów publicznych.
300.	Stanowisko dot. Komponentu Transgranicznego programie Regionalnym Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 Czesław Fiedorowicz Prezes Euroregionu "Sprewa - Nysa - Bóbr"			Konieczność zaplanowania w programie Fundusze Europejskie Województwa Lubuskiego 2021-2027 komponentu transgranicznego. Czy w regionalnym programie operacyjnym zostanie uwzględniony komponent transgraniczny i w jakiej formie?	Komisja Europejska oczekuje od regionów w Unii Europejskiej zaplanowania ***Komponentów Transgranicznych*** w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych perspektywy 2021 – 2027. (...)Istotą tego komponentu transgranicznego powinny być projekty lustrzane, czy też projekty współbieżne, które będą realizowane przez beneficjentów z Saksonii i Brandenburgii, w określonym czasie i w zsynchronizowanej tematyce tak by beneficjenci uzyskiwali transgraniczną wartość dodaną, określaną konkretnymi wskaźnikami.	**Uwaga częściowo uwzględniona** W ramach trwających prac nad programem regionalnym kwestia ujęcia transgranicznego położenia regionu w dokumencie jest analizowana przez właściwe komórki UMWL. W czerwcu br. odbyło się spotkanie z instytucją zarządzającą EFRR w Brandenburgii, natomiast w lipcu br. odbyło się podobne spotkanie z instytucją zarządzającą EFS+ (z udziałem przedstawicieli Euroregionu „Sprewa-Nysa-Bóbr”). Biorąc powyższe pod uwagę już w październiku br. zostały wprowadzone zapisy dot. możliwości

	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r.				(...) Jeśli w okresie w tej perspektywie 2021-2027 nie wykorzystamy szansy na silne związanie realizacji projektów finansowanych z regionalnych programów UE Lubuskiego, Brandenburgii i Saksonii to osłabimy Unię Europejską na tej ważnej granicy. Bagatelizowanie wyzwań jakie stawia przed nami KE zawarte choćby w raporcie Regiony przygraniczne UE: "żywe laboratoria" dla integracji europejskiej, zamyka nam drogę do wyrwania się z zapóźnień cywilizacyjnych.	realizacji projektów o charakterze transgranicznym w projekcie FEWL 21-27, w części dotyczącej EFS+: • *Cel Szczegółowy (d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia* – rynek pracy – współpraca przedsiębiorstw. • *Cel Szczegółowy (f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami* – edukacja dzieci i młodzieży (w tym zawodowa). • *Cel Szczegółowy (k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej* – usługi społeczne, wsparcie seniorów. Trwają analizy dotyczące innych obszarów wsparcia EFS+ pod kątem możliwości wdrażania projektów zawierających element współpracy transgranicznej. W przypadku EFRR realizacja projektów z elementami współpracy transgranicznej analizowana jest w następujących obszarach wsparcia: Cel polityki 1, Priorytet 1, Nowoczesna gospodarka: • *Cel Szczegółowy (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii*, szczególnie w zakresie rozwoju publicznej infrastruktury organizacji badawczych, wsparcia działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi (projekty kompleksowe, w tym infrastruktura B+R, prace B+R, uzyskanie i ochrona własności intelektualnej, komponent wdrożeniowy, kompetencje).

						• *Cel Szczegółowy (iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne*, szczególnie w zakresie działań związanych z promocją gospodarki regionalnej, w tym wsparcie internacjonalizacji MŚP oraz promocji eksportu (wydarzenia gospodarcze inne niż realizowane na poziomie krajowym oraz inne niż Polskie Mosty Technologiczne). • *Cel Szczegółowy (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości* – działania na rzecz rozwoju lubuskich inteligentnych specjalizacji. Cel polityki 2., Priorytet 2. Zielone Lubuskie *Cel Szczegółowy (iv) Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego,* szczególnie w obszarze rozwijania systemów ratownictwa (zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii chemiczno-ekologicznych) - projekty m.in. Ochotniczej Straży Pożarnej oraz WOPR. Trwają dalsze analizy dotyczące innych obszarów wsparcia EFS+ pod kątem możliwości wdrażania projektów zawierających element współpracy transgranicznej. Zapisy FEWL 21-27 zostaną uzupełnione w powyższym zakresie. Transgraniczność działań w ramach FEWL 21-27 jest ważną częścią realizacji Polityki Spójności na lata 2021-2027. Planuje się realizację komponentu transgranicznego poprzez współpracę beneficjentów w poszczególnych obszarach realizacji programu, wymianę doświadczeń, realizację projektów komplementarnych do inicjatywy Interreg oraz zarządzanych przez instytucje niemieckie. Na poziomie Programu zapisy w części dotyczącej przedsięwzięć międzynarodowych i międzyregionalnych, będą miały charakter ogólny, nie przesądzający o konkretnych przedsięwzięciach. Szczegóły dotyczące realizacji projektów z komponentem transgranicznym zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych.
301.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego			Czy CP1, zawierający wsparcie na rzecz powstawania terenów inwestycyjnych, obejmuje również uzbrojenie terenów inwestycyjnych.		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Wsparcie na rzecz powstawania terenów inwestycyjnych, infrastruktury biznesowej (w tym m. in.: hale, magazyny, przestrzeń produkcyjna)

	oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Marek Cebula, Przewodniczący Lubuskiej Rady Samorządowej					obejmuje również uzbrojenie terenów inwestycyjnych. Interwencja z zakresu uzbrajania terenów inwestycyjnych planowana jest w Priorytecie 1 (CP1, CS (iii) - Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne), niemniej jednak jest to temat do negocjacji z Komisją Europejką. Ostateczne potwierdzenie możliwości wsparcia dla projektów dotyczących uzbrajania terenów inwestycyjnych będzie możliwe po zakończeniu rozmów z KE. Dodatkowo, tego rodzaju przedsięwzięcia będą mogły być realizowane również w ramach CP5, jeśli interwencja będzie wynikała ze strategii terytorialnej.
302.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Marek Cebula, Przewodniczący Lubuskiej Rady Samorządowej			Partnerstwa gmin – w jakiej formie powinny być zawierane i czy będą mogły być zawierane już podczas trwania perspektywy?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Forma zawarcia partnerstwa powinna odpowiadać przepisom w tym zakresie i określać co najmniej cel, skład porozumienia oraz lidera i podział odpowiedzialności partnerów. Natomiast działania podejmowane przez partnerstwo powinny wynikać ze strategii terytorialnej. Mając na uwadze stan zaawansowania prac nad programem zakłada się, iż partnerstwa będą mogły być zawierane również po przyjęciu programu do realizacji. Na etapie wdrażania zostaną wskazane szczegóły dotyczące np. ram czasowych dla uruchamiania poszczególnych instrumentów terytorialnych.
303.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Marek Cebula, Przewodniczący Lubuskiej Rady Samorządowej			Czy aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy nie powinna dotyczyć również osób, które chcą zmienić swoje zatrudnienie, aby uniknąć problemu z wydatkowaniem tych środków w sytuacji, gdy większość bezrobotnych jest bezrobotnymi z wyboru?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Interwencja zaplanowana na działania na rynku pracy w ramach CS (a) skierowana jest na aktywizację zawodową osób bezrobotnych, ale także na poprawę sytuacji na rynku pracy osób ubogich pracujących oraz osób zatrudnionych na umowach cywilnoprawnych. Ponadto bardzo istotną grupą na rynku są również osoby młode pozostające bez pracy, to one również po raz pierwszy będą wspierane z poziomu regionalnego. Zmiana kwalifikacji pracowników będzie możliwa do realizacji w ramach CS (d).
304.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego			Jakie są możliwości wykorzystania środków w ramach Priorytetu 4 (Infrastruktura społeczna) przez inne instytucje, niż urząd marszałkowski?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** W ramach interwencji Priorytetu 4, większość CS jest skierowana do szerokiego grona beneficjentów, w tym JST.

	oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Marek Cebula, Przewodniczący Lubuskiej Rady Samorządowej					CS (vi) *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych* jest dedykowany podmiotom prowadzonym lub zarządzanym na poziomie regionalnym, co nie jest równoznaczne z Urzędem Marszałkowskim. Zapis ten pochodzi z Linii demarkacyjnej i ma rozdzielać interwencję realizowaną na poziomie krajowym przez instytucje prowadzone lub zarządzane centralnie.
305.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Marek Cebula, Przewodniczący Lubuskiej Rady Samorządowej			W Priorytecie 5 w zakresie edukacyjnym jest mowa wyłącznie o dzieciach w wieku przedszkolnym, nie uwzględniono dzieci w wieku żłobkowym.		**Uwaga nieuwzględniona** Zgodnie z zapisami Linii demarkacyjnej, wsparcie związane z tworzeniem nowych miejsc opieki w formie żłobków, klubów dziecięcych oraz dziennego opiekuna realizowane będzie wyłącznie na poziomie krajowym w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego. Na poziomie regionalnym możliwe do realizowania są działania dotyczące opieki przedszkolnej.
306.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Marek Cebula, Przewodniczący Lubuskiej Rady Samorządowej			Jakie przewiduje się mechanizmy zabezpieczające mniejsze samorządy w partnerstwach, które powinny chronić ich interesy.		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Nadal trwają ustalenia co do zakresu, formy wsparcia i alokacji dedykowanej wymiarowi terytorialnemu. Od początku prac nad wymiarem terytorialnym (również podczas spotkań z zainteresowanymi stronami, jak i w trakcie konsultacji FEWL 21-27) podkreślano rolę wsparcia mniejszych i słabszych gmin. To dla nich projektuje się wsparcie z wykorzystaniem tzw. innych instrumentów terytorialnych – porozumień międzygminnych. Ostatecznie zapisy w zakresie wymiaru terytorialnego zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad FEWL 21-27, w tym w oparciu o wyniki rozmów z zainteresowanymi JST. Natomiast takie szczegóły, jak wykorzystanie dodatkowych preferencji punktowych w systemie oceny dla gmin np. z OSI: Obszary zagrożone trwałą marginalizacją, będą stanowiły przedmiot dokumentów wdrożeniowych.
307.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r.			Oczekuje się zabezpieczenia interesów słabszych gmin w programie regionalnym, tak, aby mniejsze samorządy miały również możliwość skorzystania ze środków finansowych.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Nadal trwają ustalenia co do zakresu, formy wsparcia i alokacji dedykowanej wymiarowi terytorialnemu. Od początku prac nad wymiarem terytorialnym (również podczas spotkań z zainteresowanymi

	Marek Cebula, Przewodniczący Lubuskiej Rady Samorządowej					stronami, jak i w trakcie konsultacji FEWL 21-27) podkreślano rolę wsparcia mniejszych i słabszych gmin. To dla nich projektuje się wsparcie z wykorzystaniem tzw. innych instrumentów terytorialnych – porozumień międzygminnych. Natomiast ostatecznie zapisy w zakresie wymiaru terytorialnego zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad FEWL 21-27, w tym w oparciu o wyniki rozmów z zainteresowanymi JST.
308.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. <u>Kazimierz Łatwiński – Radny Województwa Lubuskiego</u>			Czy w ramach FEWL 21-27 będzie możliwość włączenia do grona beneficjentów projektów związanych z zakupem zeroemisyjnego transportu również dużych przewoźników autobusowych, ponieważ obecnie pozyskanie przez nich środków na ten cel jest bardzo utrudnione?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** W ramach Priorytetu 3 (CP 3) CS (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej możliwa jest realizacja przedsięwzięć w zakresie rozwoju pasażerskiego transportu zbiorowego i jego infrastruktury oraz unowocześnienie taboru w celu powiązania obszarów peryferyjnych z lokalnymi/regionalnymi centrami wzrostu (drogowe przewozy subregionalne). Istotne jest, że przedsięwzięcia mają służyć powiązaniu obszarów peryferyjnych, zagrożonych utratą funkcji społecznych z lokalnymi/regionalnym centrami wzrostu. Przedsięwzięcia mogą być realizowane również przez podmioty, które prowadzą działalność w przedmiotowym zakresie. Niemniej jednak należy zwrócić uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze program określa w ramach CP3 inwestycje, które mają charakter pierwszorzędowy i te, które będą realizowane uzupełniająco. Po drugie zaś wszystkie inwestycje przewidziane do realizacji w ramach CP3 muszą wynikać z Programu Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z perspektywą rozwoju do 2030 roku, który to stanowi wypełnienie warunku wstępnego (umożliwiającego wdrażanie interwencji CP3). Dodatkowo FEWL 21-27 w ramach Priorytetu 2 (CP2), CS (viii) przewiduje wsparcie rozwoju niskoemisyjnego transportu miejskiego (w tym wsparcie zakupu niskoemisyjnego i bezemisyjnego taboru komunikacji miejskiej). Z uwagi na charakter publiczny organizacji przewozów w miastach, Beneficjentem w tym obszarze są przede wszystkim JST ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, czy spółki prawa handlowego będące własnością JST. Przedsiębiorstwo może być partnerem w projekcie w zakresie zakupu taboru, np. dla projektu

						realizowanego w formule partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP).
309.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Janusz Kubicki – Prezydent Miasta Zielona Góra			Budowane i rozszerzane, zgodnie z zachętami, ZIT-y otrzymają ostatecznie mniejsze środki, niż zwykłe partnerstwa gmin. Zgodził się z koniecznością wsparcia słabszych gmin, wskazując, że 4 lubuskie gminy w ogóle się sięgnęły po środki z programu regionalnego, a sytuacja taka nie powinna mieć miejsca, takie gminy powinny otrzymać pomoc.		**Uwaga nie wpływa na treść programu** **Wyjaśnienie:** Debata nad wymiarem terytorialnym obejmuje wiele aspektów i instrumentów i nie jest ograniczona wyłącznie do realizacji postulatów jednej z grup odbiorców. Duże potrzeby lubuskich beneficjentów (w tym JST) w zderzeniu z ambitnymi celami polityki spójności dla okresu programowania 2021-2027, przy uwzględnieniu dostępnego budżetu programu, narzucają pewien rygor finansowy przy planowaniu alokacji FEWL 21-27 na poszczególne obszary. Trwające prace nad wymiarem terytorialnym muszą uwzględniać powyższe, ale również już poczynione inwestycje chociażby ze środków programów regionalnych i krajowych poprzednich perspektyw finansowych (szczególnie okresu programowania 2014-2020), w tym aktywność aplikacyjną i nasycenie wsparciem poszczególnych terytoriów.
310.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Iwona Olek – zastępca Prezydenta Miasta Gorzowa Wielkopolskiego			Czy sprawdzona już formuła instytucji pośredniczącej we wdrażaniu środków ZIT będzie kontynuowana w nowej perspektywie?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Trwają prace nad systemem instytucjonalnym realizacji programu, w tym nad instytucjami mogącymi pełnić funkcje w systemie, ale także formą i zakresem ich włączenia.
311.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Krzysztof Kaliszuk – zastępca Prezydenta Miasta Zielona Góra			Z wyliczeń wynika, że ZIT-y i MOF-y otrzymają mniej środków w przyszłej perspektywie niż w bieżącej, w takiej sytuacji ich istnienie nie ma sensu. Zaprotestował przeciwko centralizacji środków programu regionalnego. Wskazał również, że w przedstawianym pierwotnie programie operacyjnym określono, że w EFS nie przewiduje się instrumentów terytorialnych, natomiast obecnie użyto określenia „rozpatruje się" – zgodnie z informacją pozyskaną z ministerstwa ZIT-y są dwufunduszowe i EFS je również obejmuje – te rozbieżności należy skorygować.		**Uwaga częściowo uwzględniona** Opieranie partnerstw na celu pozyskiwania środków z jednego konkretnego źródła, faktycznie podważa zasadność budowania porozumień, których ideą jest wspólny rozwój oparty o połączone potencjały i niwelowanie zagrożeń i słabości w sposób przemyślany i zintegrowany. Program w znacznej części podlega decentralizacji. Szacuje się, że ok 40% alokacji zostanie dedykowanej na realizację wymiaru terytorialnego. Prace nad wymiarem terytorialnym nadal trwają, natomiast rozbieżności pomiędzy roboczymi wersjami programu, a dokumentem konsultowanym wynikają z tego, że obrazują inny etap prac nad jego treścią. Trwają ustalenia co do zakresu, formy wsparcia i alokacji dedykowanej wymiarowi terytorialnemu.

						Niemniej jednak należy wskazać, iż nawet bez wskazania w Programie ZIT, jako instrumentu terytorialnego dla EFS+, nadal byłaby możliwość aplikacji o środki tego funduszu przez związek ZIT. Natomiast ostatecznie zapisy w zakresie wymiaru terytorialnego zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad FEWL 21-27, w tym w oparciu o wyniki rozmów z zainteresowanymi JST.
312.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Iwona Brzozowska – Starosta Powiatu Nowosolskiego			Czy udział powiatu w partnerstwach, ZIT-ach lub MOF-ach będzie w jakikolwiek sposób premiowany?		**Uwaga o charakterze zapytania** **Odpowiedź:** Uwaga nie ma wpływu na treść programu. Uwaga może zostać skonsumowana na etapie wdrażania programu, w tym przy formułowaniu przez Komitet Monitorujący kryteriów oceny.
313.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Beata Kulczycka – Radna Województwa Lubuskiego			EFS powinien być również dedykowany ZIT-om i instrumentom terytorialnym.		**Uwaga zostanie uwzględniona** Trwają ustalenia co do zakresu, formy wsparcia i alokacji dedykowanej wymiarowi terytorialnemu. Niemniej jednak należy wskazać, iż nawet bez wskazania w Programie ZIT, jako instrumentu terytorialnego dla EFS+, nadal byłaby możliwość aplikacji o środki tego funduszu przez związek ZIT. Natomiast ostatecznie zapisy w zakresie wymiaru terytorialnego zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad FEWL 21-27, w tym w oparciu o wyniki rozmów z zainteresowanymi JST.
314.	Uwaga zgłoszona w trakcie wspólnego posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz Lubuskiej Rady Samorządowej z dnia 18 listopada 2021 r. Beata Kulczycka – Radna Województwa Lubuskiego			Czy można liczyć, że województwo lubuskie będzie skuteczne w pozyskiwaniu środków krajowych na realizację swoich inwestycji?		**Uwaga w formie zapytania** Uwaga nie dotyczy treści FEWL 21-27.